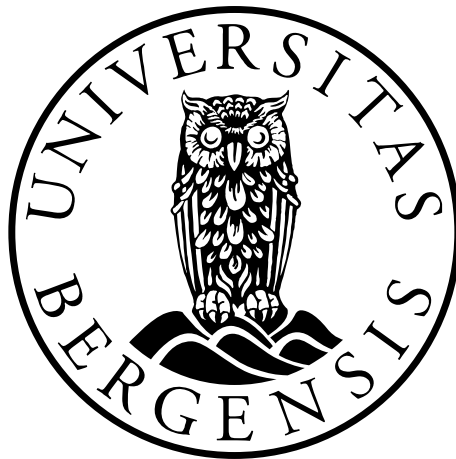

«Vi kunne gjort det mer»

*“Barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt
anvendelsen av adopsjon som barnevernstiltak”*

Thale Mogren

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Høst 2019

Det psykologiske fakultet
HEMIL - Senteret

Innholdsfortegnelse

FORORD	III
SAMMENDRAG	IV
1. INNLEDNING	1
1.1 PROBLEMSTILLING	3
1.2 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	4
2 LOVGRUNNLAG OG RAMMEVERK	4
2.1 BAKGRUNN OG VIKTIGE PRINSIPPER	5
2.2 EMD DOMMER	6
3 NORMATIVE PRINSIPPER	8
3.1 BARNETS BESTE.....	8
3.2 BIOLOGISK PRINSIPP	10
3.3 BARNETS RETT TIL MEDVIRKNING	12
3.4 MİNSTE INNGREP PRINSIPP.....	14
4 FORSKNINGSGJENNOMGANG	14
4.1 FORSKNING OM HVORDAN DET GÅR MED FOSTERHJEMSADOPTERTE BARN	18
5 TEORI	21
5.1 ØKOLOGISK BESLUTNINGSPROCESS	21
6 METODE	26
6.1 VITENSKAPSTEORETISK FORSTÅELSESRAMME.....	26
6.2 METODISK TILNÆRMING.....	28
6.3 UTVALG	29
6.4 REKRUTTERINGSPROSESSEN	30
6.5 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	31
6.6 TEMATISK ANALYSE	32
6.7 EGEN POSISJON OG FORFORSTÅELSE.....	34
6.8 PÅLITELIGHET, GYLDIGHET OG OVERFØRBARHET.....	36
6.9 FORSKNINGSETISKE HENSYN OG VURDERINGER	37
7 FREMSTILLING AV FUNN OG DRØFTING	38
7.1 BARNETS BESTE.....	40
7.1.1 <i>Trygghet og stabilitet</i>	40
7.1.2 <i>Normalisert barndom</i>	41
7.1.3 <i>Kontinuitet</i>	42
7.1.4 <i>Barnets ønske</i>	43
7.2 NÅR BØR ADOPSJON VURDERES	44
7.2.1 <i>Tidlig innsats</i>	44
7.2.2 <i>Særlig alvorlige saker</i>	45
7.2.3 <i>Fraværende og «vanskelige» foreldre</i>	47
7.3 UAVKLARTE BEHOV	49
7.3.1 <i>Barnets mulige behov</i>	49
7.3.2 <i>Kjennskap til egen opprinnelse</i>	50
7.3.3 <i>Fra fosterforeldre til adoptivforeldre- en krevende overgang</i>	51
7.3.4 <i>Kontaktpersonenes rolle og involvering</i>	54
7.3.5 <i>De biologiske foreldrene</i>	55
7.4 TROR IKKE PÅ GJENNOMSLAG.....	57

7.4.1	<i>Manglende fokus og uklare føringer</i>	57
7.4.2	<i>Manglende støtte i eget system</i>	58
7.4.3	<i>Rettsinstansens rolle</i>	59
7.5	EN VOLDSOM OPPGAVE	63
7.5.1	<i>Sakene humper og går</i>	63
7.5.2	<i>Kapasitet og ressurser</i>	63
7.5.3	<i>Det krever litt mot og kompetanse</i>	64
8	DISKUSJON	68
8.1	SAKSFORHOLD.....	69
8.2	BESLUTNINGSTAKERNE	74
8.3	ORGANISATORISKE FORHOLD	79
8.4	EKSTERNE PÅVIRKNINGSFAKTORER	82
8.5	OPPSUMMERING AV DISKUSJON	85
9	AVSLUTNING	87
9.1	STUDIENS STYRKER OG BEGRENSNINGER	87
9.2	NY BARNEVERNLOV, NYE MULIGHETER?.....	88
9.3	VIKTIGE RÅD TIL PRAKSISFELTET	89
	LITTERATURLISTE	90
	VEDLEGG	97
	VEDLEGG 1 - INFORMASJONSSKRIV OM FORSKNINGSPROSJEKTET	97
	VEDLEGG 2 - SAMTYKKEERKLÆRING	99
	VEDLEGG 3 - INTERVJUGUIDE	100
	VEDLEGG 4 - GODKJENNELSE NSD	101

Figurliste:

FIGUR 1 ØKOLOGISK BESLUTNINGSPROSESS (HENTET FRA FLUKE ET AL 2014, S 467. EGEN OVERSETTELSE)	22
FIGUR 2 HOVEDTEMAER MED UNDERTEMA	39

Forord

Arbeidet med masterprosjektet har vært lærerikt og krevende. Jeg har fått en større forståelse for saksbehandling i barnevernet og hvilke krefter som er tilstede i beslutningsprosessene. Jeg har en uendelig respekt for alle som hver dag står på for barnas rettigheter og hverdag. Prosjektet har gjort meg tryggere i min yrkesutøvelse og det har gitt meg innsyn i en forsknings verden som jeg tidligere hadde lite kjennskap til.

Jeg er ydmyk og takknemlig ovenfor informantene mine som delte sine erfaringer og refleksjoner med meg på en uredd og utforskende måte. Dere tok dere tid til å møte meg i en hektisk arbeidshverdag og dere møtte undrende og forberedt. Dere viste et enormt engasjement og utviste stor kjærlighet for fosterbarna dere har ansvar for. Dere snakket omsorgsfullt om de biologiske foreldrene og fortalte om relasjonene til fosterforeldrene.

Jeg vil særlig takke min veileder Ragnhild Hollekim for tålmodighet og varme i en vanskelig tid. Takk for uvurderlige råd, reflekterende kritikk og konstruktive innspill. Ditt akademiske blikk har hjulpet meg til å se nye sider ved dataene mine og det har pushet meg fremover.

Takk til kollegaer som har vist forståelse for prosessen min. Takk til tidligere forelesere for oppmuntring og faglig støtte. Takk til venner for spydigheter rundt min tilnærming til arbeidsmengden, og for at det aldri virket som at dere tvilte på gjennomføringen.

Til slutt vil jeg takke familien min. Takk til mamma for utallige timer med gjennomlesing og korrektur. Takk til lillebror som har unngått å snakke om prosjektet mitt, og takk til lillesøster for at du med jevne mellomrom har minnet meg på at du er sterkere akademisk enn meg.

Takk til min kjære Pappa!

Bergen, desember 2019

Thale Mogren

Sammendrag

Formålet med mitt masterprosjekt er å få bedre innsikt i barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt anvendelsen av adopsjon som barneverntiltak.

Datamaterialet er hentet inn gjennom en kvalitativ semistrukturert intervjustudie. Utvalget består av fire fokusgrupper med tilsammen 16 deltagere. Deltagerne var ansatt i barneverntjenester i fire forskjellige kommuner i tre fylker. Fokusgruppene besto av teammedlemmer fra barneverntjenestenes omsorgsteam, og deres arbeidshverdag er knyttet til oppfølging, veiledning og tiltaksarbeid for barn under offentlig omsorg. Den analytiske tilnærmingen til datamaterialet er belyst gjennom tematisk analyse og fremstillingen bygges opp etter Kvale og Brinkmann (2015) sine tre analysenivåer.

Gjennom analysen er det identifisert fem hovedtemaer med undertemaer. Hovedtemaene er: Barnets beste, Når bør adopsjon vurderes, Uavklarte forhold og Tror ikke på gjennomslag og en Voldsom oppgave. Den økologiske beslutningsmodellen (Fluke et al, 2014) er brukt som ramme i diskusjonen, i tillegg til de normative prinsippene om barnets beste, det biologiske prinsipp og barnets medvirkning som har vært skjønnsmessige begrep.

Mine funn viser at adopsjon som barneverntiltak er lite tematisert i barneverntjenestene. Informantene har lite erfaring med drøftinger og beslutninger knyttet til tiltaket. Det beskrives lave forventinger til at tiltaket skal fremmes i beslutningssystemet og tersklene for gjennomslag fremstår uforutsigbare. Sammensetningen av alle påvirkningsfaktorene gjør at informantene vegrer seg fra å ta beslutninger om adopsjoner skal fremmes som tiltak eller ikke.

Oppgavens tittel, «Vi kunne gjort det mer», illustrerer informantenes opplevelse av å kunne argumentere for viktige fordeler et adopsjonstiltak kan ha for enkelte fosterbarn og usikkerheten de føler knyttet til gjennomføring, ytre påvirkninger og personlige investeringer.

Nøkkelord: *Adopsjon, fratakelse av foreldreansvar, barnets beste, fosterbarn*

1. Innledning

Adopsjon er et lite brukt barnevernstiltak i Norge, selv om det er mye som tyder på at noen fosterbarn har god nytte av tiltaket. Adopsjon er et kontroversielt tema ikke bare for barnevernet, men også i samfunnsdebatten. Det er behov for mer kunnskap om barnevernsansattes vurderinger og erfaringer rundt anvendelse av barnevernsloven § 4-20 om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon. Gjennom å intervjuer barnevernsansatte med erfaring fra fosterhjemsarbeid og tiltaksendringer, kan det belyses nyttig informasjon om hvordan beslutningsrammene og arbeidshverdagen muliggjør eller hindrer adopsjonsvurderingene. Denne studien vil kunne si noe om veien videre.

En fosterhjemsadopsjon har store konsekvenser for barnet, de biologiske foreldrene og fosterforeldrene. Ofte er det her motstridende ønsker, interesser, rettigheter (NOU 2012:5). Beslutninger om et barn skal få sin sak vurdert opp imot et adopsjonstiltak skjer innenfor rammen av lover, forskrifter, internasjonale konvensjoner og domsavgjørelser. Barnevernsansatte må likevel utvise en høy grad av skjønn. I adopsjonsvurderinger må de se på viktige hensyn for barnet, de biologiske foreldrene, og fosterforeldrene. Skjønn er ikke vilkårlig, men styres av kompetanse, kunnskap, erfaringer, forståelse av samfunnsverdier og etikk (Bendiksen, 2007). Kunnskap om barns utvikling og hva som anses å være barnets interesse, både på kort og lang sikt er vesentlige vurderingspunkter. Det er forsket en god del på barn som får et adopsjonstiltak og mye tyder på at tiltaket har utviklingsstøttene og tryggende goder for barna både i oppveksten og i voksenlivet. Blant annet Vinnerljung et al (2011) finner at adopterte fosterbarn klarer seg bedre enn fosterbarn på viktige oppvekst arenaer, og at deres psykososiale helse som voksne er styrket sammenlignet med barn som vokser opp under offentlig omsorg (Young et al, 2013) (Christoffersen, 2007) (Berg, 2010).

Det norske barnevernet har tradisjonelt sett stor tro på virkningen av veiledningstiltak og det voksnes endringspotensial (Haugli og Havik, 2010). Et adopsjonstiltak er ment som en mulighet for å sikre noen fosterbarn, i særlig behov for det, en sterkere tilhørighet og stabilitet enn det de biologiske foreldrene vurderes å kunne utvise også etter en omsorgsovertakelse (Ofstad, 2015).

I Norge er det i dag ca. 9000 barn under offentlig omsorg. Hvert år behandles det ca. 50 saker om adopsjonstiltak for fosterbarn. Dette utgjør i snitt 0,6 % av alle fosterbarn i Norge. Barna

som vurderes for adopsjonstiltak er i gjennomsnitt fem år gamle og de fleste ble flyttet fra sitt biologiske hjem som babyer (Helland og Skivenes, 2019).

Adopsjon av fosterbarn er det eneste permanente tiltaket barnevernet kan fremme forslag om. En adopsjon innebærer at barnevernets involvering opphører, selv om barneverntjenesten fortsatt har et generelt ansvar for barnet i henhold til Barnevernloven § 1-1, som for alle andre barn (Bendiksen, 2007).

Adopsjon som barneverntiltak er et tema som har fått mye oppmerksomhet de siste årene og det er en viktig del av kritikken Norge har fått om for stor innblanding i familiens sfære (Emberland, 2018). Flere medier har i det siste fremmet at det norske barnevernet er «under lupen» etter at er Den Europeiske Menneskerettsdomstol (heretter EMD) per dags dato har kommunisert 34 saker mot Norge der alle gjelder barneverntiltak (Hansen, 2019). Den siste dommen ble avsagt i domstolens Storkammer i september 2019 og Norge ble der dømt for brudd på EMK art. 8 i en adopsjonssak (Skihamn, 2019). Hvilke konsekvenser dommene vil ha for Norsk praksis på adopsjonsfeltet er enda for tidlig å si noe om, men beslutningsrammene og saksbehandlernes erfaringer og refleksjoner rundt tilbake vil kunne være en god inngang til evalueringer og eventuelle fokusendringer. En nasjonal diskusjon vil være nødvendig som følge av dommene i EMD. Dommene er viktig for norsk barnevern og de kan korrigere diskurser og tiltakskursen på flere enkeltområder, men det anerkjennes i avsigelsene at det er store variasjoner i lands myndighetsinngripen ovenfor enkeltindivider og hva som anses å være innenfor «god nok» omsorg og ulike kontekster tilsier forskjeller i barndommens betydning og rammer (Søvig og Tjelmeland, 2019).

Jeg hadde jobbet i barnevernets førstelinjetjeneste en god stund før adopsjon av fosterbarn kom opp som tema. Jeg har alltid jobbet i undersøkelsesteam og har derfor ikke veldig mye erfaring med vurderinger av plasseringsalternativ for barn som er fosterbarn. En kollega som har lang erfaring med fosterhjemsarbeid fortalte i et fagmøte om en mor som selv hadde fremmet ønske til barneverntjenesten om at barnet hennes burde bli adoptert av fosterforeldrene. Hun ville at barnet skulle føle at det virkelig tilhørte en familie.

Det var dette som fikk meg til å se mer på barnevernloven § 4-20. Jeg ble nysgjerrig på nyansene i hva som anses å være barnets beste, og hvor langt barnevernet kan gå for å ivareta hensynet. Adopsjon er det eneste permanente tiltaket barneverntjenesten kan fremme forslag om. Hvordan oppleves et slikt ansvar for saksbehandlere? Hvilke faktorer oppleves som styrende i vurderingene av et permanent tiltak som ofte er fremmet mot foreldrenes ønske?

I samme fagmøte ble en britisk TV-dokumentar nevnt. Etter å ha sett den, der britiske barnevernansatte søker etter adoptivforeldre for fosterbarn, ble jeg mer nysgjerrig på om, og eventuelt hvordan, det norske barnevernets systemer og arbeidsmetodikk påvirker bruken av adopsjon som tiltak. I mitt prosjekt løftes erfaringer og refleksjoner til barnevernansatte med arbeidshverdag fra tiltaksvalg for fosterbarn frem. Dette kan bidra til økt bevissthet rundt faktorer som hemmer og fremmer vurderingene av adopsjonstiltak for fosterbarn og det kan si noe om hvilke mekanismer barnevernansatte opplever som sentrale i prosessen.

1.1 Problemstilling

Oppgaven består av en kvalitativ undersøkelse, med hensikt i å undersøke barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt anvendelse av adopsjon som barnevernstiltak. Den teoretiske tilnærmingen som er valgt er den økologiske beslutningsmodellen (Fluke et al, 2014). Oppgavens empiri er hentet inn gjennom fokusgruppe intervjuer, og det er brukt tematisk analyse som analyseverktøy. De ansatte som er intervjuet i denne sammenheng er tilknyttet det kommunale barnevernstjenestens omsorgsteam, - det vil si at de har ansvar for å følge opp fosterbarn.

Formålet med min studie er å rette søkelys på anvendelsen av adopsjon som barnevernstiltak.

På bakgrunn av dette er oppgavens problemstilling er formulert slik:

«Barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt anvendelse av barnevernsloven § 4-20 om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon?»

Jeg har formulert fire forskningsspørsmål for å utdype problemstillingen.

- Hvordan beskriver de barnevernansattes tvangsadopsjon som barnevernstiltak?
- I hvilke forbindelser, og med hvilke begrunnelser bør tvangsadopsjon bli vurdert som barnevernstiltak?
- Hvorfor er slike saker særlig vanskelige å fremme?
- Hva skal til for at barn som oppfyller vilkårene for tiltaket faktisk får det?

Masteroppgaven er begrenset til å gjelde adopsjonstiltak for fosterbarn som de biologiske foreldrene ikke samtykker til, også kalt tvangsadopsjoner etter barnevernloven § 4-20. Oppgaven søker etter barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt å ta beslutning om å fremme forslag om et inngripende tvangstiltak som kan være motstridende foreldrenes interesser. Studien har hatt fokus på adopsjon der de biologiske foreldrene ikke samtykker til tiltaket.

1.2 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er inndelt i ni kapitler. Etter denne innledningen, er det en gjennomgang av lovgrunnlag og rammeverk i kapittel 2 samt normative prinsipper i kapittel 3. Deretter introduseres en forskningsgjennomgang i kapittel 4 og det teoretiske grunnlaget presenteres i kapittel 5. Videre vil det være en gjennomgang av metodiske valg i kapittel 6. Kapittel 7 består av en fremstilling av funn og drøfting. Diskusjon av oppgavens funn sett opp imot teoretiske perspektiver, lovgrunnlag og relevant forskning vil bli presentert i kapittel 8. Avslutningsvis vil oppgavens problemstilling besvares med avsluttende betraktninger i kapitel 9.

2 Lovgrunnlag og rammeverk

Barnevernsloven i Norge har tre viktige grunnprinsipper, som uttrykker grunnleggende verdier samfunnet er bygget på. Det er prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og minste inngripen (NOU, 2012:5). Det kan sies å være et fjerde – overordnet - prinsipp også, - i legalitetsprinsippet, Dette er nedfelt i Grunnloven, og innebærer at staten ikke kan gjøre inngrep i borgernes rettsstilling uten hjemmel i lov. Dette prinsippet er ment å beskytte individene mot statsmakten. Grunnloven § 113, sier at "*Myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov.*". En adopsjon medfører at barnets juridiske bånd til sine biologiske foreldre blir overført til nye foreldre. Når en stat går inn for adopsjon som barneverntiltak mot foreldrenes vilje, er det mange og komplekse vurderinger som ligger til grunn. Tiltaket har store konsekvenser for alle involverte parter, og inngrepet er en type bruk av statlig tvang mot enkeltindivider som krever særlige hensyn i lovgivning og i begrunnelser (Ofstad, 2015) (Helleland og Skivenes, 2019).

Vilkårene for tvangsadopsjon er i lov om barnevernstjenester av 1992, § 4-20. *Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon* (Ofstad,2015). En forutsetning for fratakelse av foreldreansvaret og adopsjonssamtykke er at de biologiske foreldrene er fratatt omsorgen for barnet jamfør barnevernsloven § 4-12 og § 4-8. Ut ifra lovbestemmelsen skal adopsjon vurderes når et barn er varig plassert under offentlig omsorg. Det fremgår av barnevernloven § 4-15 at barnevernet skal utarbeide en omsorgsplan for barnet etter to år i fosterhjem. Omsorgsplanen skal gjenspeile intensjonen og ønsker for barnets helhetlige oppvekstsituasjon i tillegg til at den skal ta stilling til barnets overgang til voksenlivet.

Samtykke til adopsjon kan gis av Fylkesnemnda dersom barnevernslovens § 4-20 a-d er oppfylt:

- a) *det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet og*
- b) *adopsjon vil være til barnets beste og*
- c) *adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet og har vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget og*
- d) *vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede.*

(Ofstad, 2015)

Når nasjonale myndigheter beslutter iverksettelse av et adopsjonstiltak for et barn vil det være nødvendig å vekte retten til familieliv etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 8, opp imot prinsippet om barnets beste (Høstmølingen,2016).

2.1 Bakgrunn og viktige prinsipper

Befringutvalget ble oppnevnt av Barne- og familie departementet i 1999. Utvalgets målsetning var å foreta en vurdering av hvordan barnevernet fungerer og hvordan barnevernet i økende grad skal være i stand til å løse fremtidige oppgaver (NOU 2000: 12). Etter gjennomgang av både nasjonale og internasjonal forskning påpekte utvalget særlig de ustabile oppvekstvilkårene for barn under offentlig omsorg. Det ble fremhevet i utvalgets konklusjoner at det bør skaffes en alternativ familie for barn som ikke kan vokse opp med sine biologiske foreldre. Det ble slått fast at barn med adopsjonstiltak klarer seg bedre enn barn som vokser opp i fosterhjem. Utvalget pekte på at adopsjon mot foreldrenes vilje er et svært inngripende tiltak for både barnet og for foreldrene og at det bryter med det biologiske prinsipp. Likevel mente utvalget at det var grunnlag for å drøfte anvendelsen av adopsjonstiltak for barn der alternativet er langvarige fosterhjems plasseringer. Utvalget stilte spørsmål ved om det burde vurderes en form for åpen adopsjonsløsning fordi barnets kjennskap til sitt opphav er viktig har vist seg viktig for å skape kontinuitet i oppveksten. Dette problematiseres videre med samværsrett kan være vanskelig for barnet og konfliktskapende dersom adoptivforeldrene og de biologiske foreldrene ikke er i enighet om ordningen og det er avhengig av et godt samarbeid over lang tid.

I 2008 sendte Barne- og likestillingsdepartementet ut forslag om lovendring på høring. Det var over tid flere fagmiljøer som hadde tatt til orde for økt bruk av tvangsadopsjon som tiltak i

barnevernet. En av instansene som argumenterte positivt til en lovendring var Norsk psykologforening. De fremhevet særlig barnets behov for stabilitet, forutsigbarhet og tilhørighet. For barnet utgjør det stor belastning at det ikke vet helt sikker hvor det skal vokse opp, og forskning viser at adopsjon kan gi barnet rammer som har positiv effekt på flere viktige utviklingsområder (ot.prp.69,2008-2009). Departementet mente at det var nødvendig at kommunene fikk bedre retningslinjer for anvendelse og behandling av adopsjon som tiltak i saker der det er til barnets beste (Ot.prp.69 2008-2009). Departementet la til grunn at lovendring ikke var nødvendig for å endre praksis.

I 2009 kom Barne- og likestillingsdepartementet med et høringsnotat med forslag om lovendring med mulighet for besøkskontakt etter adopsjon. Her var det 38 høringsinstanser som uttalte seg, og blant dem var det 27 som støttet forslaget. Denne høringen resulterte i lovendring, og barnevernsloven fikk bestemmelsen § 4-20a *Adopsjon med besøkskontakt*. I forarbeidene uttrykkes det at det ikke er meningen at kontakt etter adopsjon ikke skal bli en normalordning ved adopsjon etter bvl § 4-20. Vilkåret for anvendelse av denne bestemmelsen er om det er til barnets beste å fortsatt ha begrenset kontakt med sine biologiske foreldre etter adopsjonen (Prop.7 L 2009-2010: 38). Denne lovfestingen medfører at kontakten mellom barnet og de biologiske foreldrene reguleres med en kontaktavtale som alle parter må samtykke til. Det er adoptivforeldrene som har bestemmelsesmyndighet ovenfor barnet, og de kan når som helst trekke samtykket. I England og USA er ikke barnevernet eller domstolene involvert i avgjørelser om kontakt etter en adopsjon, og det legges opp til at kontakten skal skje gjennom samvær og ikke gjennom indirekte eller situasjonsbestemte treffpunkter (Skivenes, 2009). I tillegg til lovendringene i barnevernsloven av 2009 ble det fremmet et politisk ønske om at adopsjon skal brukes oftere som tiltak i fra barnevernstjenesten (Høstmølingen, 2016) (Ot.prp.nr 69,2008-2009).

2.2 EMD dommer

Johansen mot Norge (Rt.1997 s 534) kom opp for Europeisk menneskerettighets domstol (EMD) i 1996. Norge ble dømt for krenkelse av retten til respekt for familieliv etter EMK artikkel 8. Saken gjaldt en alenemor som ble fratatt omsorgen for datteren seks dager etter fødselen med begrunnelse i mors psykiske og fysiske sykdom. Mor hadde de første seks månedene samvær med barnet to ganger i uken, men det ble fattet vedtak om omsorgsovertakelse, fratakelse av foreldreansvar og opphold på sperret adresse uten samværsmulighet kort tid etter. Fratakelsen av foreldreansvaret ble fortatt etter barnevernloven

fra 1953, noe som i dag tilsvarer adopsjonssamtykke i dagens lovgiving. Saken ble anket frem til Høyesterett som nektet anken fremmet. Mor brakte saken inn for EMD.

Av dommen fra EMD fremgår det at barnevernet har hatt tilstrekkelige grunner til å vedta omsorgsovertakelse da vedtaket ble fattet, og det påpekes også at det var nødvendig med opprettholdelse av vedtaket. EMD stilte spørsmålsteget ved nødvendigheten i å frata foreldreansvaret og opphøret av samværene. Det er i denne dommen uttrykket «ekstraordinære tilfeller» først blir fremhevet i adopsjonssammenheng. Det menes at det i «ekstraordinære tilfeller» vil kunne være nødvendig å bryte kontakten med foreldre og barn, men i denne saken anser domstolen det som en mulighet at mors omsorgskompetanse kunne bedres, og at det dermed ikke var nødvendig med en adopsjon. Norge ble dømt for å ha krenket morens rettigheter etter EMK artikkel 8. Det ble slått fast at det var ikke det norske regelverket som utgjorde bruddet, men praktiseringen av det. Etter en gjennomgang av dommen, blant annet i NOU 2000:12, ble det vurdert at det derfor ikke var nødvendig med en lovendring i Norge. Etter denne domsavsigelsen ble det fremmet langt færre adopsjonssaker for Fylkesnemnda og for domstolene. Det ble ikke gitt adopsjonssamtykke i de to første høyesterettsdommene etter Adele dommen (Rt.1997 s 534 og Rt. 2001 s 14).

Aune mot Norge (Rt.2007 s 561) kom opp for Høyesterett i 2008, og adopsjon ble enstemmig vedtatt for en 9 år gammel gutt selv om det var ønskelig med samvær med biologiske foreldre. Dommen kan sies å gi en ny rettstilstand da det tidligere ikke var gitt adopsjonssamtykke der det var ønskelig å opprettholde samvær. Dommen gikk langt i å si at om det etter en helhetlig vurdering var til barnets beste å bli adoptert, så skal andre hensyn vike. Høyesterett la vekt på at fosterforeldrene hadde samtykket til å sørge for videre kontakt mellom gutten og biologiske mor også etter adopsjonen. Dommen førte til en retningsendring, og en justering av lovens teksttolkning. Etter denne domsavgjørelsen ble hensynet til barnets beste ansett som styrket i forhold til de biologiske foreldrene rett til familieliv og rett til privatliv. Også hensynet til barnets tilknytning til fosterforeldrene ble styrket her.

Strand Lobben saken dreier seg om en gutt som ble flyttet til sine fosterforeldre da han var 3 uker gammel. Han og mor hadde før dette oppholdt seg på et foreldre- og barn- senter, og ved omsorgsovertakelsen var det mors foreldreferdigheter som ble vurdert som manglende. Gutten var 3,5 år da adopsjonssaken ble fremmet, og her beskrives en situasjon der barnet ikke har tilknytningsbånd til sin mor selv' om samværskontakten var overholdt i samsvar med

omsorgsovertakelsen, og at gutten kjente til at mor var hans biologiske mor. Saken ble nektet fremmet for lagmannsretten, og tingretten er det eneste organ i Norge som har realitetsbehandlet saken. Mor klaget saken inn for EMD, og den ble avgjort i 2018. EMD begrunner sitt adopsjonsvedtak med at gutten er sårbar, og i særlig behov for sikkerhet. Videre fremheves det i dommen at en adopsjon vil styrke barnets følelse av tilhørighet til fosterforeldrene, og at de er i god stand til å ivareta hans behov og tilhørighet videre i livet. Mindretallet argumenterte at dette var en uforholdsmessig sterk inngripen i familien og barnets liv, samt at det var et brudd på det biologiske båndet (Helland og Skivenes, 2019) (Søvig og Tjelmeland, 2019). Denne dommen ble gjenopptatt av EMDs storkammer og Norge ble dømt for brudd på EMK art 8 for brudd (Helgesen, 2019).

Mohammad Hassan saken involverer et søskenpar som var fire og seks år gamle da adopsjonsspørsmålet ble behandlet i Norge. Av omsorgsovertakelsen fremkommer det at mor ikke klarte å beskytte seg selv eller barna i fra alvorlig vold fra far. Far gjorde et forsøk på kidnapping av barna, og barna ble plassert på skjult adresse med null samvær. På adopsjonstidspunktet fremkommer det at barna ikke var tilknyttet mor, men at de var svært knyttet til sine fosterforeldre. Far ble vurdert til å være en permanent trussel for barna. Det ble sett alvorlig på at det ikke hadde vært mulig å etablere samværskontakt med biologiske foreldre. EMD kom, i 2018, enstemmig til at barna ved en adopsjon ville sikres faktiske familieforhold, og at sikkerhetshensyn sammen med barnas tidlige opplevelser, rettfærdiggjorde en adopsjon (Helland og Skivenes, 2019) (Søvig og Tjelmeland, 2019).

3 Normative prinsipper

3.1 Barnets beste

Et grunnleggende hensyn i alle barnevernslovens bestemmelser er vurderingen av barnets beste. I adopsjonssammenheng er det regnet som «et overordnet hensyn» (FNs barnekomite 2013. Generell kommentar nr14, avsnitt 53). Prinsippet om barnets beste er nedfelt i barnevernslovens § 4-1, og er en rettighet som er gjennomgående for all nasjonal og internasjonal barnevern. Grunnleggende ved prinsippet er at alle handlinger og avgjørelser som berører barn skal vurderes og vektet opp imot hva som er til det enkelte barnets beste (Høstmælingen, 2016). Barnekonvensjonen (heretter BK) har som sitt grunnsyn at barn har samme menneskeverd og menneskerettigheter som voksne (Høstmælingen, 2016). Når det skal fattes vedtak som angår barn er hovedregelen ifølge barnevernsrett at hensynet til barnets beste skal tillegges særlig og

grunnleggende vekt. Hensynet kan ikke i seg selv begrunne et tiltak, men det skal inngå i vurderingen av alle typer tiltak etter barnevernslovens kapittel 4 (Ofstad, 2015).

Adopsjon av fosterbarn er det ytterste tiltaket i barnevernslovens kapitel fire. Dette vises det til gjennom at prinsippet gjentas som eget vilkår i § 4-20, selv om det er ment som et grunnleggende hensyn i hele lovens bestemmelser. Det er ingenting i bestemmelsens ordlyd som tilsier at ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt er tilstrekkelig. Det er i midlertidig gjort poeng av tiltakets særlige sterke inngripen i flere høgsterettsdommer. Dette viser blant annet Lindboe (2012) til ved å påpeke at alminnelig sannsynlighetsovervekt ikke er tilstrekkelig for tiltakets art, og at det ved en adopsjon stilles et krav om at det med «relativ stor sikkerhet» må være til barnets beste (Rt-2001 s 14).

Vurderingen om hva som er til barnets beste er en skjønnsmessig vurdering som skal tas etter at lovens øvrige vilkår er oppfylt (Ofstad, 2015). I denne vurderingen inngår en rekke uformelle, men viktige momenter. FNs barnekomite har i sin generelle kommentar listet opp flere (FNs barnekomite 2013. Generell kommentar nr14, avsnitt 53) (NOU 2017:12). Det første er *barnets eget syn*, herunder barnets rett til medvirkning (som jeg vil komme tilbake til). *Barnets identitet* er også sentralt for vurderingen av hva som er det beste for det enkelte barnet. Identitet er i denne sammenheng ment å omfatte kjønn, religion, seksuell legning, nasjonalitet og kulturell tilhørighet samt barnets personlighet. Vurderingen skal også ta hensyn til barnets familiemiljø i tillegg til barnets tilknytning til omsorgspersoner og oppvekstmiljø.

Etter barnekonvensjonens artikkel 3 nr 2 er stater pålagt i sin vurdering av barnets beste å sørge for at alle barn i nasjonen mottar omsorg og beskyttelse som er nødvendig for barnets trivsel og utvikling (NOU 2017:12). Trivsel må i denne sammenheng tolkes vidt til å omfatte alle grunnleggende fysiske, materielle, følelsesmessige og opplæringsbehov i den kontekst som barnet skal vokse opp. Og ikke minst innbefatter dette barnets behov for trygghet og kjærlighet fra stabile omsorgspersoner.

I flere høyesterettsdommer (blant annet Rt.2001 s 14) er det presentert et skille mellom hva som skal anses individuelle hensyn og hva som er generelle erfaringer i bestemmelser rundt adgang til adopsjon av fosterbarn (Ofstad, 2015). Individuelle forhold er direkte knyttet opp til et barns behov og interesser i den enkelte sak. Generelle erfaringer viser derimot til kunnskap og forskning som for eksempel sier noe generelt om hvordan det går med barn etter en adopsjon

sammenlignet med barn som vokser opp som fosterbarn. Av Rt.1991 s557 fremkommer det at det ikke er gitt hvordan hensynene skal vektes mot hverandre i enkeltsaker. Mens det i Rt.2001 s 14 vises til at generelle erfaringer ikke kan supplere sakens egenart eller de individuelle forhold fremheves det i Rt. 2007 s 561 at generelle erfaringer er nyanserte erfaringer som kan brukes for å fremme argumenter om barnets behov for en permanent omsorgssituasjon i et adoptivhjem.

Det er en presumpsjon i norsk barnevern at det beste for alle barn er å ha kontakt med sine biologiske foreldre. Dette skiller seg fra praksis i blant andre England og USA som har et nøytralt utgangspunkt til om kontakt er til barnets beste eller ikke (Skivenes, 2009). I hvilken grad, eller om barnet i det hele tatt vil ha fordeler ved kontakt, vurderes i Norge som et verdispørsmål direkte knyttet opp til det enkelte barnets interesser og behov. Dette medfører at verdikonflikten blir mindre tydelig, og at beslutningstakerne lettere kan fremme adopsjonssaker for beslutningsorganene. Både Høyesterett og det biologiske prinsipp legger opp til at alle barn har nytte av kontakten, og at lukket adopsjon bare unntaksvis og ved «ekstraordinære forhold» er forenelig med barnets beste.

Kontinuitet i oppvekst er også beskrevet under barnets beste i bvl § 4-1 (Ofstad, 2015). Når det skal vurderes om en adopsjon er til det beste for barnet, må det legges vekt på betydningen en god og trygg voksenkontakt vil ha for barnet. Når barnet enten har dårlig eller manglende tilknytning til sine biologiske foreldre, eller dersom barnet har særlig behov for tett tilhørighet til fosterforeldrene sine, er sentrale forhold i vurderingen. Den viktigste avveiningen som gjøres i adopsjonsvurderingen i dag er om verdien av kontakt, både rettslig og i kjennskap, med de biologiske foreldrene er i barnets interesser, både på kort og lang sikt.

3.2 Biologisk prinsipp

Tvangsadopsjon er ikke reversibelt som de andre tiltakene i kap 4 i barnevernsloven. Det er derfor knyttet særlig strenge betingelser for oppfyllelse av vilkårene. Mye av bakgrunnen for dette er det biologiske prinsipp, og at foreldrenes rettigheter krenkes som en følge av at barnets beste får forrang (Ofstad, 2015) (Sandberg, 2003).

Adopsjon er den strake motsetningen til det biologiske prinsipp. Et av samfunnets mest grunnleggende prinsipper er at barn vokser opp hos sine biologiske foreldre (NOU 1985:18). Det biologiske prinsipp er nært knyttet til retten til familieliv og retten til privatliv (menneskerettigheter). Selv om det i enkelte tilfeller ikke er innenfor samfunnets moralske og

juridiske omsorgsrammer at et barn vokser opp med sine biologiske foreldre, er det alminnelig akseptert at barn skal ha kontakt med sine biologiske foreldre, og at kontakten er et gode for barnet (Ofstad, 2015) (Rt.2015 s110). Det biologiske prinsipp har betydning ved tolkning av loven og i skjønnsutøvelsen i barnevern (NOU 2016:16).

Raundalen-utvalget (2012) undersøkte det biologiske prinsipp i barnevernet. Utredningen gikk langt tilbake i tid for å forklare prinsippets opphav i norsk rettspraksis. Det biologiske prinsipp lå til grunn som et viktig prinsipp for utformingen av Barnevernsloven av 1992.

Adopsjon er strake motsetningen til det biologiske prinsipp. Et av samfunnets mest grunnleggende prinsipper er at barn vokser opp hos sine biologiske foreldre (NOU 1985:18). I NOU 1985:18 vises til det sterke følelsesmessige båndet mellom barn og foreldre og at det derfor er grunn til å bevare og styrke disse båndene (NOU 2012:5)

Raundalen- utvalget (2012) stiller flere kritiske spørsmål til dette fokuset, særlig fordi det ikke ble vist til forskning som kan underbygge påstandene. Utvalget presenterte et alternativt uttrykk til det biologiske prinsipp kalt det *utviklingsstøttene tilknytningsprinsipp*. Utvalget argumenterer for betydningen av samspillet og tilknytningen barnet har til sine omsorgspersoner, og at det er dette samspillet som vil fremme barnets utvikling og trivsel.

I etterkant av Raundalen-utvalget er det flere som satte spørsmålstejn ved om det biologiske prinsipp er på vei ut av det norske barnevernet. Vigdis Bunkholdt (2013) støtter utvalget oppfordring om å omformulere det biologiske prinsipp i barnevernet. Hun fremhever viktigheten av biologisk tilhørighet i barns liv og at noe av barns identitet oppstår i samspill med sitt eget opphav. Det er en viktig samfunnsverdi som det er vanskelig å gå bort i fra, men det har skjedd noe innenfor familiebegrepet i nyere tid som utfordrer biologiens betydning. Mine, dine og våre barn og flere mer utradisjonelle familiesammensetninger gjør at man i større grad ser at prinsippet er vitrer og at *utviklingsstøttene tilknytning* er i ferd med å ta over. Barns kjennskap til eget opphav vil fremdeles være viktig i omformuleringen, men det kontakten skal opprettes på barnets premisser når og hvis det er klart for det (Bunkholdt, 2013).

Det kan sies å være en «dobbelthet» i det biologiske prinsipp som vanskeliggjør prosessen i adopsjonsøyemed. Prinsippet er en rettslig bindende norm som sier noe om hva som skal anses å være til barnets beste. Dobbeltheten oppstår i det at begge prinsippene, det biologiske og barnets beste, skal fungere som retningslinjer for vurderingene som tas rundt hva som er barnets interesser i en sak som angår seg selv (Lindboe, 2012). Prinsippene kan belyse ulike, og tidvis

motstridene sider i den samme interessen. I barnevernssaker vil barnets behov ofte kunne være motstridende behovet til de biologiske foreldrene. Barnet vil i noen tilfeller ha behov for nye omsorgspersoner, og det som er det beste for barnet kan være begrenset eller ingen kontakt med sitt biologiske opphav.

For at barn under offentlig omsorg skal kunne sikres en stabil og forutsigbar oppvekst er muligheten for tilbakeføring til biologiske foreldre et usikkerhets moment som mange barn tar skade av på lang sikt. I prosessen med tiltaksarbeidet skal fosterbarnet få mulighet til å knytte gode relasjoner til sine omsorgspersoner, mens det lever i usikkerhet for hva fremtiden vil bringe for dem. Det er ifølge Skivenes (2009) motstridende signaler i den norske barnevernslovgivingen som viser til viktigheten av stabilitet for barnet og at de biologiske foreldrene har mulighet til å fremme tilbakeføringskrav en gang i året. Et vilkår for at foreldrene skal kunne kreve tilbakeføring er at de må kunne vise til en vesentlig endring i deres forutsetninger for å kunne ivareta barnet. De biologiske foreldrenes tilbakeføringsmuligheter er i endring, og det er i de senere årene blitt tydeligere i fylkesnemndas vedtak om plasseringen er ment for å være en omsorgsplassering/langtidsplassering, eller om det skal arbeides for tilbakeføring til de biologiske foreldrene (NOU 2016:16). Dualiteten i barnevernsarbeidet som en slik «twin track planing» vil overordnet kunne føre til at barnet får oppnådd målet med en permanent oppvekstbase, enten hos sine biologiske foreldre eller i et adoptivhjem (Skivenes, 2009).

3.3 Barnets rett til medvirkning

I tillegg til barnevernets grunnprinsipper er også barnets rett til å medvirke i egen sak nedfelt i som et grunnprinsipp i barnekonvensjonen (Høstmælingen,2016). Barnets rett til medvirkning i egen sak har derfor stor betydning i barnevernsarbeidet. Der det skal vurderes hva som er til barnets beste og hva som inngår i barnets rett til omsorg så er barnets stemme og barnets ønsker viktige momenter som må vektles opp imot andre forhold (Gording Stang, 2007).

Barnets rett til medvirkning i bvl § 4-1 annet ledd trådte i kraft 1.juni 2014. I forarbeidene beskrives det at formålet med bestemmelsen er å styrke barns rett til deltagelse i barnevernssaker. Det fastslås i bestemmelsen at barn som er i stand til å danne seg egne meninger har rett til å fritt uttrykke disse i alle forhold som gjelder barnet (Ofstad, 67). Man ser at det er nær forbindelse mellom barnets rett til medvirkning og barnets beste. Et viktig formål med barnets rett til medvirkning er at det skal kjenne eierskap til egen sak og eget liv, og det

mest sentrale er at barnet skal oppleve å bli tatt på alvor med verdigheten og selvfølelsen i behold (Gording Stang, 2007).

For noen barn kan det å måtte uttale seg og å være en del av en pågående prosess være en stor belastning (Ofstad, 2015). Selv om det i forarbeidene er presisert at barnet ikke ha plikt til å uttale seg, er det en forutsetning at barnet er informert om sakenes innhold, og gis rett til å uttale seg. Barn som barnevernet har omsorgen for skal gis anledning til å ha med seg en tillitsperson som barnet selv føler særlig tillitt til.

Forholdet mellom barnets beste og retten til medvirkning kan ifølge Gording Stand (2007) vise seg i to ulike situasjoner. På den ene siden kan et barn trenge beskyttelse fra å uttale seg i sin sak, eller at det kan ha et ønske om å ikke gjøre det. Dette kan gjelde forhold der barnet er i en lojalitetskonflikt, eller at det er forhold i saken som vurderes som skadelig for barnet å få innsikt i. Et viktig hensyn i barnets rett til uttale er at det må være modent nok til å kunne forholde seg til sakens informasjon, og at det skal kunne ta stilling til forholdene (Ofstad, 2015). På den andre siden kan det være barn som ønsker å uttale seg, men deres fremstilling og ønsker strider imot det beslutningstakerne har vurdert som forhold til barnets beste.

Det kan være problematisk å vurdere om barnet vil ta skade av å medvirke til sin sak, eller om det ved å ikke få muligheten, vil miste sin integritet og verdighet. Det er argumentert for at barnevernsbarn, som anses å være særlig utsatte i det norske samfunnet, bør vernes mot å måtte ta stilling til egen sak fordi barnet anses for å være i særlig behov for beskyttelse. Mens det på den andre siden argumenteres for at det er nettopp disse barna som trenger sin uttale- og medvirkningsrett mest. Særlig med tanke på at det er disse barna som ofte kan bli tilsidesatt og overkjørt i flere forhold i livet, og at barnet i sin barnevernssak derfor har sterke interesser av få frem sine ønsker og behov (Gording Stang, 2007).

Barn er i dag sett på som både selvstendige individer, og mennesker som er avhengige av andres omsorg (Christiansen, 2012). Det at barnet har individuelle rettigheter samtidig som det er avhengige av foreldrene sine, medfører at staten har et stort ansvar for å sikre at barnets rettigheter blir forholdsmessig ivaretatt. Det er et stort spenn i barndommen ved at alle mennesker under 18 år anses som barn, og det er skjønnsmessig vurderinger som avgjør hvordan et barns medvirkning skal ivaretas og vektas (Høstmælingen,2016).

Barnet har stilling som en viktig aktør i saksbehandlingen. Barnet som skal uttale seg skal få nødvendig informasjon og prosessen i saksbehandlingen. For at barnet skal få mulighet til å påvirke sin sak og fremtid er det viktig at barnet får være med i den løpende prosessen, og ikke

bare kontaktes for uttale. Mangel på informasjon kan få flere negative konsekvenser for barnet. Barnet kan føle at det ikke blir sett og anerkjent i prosessen, og at det dermed ikke gir uttrykk for sine vansker og opplevelser i hjemmet. Eller at barnet ved å bli skjermet mot informasjon kan konstruere scenarioer som er mer alvorlig enn saken tilsier, og at det dermed får unødvendig stress og ubehag i hverdagen (Gording Stang,2007) (Christiansen, 2012).

3.4 Minste inngrep prinsipp

Mildeste inngreps prinsipp innebærer at det aldri vil være adgang til å iverksette et mer inngripende tiltak enn nødvendig. Dersom det er grunnlag for å fatte vedtak om tiltak må barneverntjenesten vurdere om mildere tiltak kan være tilstrekkelig (Lindboe,2012). Prinsippet viser seg gjennom hele barnevernloven og er ikke direkte knyttet til en bestemmelse. I bvl § 4-12 kommer det særlig til uttrykk ved at en omsorgsovertakelse må være «nødvendig».

4 Forskningsgjennomgang

Helland og Skivenes (2019) la i februar 2019 frem en omfattende rapport, bestilt av Barne,- ungdom – og familiedirektoratet (Bufdir), der de presenterer resultatene av undersøkelsene for hvorfor tvangsadopsjon av fosterbarn er et så lite brukt tiltak i Norge. Rapporten baseres på et bredt datamateriale med flere nivåer av analytisk tilnærming. Datainnhenting er gjort ved å analysere av alle adopsjonssakene som har vært opp til nemnds- og rettsbehandling mellom 2011 og 2016, en pilotintervensjonsstudie, surveystudie av barnevernsansatte og nemndsmedlemmer, intervjuer med beslutningstakere og avgjørelser i fra Høyesterett og Europeisk menneskerettighetsdomstol.

Funn fra gjennomgangen viser at de barnevernstjenestene som har benyttet adopsjonstiltaket mest i Norge har flere likhetstrekk. Tjenestene har hatt et aktivt fokus på adopsjon som tiltak og det ble holdt oppe gjennom uformelle rutiner eller i organisasjonskulturen. Eldre barn som har ytret ønske om adopsjonstiltak har fått sin langtidsplassering vurdert med fokus på styrkning av tilhørighet og overgangen til voksenlivet. Tjenestene viser et langtidsperspektiv på fosterbarnas plasseringer. Barneperspektivet er ivarettatt ved at tjenestene har vurdert hvor barnets tilknytning er i dag og hvor den vil være i fremtiden. Et annet punkt er enkeltpersoner som pådrivere for økt fokus på adopsjonstiltaket. Det nevnes både saksbehandlere, advokater, ledelse og andre samarbeidspartnere. Ledelsen viser seg helt avgjørende for om fokuset i tjenestene blir opprettholdt.

Rapporten fremhever syv faglige anbefalinger for bruk av adopsjon som barnevernstiltak.

Den første anbefaling er at adopsjon må på dagsorden, og at kunnskapen må spres i hele barnevernssystemet. Funnene fra forskningsprosjektet deres viser at barnevernsansatte har noe kunnskap om tiltaket, men at det gjennom mer fokus vil være mer anvendelig for de ansatte. Fokuset må også inn som en tydeligere del av utdanningene.

Den andre anbefalingen er en oppfordring til at politikere og administrative ledere utarbeider policymeldinger som fremmer adopsjon som barnevernstiltak for langtidsplasserte barn.

Forskernes tredje anbefaling viser til at Danmark nylig har utformet ny lovgiving og en veileder, til blant annet barnevernsansatte, for tydeliggjøring av praksis og målsetninger rundt adopsjon av fosterbarn (Ankestyrelsen, 2011) (Christoffersen et al, 2007). Det anbefales en vurdering av om Danmarks praksis kan overføres til det norske barnevernssystemet. En viktig faktor ved den danske modellen er at den pålegger beslutningstakerne å vurdere adopsjon for langtidsplasserte barn med en tidsanbefaling for vurderingen.

Fjerde anbefaling gjelder barns medvirkning i egen omsorgssak. Barnet har en egen opplevelse av sin situasjon, og dette bør danne grunnlaget for barnevernets vurdering av barnets beste.

Den femte anbefalingen er tidlig og åpen kommunikasjon med biologiske foreldre. Dette gjelder i saker der det ikke er aktuelt med tilbakeføring, og barnet skal vokse opp under offentlig omsorg. Rapporten viser til flere tilfeller der biologiske foreldre har samtykket til adopsjon, og at de da ser viktigheten av stabilitet og tilhørighet i oppveksten for sitt barn.

Den sjette anbefalingen handler om fosterforeldrene som psykologiske foreldre for barnet. Fosterforeldrene er vurdert som gode omsorgsgivere for barnet, og de har gjennom den daglige omsorgen ansvar for ivaretagelse av barnets interesser. Anbefalingen er at beslutningstakerne må ha tillitt til at fosterforeldrene er ansvarlige, og vil ivareta barnets behov også etter en adopsjon. Det vises særlig til en formodning om tillitt til at fosterforeldrene vil se til at barnet har tilstrekkelig kjennskap til sitt opphav, og at de gjør gode vurderinger for hvordan og hvilke kunnskap som presenteres ut ifra barnets eget ønske og modenhet.

Som syvende og siste faglige anbefaling er at beslutningstakerne må huske barneperspektivet i vurderingen av tiltak. Det anbefales at man tar hensyn til barnets utvidede nettverk, både biologisk og ikke biologisk, i helhetsvurderingen av barnets behov. For at adopsjon skal kunne vurderes som tiltak må barnets stemme og barnets relasjoner tas hensyn til i vurderingen.

Burns et al (2019) undersøkte de juridiske prosessene rundt beslutninger om fratagelse av foreldreansvar og fosterhjemadopsjon i åtte europeiske land.

Studien konkluderte med store mangler i åpenheten rundt de tidlige beslutningsprosessene i sakene og at det anses å være begrensede muligheter for å gjennomgå informasjonen, beslutningsprosessen og vektingen av partsinteressene. Det viste seg at det er få personer som står bak beslutningene på lokalnivå og endelige beslutningsorgan (rettsinstanser) har begrenset mulighet til å etterprøve informasjon og vurderinger presentert for dem. Det var begrensede muligheter for utenforstående eller styresmakter å få full oversikt/ innsikt i beslutningsprosessene rundt adopsjonstiltak. I denne sammenheng stilles det spørsmål ved om beslutningene ivaretar interessene til de private parter, barnet, lovgivende og utøvende myndighet og storsamfunnet. Det problematiseres at det i et av de mest inngripende tiltak en stat kan gjøre ovenfor privatpersoner ikke er mer oppsyn fra tilsynsmyndigheter eller mer åpenhet rundt prosessene. Dette sees også i sammenheng med den offentlige debatten som pågår rundt barnevernets virke i de undersøkte landene. Det vises til en debatt med mye misinformasjon og en offentlig tjeneste med liten tillitt i hjelpeapparatet og i befolkningen.

Hestbæk et al (2019) gjennomførte en analyse av barnevernets retningslinjer (policy) i Norge, Danmark, Finland og Sverige med fokus særlig knyttet til posisjonen spebarns rettigheter har i beslutninger om omsorgsovertakelser. Fokuset i studien er forhold ved kontekstene og landets lover i prosessen med omsorgsovertakelser for barn under 1 år. Hovedfunn i studien viser at manglende føringer fra styresmakter gjør beslutningstakerne usikre og ikke i stand til å handle ut ifra vurderinger av spebarns særlige behov i skadelige omsorgssituasjoner. De nordiske landene har alle et faglig fokus på tidlig intervensjon og dette er støttet av mye forskning på alvorlige nevrologisk utvikling og skeivutvikling som kan oppstå i barnets første leveår som følge av omsorgssvikt. Studien konkluderer med et behov for en grundig gjennomgang av spebarns rettigheter for å på mer effektive og handlekraftige måter kunne beskytte barnet i en særlig sårbar utviklingsfase.

Marit Skivenes og Øyvind Samnaøy Tefre (2012) sammenlignet barnevernsansatte i tre lands anbefalinger for eller mot tvangsadopsjon av fosterbarn. Studien, der ansatte i Norge, England og USA ble bedt om å stadfeste og begrunne deres syn på adopsjon i en vignett med en tre år gammel gutt. Av de 299 barnevernsansatte som deltok i studien var det et flertall som anbefalte adopsjon av gutten. Argumentasjonen som oftest ble brukt var foreldrenes framtrede og manglende stabilitet rundt samværene. Dernest nevnte mange ansatte barnets behov for stabilitet (permanency), samt barnets behov for trygg tilknytning til sine omsorgspersoner.

Studien fant at de norske barnevernsansatte som skilte seg mest ut. Dette begrunnes i forskjeller i barnevernssystemenes overordnede risikofokus og tilnærming.

Studien konkluderer med at systemet for barnevern og de retningslinjer en har spiller stor rolle for avgjørelsene og prioriteringene til barnevernsansatte. I Norge er det stort fokus på tilknytningsteori og barnets tilknytningskvalitet til sine fosterforeldre, men det mangler retningslinjer som guider beslutningstakerne i tidsperspektiv og handlingsterskler. En annen faktor som viser forskjellene mellom landene er at det norske systemet er familieorientert. 41 % av de norske barnevernsansatte anbefalte ikke adopsjon som tiltak, mens det i England og USA var henholdsvis 2 % og 4 % som ikke anbefalte adopsjon.

En viktig grunn til hvorfor adopsjon er lite brukt som tiltak er at det norske systemet har større muligheter til å bruke skjønn enn for eksempel engelske og amerikanske barnevernssystemer. I deres systemer er det sterkere føringer som tillegges beslutningsprosessene, og det medfører en større forutsigbarhet i valg av tiltak da instruksene for saksbehandlingene gir mindre rom for ulike fremgangsmåter (Berrick et al, 2015) (Helland og Skivenes, 2019).

Young et al(2013) utførte en tekstanalyse av 21 norske barnevernssaker i perioden 1985 -2009. Undersøkelsene ble gjort gjennom å analysere journaler i barnevernsmapper til barn der sakene ble ført fra fosterhjem til adopsjon. Ikke alle sakene endte med adopsjon.

Studiens formål var å løfte fram hvordan saksbehandlere argumenterer gjennom journalnotater i de saker der de vurderte å innfri vilkårene for adopsjon. Alle barna i studien ble flyttet fra biologiske foreldre før fylte 3 år. Halvparten ble hasteflyttet rett etter fødsel. Kjentegn ved sakene er fokuset på mor. Funn i studien viser at mange av mødrene har rus og /eller psykiske problemer. At et flertall av mødrene har hatt kontakt med barnevernet som barn, og at de fleste har sosialstøtte som eneste inntektskilde. Mødrene har i liten grad fullført skolen, og få hadde erfaringer fra arbeidsmarkedet.

De narrative fortellingene i barnevernsmappene, gitt av saksbehandlerne, viser at mors omsorgskompetanse i stor grad vurderes retrospektivt. Gjennom mappene viser saksbehandlerne til innhentet informasjon om mors fortid og nåtid.

Videre fremhever Young et al (2013) tre tolkningsmuligheter for hvorfor adopsjon blir lite brukt som tiltak i Norge. Ut ifra journalene kan det leses en motstand mot å utarbeide et narrativt puslespill som viser adopsjon som et mulig tiltak for barnets beste. For det andre er det er manglende muligheter for saksbehandlerne til å arbeide systematisk nok med sakene grunnet

stort arbeidspress og usikkerhet i tjenesten. En tredje tolkningsmulighet er at saksbehandlerne hverdag er preget av både effektiviseringsmål og stort ansvar. I et slikt system er det den enkelte saksbehandler som står ansvarlig for føring av en sak. Dette ansvaret kan føre til at saksbehandlerne anser arbeidet med å fremme en sak om adopsjon som en for stor personlig belastning. En av Youngs konklusjoner er at adopsjonsbehandling krever mye ressurser av en barnevernstjeneste, og spesielt fra saksbehandlerne. En viktig faktor er at saksbehandleren må stå i saken over tid, og evner å arbeide systematisk gjennom hele prosessen.

Avslutningsvis stiller Young spørsmål ved om det kunne vært fordelaktig for barnet om det gjennom lov ble lagt et tidsperspektiv for prøving av adopsjonssak for fylkesnemnda. Barn som har bodd i fosterhjem i 1-2 år ville da fått en ny helhetlig vurdering av sin omsorgssituasjon. En slik ordning vil også legge press på saksbehandlingen – beslutningsgrunnlaget - i barnevernstjenesten, og det vil kunne gi et tidligere grunnlag for hva som er terskelen for «ustabilitet» i barndommen (Young et al, 2013).

4.1 Forskning om hvordan det går med fosterhjemsadopterte barn

Christoffersen (2007) utførte en stor metaanalyse, «Adoption som indsats», som samlet og gjennomgikk internasjonale erfaringer med adopsjon av fosterbarn. Analysen sammenlignet forhold som skiller livsutfall for barna som vokser opp i de to ulike omsorgssituasjonene. Rapporten består av forskning utført mellom 1977 til 2006, og landene forskningen er hentet fra har stor spredning i samfunnsstrukturer og sosioøkonomiske forhold.

Rapporten konkluderer med at adopterte barn, på stort sett alle områder, klarer seg bedre enn andre barn under omsorg. Det viser seg at adopterte fosterbarn klarer seg bedre på skolen, i høyere utdanning og at de skårer høyere på generelle ferdighetstester. Metaanalysens hovedfunn viser at barn som blir adoptert mestrer livet bedre, og har en sunnere utvikling av selvforståelse og selvtillit. En viktig faktor for suksess for de adopterte barna er at de er flyttet fra de biologiske foreldrene i en tidlig alder, og at adopsjonsprosessen er ferdig behandlet så tidlig som mulig. Barna har mindre atferds- og reguleringsvansker hvis oppvekstsituasjonen deres er avklart og stabilisert mens de er små. Dette kan ifølge rapporten være påvirket av tidlig og trygg tilknytning til adoptivforeldrene og at denne tryggheten i samspillet gjør barnet mer resilient mot blant annet psykiske vansker senere i livet (Christoffersen, 2007). Rapporten er en del av forarbeidet til Danmarks nye adopsjonslovning og veileder til adopsjonspraksis i dansk barnevernsarbeid (Helland og Skivenes, 2019).

Vinnerljung og Hjern (2011) undersøkte adopterte fosterbarns kognitive ferdigheter, hvordan de mestret skolen og hvordan de håndterte overgangen til voksenlivet.

Studien sammenligner 900 innenlands adopterte barn og 3100 fosterhjemsbarn som nå er i voksen alder. Alle barna var under offentlig omsorg før fylte 7 år. Disse gruppene sammenlignes med barnebefolkningen generelt, noe som gjør undersøkelsen svært grundig.

Studien hovedfunn viser at barn som vokser opp under offentlig omsorg mestrer utdanning og overgangen til voksenlivet dårligere enn barn som vokser opp med sine biologiske foreldre i en mer «vanlig» oppvekstsetting. Da barna som bodde i langtidsfosterhjem og de fosterhjemsadopterte barna ble sammenlignet på samme grunnlag, scoret de adopterte barna betydelig bedre enn fosterbarna på samme utslagspunkter. De adopterte barna syntes å ha bedre vilkår for mestring og god utvikling enn fosterbarna (Vinnerljung og Hjern, 2011) (Sjøvold og Furuholmen, 2017)

Studien konkluderer med at det i land med praksis for lange fosterhjems plassering, som Norge har, kan adopsjon være et tiltak som bør vurderes for å gi barna mer permanent omsorg i oppveksten.

Turid Berg (2010) utførte en kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester for tidligere fosterbarn som er blitt adopterte i Norge, til de adopterte fosterbarnas fungering som voksne. Funnene i undersøkelsen sammenfaller med det Bohman (1985) fant om at barna har god utvikling i adoptivfamiliene, og at de opplever livsmestring på lik linje som barn med en vanlig oppvekst. Rapporten fremhever videre at barn som får sin omsorgssituasjon vurdert opp imot adopsjon kommer fra familier med store sosiale og helsemessige utfordringer. Vurderingen av om det barn skal adopteres eller ikke er derfor ikke et spørsmål om det skal tilbakeføres sine biologiske foreldre eller ikke, men det er et spørsmål om barnet skal vokse opp som fosterbarn, eller tilhøre en permanent adoptivfamilie.

Triseliotis et al (2002) undersøkte seks variabler knyttet til konsekvenser av å vokse opp som adoptert tidligere fosterbarn, og fosterbarn. De seks variablene var stabiliteten i plasseringen, tilpasning, barnets opplevelse av sikkerhet og tilhørighet, sosial og personlig fungering, barnas syn på plasseringsalternativet som voksne og fosterforeldre/adoptivforeldrenes perspektiver. Gjennom en litteraturstudie fant forskeren flere begrensninger og fordeler ved begge oppvekstalternativene.

Hovedfunnene viser at barna gjennom en adopsjon får en bedre psykososial base i livet fordi deres omsorgssituasjon blir avklart uten mulighet for gjenprøving. Studien konkluderer med at adopsjon for fosterbarn er det beste alternativet dersom en oppvekst hos biologiske foreldre ikke er mulig, og at den trygge basen er det beste utgangspunktet for å kunne bøte på barnets tidligere omsorgserfaringer eller andre skader som har hemmet deres utvikling og trivsel.

Det vanskeligste for barnet i fosterhjems plasseringer er uforutsigbarheten og forvirringen som usikkerheten medfører.

Studien viser også til forskjeller som kan oppstå i motivasjonen hos fosterforeldre og adoptivforeldre. Motivasjonen for å løse utfordringer, og følge opp barnet vil kunne bli annerledes etter en adopsjon. Det kan handle om omsorgsgivernes ansvarfølelse i møte med barnet, og om barnet oppleves som deres eget eller om det har tilknytning til det offentlige og de biologiske foreldrene.

Til slutt argumenterer Triseliotis(2002) for at sjansene er små for at foreldrene er rehabiliterte nok til å kunne ivareta barna sine etter at barna har bodd i fosterhjem i over to år. Det er derfor i barnets beste interesse å bli vurdert for adopsjon, og at en adopsjon vil gi barnet stabilitet og en familie for livet (Bunkholdt og Kvaran, 2015).

Wijedasa og Selwyn (2017) har undersøkt varigheten på adopsjons plasseringer i England og Wales i perioden 2000-2011. Forskerne fikk tilgang til et omfattende datamateriale, og de konkluderte med at fosterhjemsadopsjoner svært sjeldent bryter sammen.

Neil, Beek og Schofield (2003) undersøkte fosterhjemsadopterte barns utbytte av kontakt med sine biologiske foreldre. Studien sammenligner langtids plasserte fosterbarn og adopterte fosterbarn med to variabler, samværsmønster og barnas opplevelse av kontakten. Samværsmønstrene var forskjellige i de to gruppene. De adopterte barna hadde mye mindre kontakt med sine biologiske foreldre enn de fosterhjems plasserte. Hvordan barna opplevde kontakten gav også store utslag. Funnene ble her delt i tre kategorier. Barn som forholdt seg nøytralt eller uproblematisk til kontakten, positiv kontakt og negativt utbytte av kontakten. Blant de adopterte barna med besøkskontakt viste det seg at rundt halvparten hadde et uproblematisk eller nøytralt forhold til det, mens den andre halvparten ble delt nokså likt mellom positiv og negativ opplevelse av kontakten. For fosterbarna var det en tredjedel av barna som ble vurdert til å ta skade av kontakten, en tredjedel ble beskrevet som tilfredsstillende, mens det kun var seks prosent som hadde uproblematisk kontakt med sine biologiske foreldre.

Undersøkelsen konkluderes med at de adopterte barna hadde bedre opplevelse av samværene på grunn av alder, de fleste var adopterte i spedbarnsalder, og hadde ikke mange minner knyttet til hvem de møtte. Og det var tydelig at adoptivforeldrene tok mer ansvar og var mer tilstedeværende i samværene og i kontakten. De adopterte barna opplevdes derfor tryggere i sin omsorgssituasjon, og mestret relasjoner bedre enn fosterbarna med hyppigere samværskontakt.

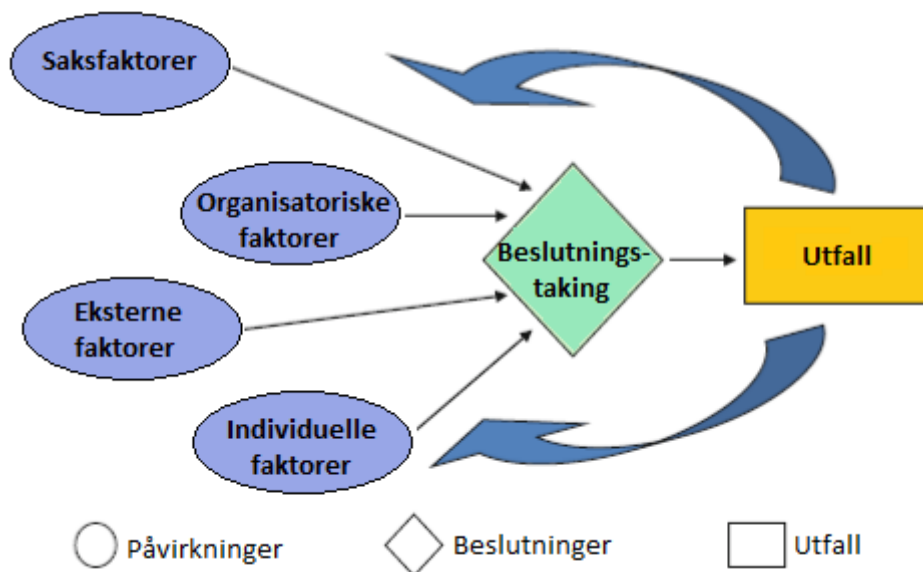
5 Teori

5.1 Økologisk beslutningsprosess

Det er forsket lite på hvilke faktorer som fører til at beslutningstakerne fremmer sak om adopsjon eller ikke i det norske barnevernet (Helland og Skivenes, 2019). Jeg vil analysere funnene i min undersøkelse i rammeverket til Fluke, Bauman, Dagleish og Kern (2014) sin økologiske beslutningsmodell.

Rammeverket er utformet for å kunne organisere beslutningstakningsprosesser i blant annet barnevernsarbeid. Målet med modellen er at man skal forstå mer av kompleksiteten i barnevernets saker og mandatområde. Modellen er teoretisk og testbar for å forstå konteksten, prosessen og utfallet av beslutningene (Fluke et al, 2014). Modellen har en bred forståelse av det psykologiske perspektivet i beslutningsprosessene. Dette kan gi et godt bilde på hvordan informantene i undersøkelsen påvirkes og står i prosessen rundt vurderinger av adopsjon forslag ved at modellen tar hensyn til menneskelig svikt og beslutningskonteksten.

Den systematiske konteksten i beslutningsmodellen er satt sammen av viktige faktorer som på flere måter påvirker beslutningene og utfallet. De ulike dimensjonene er faktorer ved saken i seg selv, organisatoriske faktorer i tjenestene, eksterne og individuelle faktorer ved beslutningstakerne. Modellen nedenfor viser hvordan faktorene virker på den endelige beslutningen og til sist hva utfallet og konsekvensene er av de beslutningen.

Figur 1 Økologisk beslutningsprosess (hentet fra Fluke et al 2014, s 467. Egen oversettelse).

Et eksempel på en slik beslutningsprosess er at sakens innhold eller informasjonsstrøm kan medføre at bekymringen for et barn blir større eller mindre. Det kan komme ny informasjon om barnets omsorgssituasjon som gjør det nødvendig å gjøre andre grep en tidligere. En beslutning kan også komme av eksterne faktorer som endringer i lovgivning, ny forskning som medfører ny praksis eller endringer i fokus fra styresmakter som gjør at andre handlingsmåter blir mer passende for problemstillingen (Fluke et al, 2014). Videre så er anvendelsen av de eksterne påvirkningene opp til den enkelte beslutningstaker. Det er også opp til tjenestens ledelse å se til at føringene utenifra blir tatt stilling til, og hensiktsmessig anvendt av saksbehandlerne. Saksbehandlerne i barnevernstjenesten tolker eksternt informasjon, føring og fokus ut ifra egen kunnskap og kompetanse knyttet til saksarbeidet. Saksbehandlerne behandler informasjonen som en del av helheten i sitt eget arbeid, i virksomhetens arbeid. Faktorer som ressursbruk og fordeler ved en eventuell beslutning, tas med i vurderingen av hvordan det vil påvirke beslutningstakeren, virksomheten og klienten.

Den grønne diamantformen representerer saksbehandlerne beslutningstaking. For barnevernsarbeid er det tre hovedfunksjoner i de ansattes beslutningsprosesser. Den første er kalt «decision making continuum», den andre refererer til de psykologiske prosessene i beslutningsprosessen og den siste viser til utfallet eller konsekvensene av beslutningen.

Med «Decision making continuum» beskrives de ulike stadiene som en beslutning går igjennom fra første innledende vurdering av en situasjon til den endelige beslutningen som tas. Det er et stort spenn i sakene som beslutningstakerne i barnevernstjenesten skal ta stilling til (Fluke et al, 2014). I adopsjonssammenheng så begynner kontinuumet i det beslutningstakerne begynner å snakke om tvangsadopsjon som tiltak for et barn, og det fortsetter til det er tatt en beslutning om det skal fremmes sak for nemnda og til adopsjonene er et faktum.

Som beskrevet av Munroe (2008) så kan informantenes usikkerhet om hvilke konsekvenser en adopsjon vil ha for barnet i fremtiden føre til et falskt negativ. Munro (2008) presenterer også to utfallvinklinger av beslutninger som ikke blir tydelige før senere. Det er falske negative og falske positive beslutninger. På den ene siden kan det iverksettes tiltak for et barn, og en familie uten at det er grunnlag for det. Det utgjør en falsk positiv. På den andre siden vil man kunne unngå å iverksette tiltak for barn som trenger det. Det kan føre til en falsk negativ. Videre peker Munro (2008) på at tjenesten samlet bør ha en overordnet terskel for når man skal intervensjon, eller sette inn tiltak. Når slike terskler er synlige vil det bli tydeligere for beslutningstakerne i tjenesten hvor klare linjer det er mellom falske negative og falske positive beslutninger. Dersom terskelen for intervensjon er lav vil det i tjenesten vise et høyt antall falske positive med konsekvenser for klienter som ikke har hatt behov kontakt med barnevernstjenesten. Og på den andre siden vil barn som lever under skadelige eller utviklingshemmende omsorgsforhold ikke har fått tilstrekkelig hjelp dersom terskelen er for høy (Munro, 2008). Det er også viktig å skille mellom hva som er terskelen for intervensjon og hva som er sannsynligheten for et utfall. Dette baseres på to ulike typer beslutninger. Økt kunnskap og rutiner kan hjelpe beslutningstakerne å forutse flere utfall, men det er de som i sitt system kan ta avgjørelsen for når et tiltak er nødvendig. En annen side ved denne todelingen er at hvis en tjeneste går inn for å redusere en av ytterpunktene så vil den andre vokse markant. Dette gjør at tersklene for intervensjon i barnevernet er skiftende og de kan påvirkes fra blant annet negativ omtale i media eller økt fokus fra andre aktører (Munro, 2008).

Fluke et al (2014) finner flere psykologiske prosesser som påvirker beslutning og handling. Den første viser til at det er viktig å skille mellom prosessen med å gjøre vurderinger, og prosessen med å utføre en handling, - i dette tilfelle kan det dreie seg om at det skal fremmes en tvangsadopsjonssak for nemnda eller ikke. Vurderingene baseres på graden av bekymring, hvor stor risiko nåværende situasjonen utgjør for barnet, og styrken på bevisene. En beslutning er om man velger å gjøre noe eller ikke. Selv om sakene i seg selv har mange like faktorer så kan

beslutningene, og dermed tiltakene, bli svært forskjellige. Vurderingen kan være den samme for flere saksbehandlere, men hva de velger å gjøre med beslutningsfaktoren er forskjellig.

I modellen vises det at vurderingene av en oppvekstsituasjon for et barn har en terskel som får kontaktpersonen til å ta en beslutning om handling. Munro (2005) fant i sin studie at det er svakheter i hvordan saksbehandlerne behandler saksinformasjon i alvorlige barnevernssaker. Munro (2005) analyserte granskninger etter tragiske barnedødsfall der barnevernet hadde hatt kjennskap til barnet. Hun fant at det var utfordrende for saksbehandlerne å gå helt bort i fra sakens førsteinntrykk, og at det selv med flere nye og alvorlige momenter ikke ble gjort nødvendige revurderinger av sakens tiltak. Kjennetegn ved informasjon som festet seg hos saksbehandlerne var ofte knyttet til emosjonelle og menneskelige sider ved livet generelt, og det saksbehandlerne fokuserte på informasjon som var fargerike og i konkret form. Hun fant også at det var informasjon hentet fra sakens innledende og avsluttende undersøkelsesperioder som i størst grad var førende for etterfølgende beslutninger.

Den andre prosessen i Fluke (2014) er den som følger med saksbehandleren i form av egen historie og erfaringer. En beslutningsterskel er punktet der kontaktpersonen vurderer sakspunktene som så graverende/ alvorlig at det er nok til å avgjøre prøving av videre tiltak. Det kan også gjøres som en helhetsvurdering av barnets belastninger.

Kontaktpersonens fortolkning av barnets situasjon og intensiteten i bekymringen kommer fra forholdet mellom personens forståelse av seg selv og tolkning de eksterne faktorene som ligger til grunn. Eksterne faktorer kan for eksempel være kontaktpersonenes tolkninger av lovgivningen.

Den siste faktoren i prosessen av beslutningstakingen er stadige skifter i intervensjon tersklene. Når skal det settes inn tiltak og hva skal til for å endre et tiltak for det barn er påvirket av mange eksterne faktorer som er i stadig endring. Eksempelvis så kan en organisatorisk påvirkning skje ved at det er endring i fokus fra styresmakter angående et tiltak, som adopsjon av fosterbarn. Det kan komme nye retningslinjer for arbeidet med alternative tiltak for fosterbarn, eller motsatt at negativ omtale i media vil kunne gjøre at tjenesten ikke fremmer visse typer tiltak eller tar «upopulære» beslutninger som en følge av det.

En viktig faktor for hva man ønsker å oppnå gjennom barnevernsarbeid er at beslutningstakerne er i stand til å identifisere og sette i gang nødvendige tiltak for å beskytte utsatte barn. Gjennom

å identifisere barn i særlig risiko for skeivutvikling og utenforskap barndommen og i voksenlivet, skal beslutningstakerne navigere i et hav av praktiske, organisatoriske og moralske faktorer som har konsekvenser for om gode tiltak er oppnåelige og gjennomførbare (Devaney og Spratt,2009) (Munro,2007). I tillegg til dette må beslutningstakeren ha en bevissthet rundt utførelsen av arbeidet og kontakten med klientene. Barnevernet er i dag fokusert rundt tiltak som skal bidra til endring i livene til klientene. For at tiltak i barn og familiers liv skal ha ønsket effekt må beslutningstakerne ha en bevissthet og en åpen forståelse av de ulike kulturelle kontekstene som endringen skal foregå i. Her tenkes en helhetsvurdering rundt barnets totale belastninger og konsekvenser for alle involverte der målsetningen skal være å komme frem til tiltak som holder fast ved barnets beste.

En viktig suksessfaktor for forutsigbare beslutninger om adopsjon for fosterbarn er derfor føringsstabilitet over tid fra styresmaktene (Helland og Skivenes, 2019). I denne sammenheng kan det gjelde skifter i fokus mellom biologisk prinsipp og barnets medvirkning, og at disse skiftene får bevisste og ubevisste konsekvenser for beslutninger om barnet kan vurderes for adopsjon eller ikke.

I den økologiske beslutningsmodellen er det viktig å kunne se og skille konsekvensene av beslutningene som tas. Konsekvensene sees ut ifra tre perspektiver. Utfallet av beslutningene vil ha konsekvenser for klienten, beslutningstakeren eller for tjenesten (Fluke et al., 2014). Den innledende konsekvenser rammer beslutningstakeren ved at arbeidet deres intensifieres eller avtar noe i intensitet. Utfallet for klienten eller tjenesten kan være vanskeligere å få øye på med en gang, og det er av denne grunn at beslutninger i modellen tas med stor usikkerhet. Siden denne usikkerheten finnes i barnevernstjenesten opplever beslutningstakerne en risiko for at det kan tas beslutninger som i ettertid vil sees på som feil eller ødeleggende (Fluke et al., 2014).

6 Metode

I dette kapitlet redegjøres de metodiske valgene som er tatt i utførelsen av denne undersøkelsen. For at utenforstående skal kunne bedømme prosjektet må fremgangsmåte, prosess og utfordringer belyses nøye (Kvale og Brinkmann, 2015). Nedenfor vil prosessen beskrives med fokus på valg av metode, vitenskapsteoretiske ståsted, metodisk tilnærming, utvalg, rekruttering, intervjuguide og analyse.

Valgene jeg har gjort underveis i prosjektet har påvirket hvordan funnene er tolket og håndtert. Problemstillingen har vært førende for hvilke informasjon som er hentet inn, og metoden er valgt som mest hensiktsmessig for besvarelse av forskningsspørsmålene (Thagaard, 2013). Med bakgrunn i undersøkelsens problemstilling, «Barnevernansattes erfaringer og refleksjoner knyttet til anvendelsen av adopsjon som barneverntiltak», ble det valgt en kvalitativ tilnærming. Denne metoden søker å øke forståelsen av sosiale fenomener som er direkte erfart av deltagere i en kontekst (Thagaard,2013). Metoden har en systematisk utforming med åpne spørsmål og gitte prosedyrer for innsamling. Fortolkningen av datamaterialet er organisert og preget av sensitivitet til kildene og fleksibilitet i utforskningen (Creswell,2014). Dataene er vanskelig målbare fordi fortolkningene preges av beskrivelser av mening, mekanismer og prosesser (Kvale og Brinkmann,2015).

Undersøkelsen har som mål å fremskaffe kunnskap. Målet er å vise nyanser og ny kunnskap knyttet til barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt adopsjon som barneverntiltak. Gjennom informantenes fortellinger og analysen av disse vil det forhåpentligvis være mulig å si noe om hvilke utfordringer og muligheter arbeidet med adopsjon i barnevernet oppleves på nåværende tidspunkt. Dette kan gi nyttig informasjon til barnevernansatte og andre beslutningsorganer som er involvert i prosessene.

6.1 Vitenskapsteoretisk forståelsesramme

Denne undersøkelsen tar utgangspunkt i at virkeligheten er sosialt konstruert. Sosial konstruktivisme vektlegger språket og den sosiale interaksjonen (Kvale og Brinkmann, 2015). Jeg vil også plassere prosjektet innenfor hermeneutikken, fordi det er barnevernansattes erfaringer og refleksjoner som undersøkes. Hermeneutikken viser til forforståelse og hvordan man ser på helheten av det som undersøkes (Grønmo, 2004).

Hermeneutikk er teorien om fortolkning. Det viktige her er å forstå hvordan vi forstår, og hvordan vi gir omverden mening. Denne vitenskapsfilosofiske tradisjonen fremhever menneskets forståelsesramme, noe som innebærer erfaringer, forutsetninger og beviste/ubeviste oppfatninger vi danner i møte med verden. En viktig del av tradisjonen er at alle har en forforståelse, eller en fordom, av det vi ser og dermed fortolker (Thornquist, 2012). Forståelse og mening er ubeviste strukturerte fordommer som gjør at mennesker forstår det de ser (Thomassen, 2006). Forforståelsen innebærer et sett med erfaringer og hendelser som legger grunnlaget for hvordan vi vil handle ut ifra det vi ser. Den hermeneutiske sirkel viser hvordan forståelsen utvikles ved at den beveger seg frem og tilbake mellom helheten og delene av helheten. Mennesker forstår delene ut ifra helheten, og helheten ut ifra delene (Thornquist, 2012). Med andre ord kan jeg som forsker i dette prosjektet få utvidet min forståelse av temaet jeg har valgt ved at jeg beveger meg frem og tilbake mellom min hypotese/forventning, bakgrunn og tidligere forskning rundt tema og informantene fortellinger. Jeg vil oppdage nye nyanser og forhold i både del og helhets- forståelsen, og mine forforståelser vil modifiseres i prosessen. I hermeneutikken finnes det ikke absolutte sannheter. Noe som medfører at jeg som forsker vil tolke informantenes fortellinger gjennom det som er mest treffende i min forståelsesramme. Begreper og meninger fortolkes forskjellig, og det vil være avgjørende for oppgavens kvalitet om viktige forskjeller vil kunne avdekkes (Thagaard, 2013) (Grønmo, 2004).

Sosialkonstruktivismen tar utgangspunkt i at kunnskap produseres i mellommenneskelige kontekst (Thomassen, 2006). Gjennom interaksjon etablerer individer en forståelse om seg selv og av virkeligheten. Tilhørere av denne tradisjonen mener at alle mennesker søker virkelighetsforståelse, og at de gir sine erfaringer ny mening som overføres til nye kontekster. Da dette prosjektet søker å vise kompleksiteten i barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt adopsjon som tiltak, vil interaksjonen dem imellom og erfaringene de har opparbeidet seg gjennom interaksjon og kommunikasjon i sin arbeidshverdag, utgjøre en produksjon av ny kunnskap om tiltakets status, begrensninger og muligheter slik informantene opplever det nå. Det er her viktig at meningene ikke begrenses i innsamling av data. Meningene er mangeartede og med mange variabler. Kompleksiteten vil vise seg gjennom at informantene både er subjekter og deltagere i en større organisasjon (Creswell, 2014). Informantenes subjektive erfaringer og refleksjoner blir påvirket av utallige faktorer, og deres fremstillinger kan derfor sees på som noe usikre kilder. I fortolkningen av fortellingene blir det derfor viktig å finne sammenhenger i språkfremstilling og fellestrekk i deres framstillinger, for å kunne trekke

mønstre som viser organisatoriske kulturer og en virkelighetsoppfattelse om adopsjonstiltakets anvendelse i det norske barnevernet.

6.2 Metodisk tilnærming

Dette prosjektets valgte datainnsamlingsprosedyre er kvalitativt forskningsintervju med fire fokusgrupper. Målet med å bruke en kvalitativ metode for å belyse oppgavens problemstilling er å oppnå en dypere forståelse for hvordan ansatte i omsorgsteam erfarer og reflekterer rundt anvendelse og muligheter i et adopsjonstiltak for fosterbarn. Et kvalitativt forskningsintervju har ramme som en profesjonell samtale med en bestemt spørsmålsstilling og metodikk. En fordel med et slikt intervju kan være at man får et innblikk i intervjupersonenes hverdag, i denne sammenheng deres yrkeshverdag, sett ut ifra deres egne perspektiver og forståelsesramme (Kvale og Brinkmann, 2015). Det er den språklige fremstillingen fra intervjupersonene som blir gjenstand for tolkning og kunnskapsinnhenting. Intervjuene er utført semistrukturert ved at intervjuguiden har et sett avgrensede temaer, og består av flere forslag til spørsmål. Guiden er ikke fulgt slavisk i intervjuet, og det åpnes for at intervjueren kan stille oppfølgingsspørsmål og følge intervjupersonenes fortelling innenfor den gitte rammen. Det er intervjupersonenes forståelse av fenomenet, eller problemstillingen, som er essensen i det som skal hentes ut ifra et fokusgruppeintervju (Kvale og Brinkmann, 2015). Det er derfor viktig at intervjueren er fleksibel og innehar nok kunnskap om temaet til å kunne følge nyansene i intervjupersonenes refleksjoner opp med kommentarer og følgespørsmål. Intervjueren har rolle som guide i fokusgruppen og det er intervjueren som har ansvaret for at intervjuet holder seg innenfor forskningsspørsmålenes ramme.

Fokusgruppeintervjuer har fordeler i datainnhenting ved at variasjoner og praksiser avsløres i deltagerens interaktive diskusjon. Deltagerne vil ofte utfordre og dermed modifisere hverandres synspunkter på en måte som ikke vil komme frem i individuelle intervjuer (Bryman, 2012). På denne måten kan en finne om det er konsensus i praksis, eller valg av tiltak, i tjenesten eller mellom tjenestene. Diskusjonene som oppstår vil også kunne vise variasjoner i de ansattes refleksjoner og forforståelser av temaet. I individuelle intervjuer vil man kunne få noe dypere refleksjoner fra intervjupersonene. Det er en risiko for at viktige holdepunkter og refleksjoner kan vike fordi gruppesammensetningen eller dynamikken i gruppen ikke gir rom for at alle vil uttrykke seg så fritt som de ville gjort i en til en intervjuer (Flick, 2018). Grunnet dette prosjektets fokus på et lite brukt barneverntiltak, er det ikke supplert med individuelle intervjuer

til fokusgruppene fordi det er få ansatte som har direkte erfaringer med anvendelse av adopsjonstiltaket.

I fokusgrupper er det en styrke at man får variasjonen i erfaringer og refleksjoner i tillegg til at det vil kunne oppstå utviklende diskusjoner fordi deltagerne vil få utfordret sine synspunkter og at dybden i innholdet vil fremkomme som et resultat av det (Bryman, 2012).

Hovedsakelig brukes fokusgrupper til å forstå deltagerens meninger, holdninger og motivasjoner til handling ut ifra et sosialt fenomen (Winke, 2017). Gjennom diskusjonene som oppstår vil jeg kunne identifisere deltagerens fremstillinger av likheter og ulikheter både innad i teamene og mellom teamene intervjuet tar opp. Siden fokusgruppeintervjuer kombinerer viktige prinsipper fra både kvalitativ forskning og gruppedynamikk, er definisjonene av metoden varierende. Viktig for innsamlingen er at det gjennomføres flere fokusgruppeintervjuer med deltagere med lignende utgangspunkt, og at diskusjonenes rammer er sammenlignbare. Det som er viktig er å la deltagerne dele sine refleksjoner og erfaringer nokså fritt, for så å sammenligne deres fremstillinger og fange opp mønstre i diskusjonene (Krueger og Casey, 2015).

Fokusgrupper som innsamlingsmetode egner seg godt til å undersøke nye områder (Kvale og Brinkmann, 2015). Adopsjon som tiltak for barnevernsbarn er lite brukt av det norske barnevernet, og fokusgrupper vil bidra til større forståelse av viktige mekanismer og trender som spiller inn i de barnevernansattes tiltaksbeslutninger.

6.3 Utvalg

Deltagerne til prosjektet ble strategisk valgt fordi de har egenskaper og kvalifikasjoner tilpasset problemstillingen (Thagaard, 2013). Det ble vurdert at ansatte i omsorgsteam i barneverntjenesten var særlig egnet for besvarelse da det er ønskelig at informantene har kjennskap til fosterhjemsarbeid og vurdering av tiltak for fosterbarn. Det er viktig at deltagerne har kjennskap til problemstillingen, og at de har flere spesifikke karakteristikk til felles, som i dette tilfellet er en lignende arbeidshverdag med like rammer for arbeidsoppgaver og yrkesutøvelse (Krueger og Casey, 2015).

Det var ikke et kriterium at deltagerne måtte ha direkte erfaring med adopsjonstiltak for fosterbarn. Det var heller ikke forventet at deltagerne skulle forberede seg til intervjuet.

I informasjonsskrivet, som ble sendt til barneverntjenestens ledelse, ble prosjektets målsetning skissert sammen med problemstillingen (Vedlegg 1). Det var ønskelig at fokusgruppene skulle bidra til økt kunnskap og bevissthet rundt temaet.

Krueger og Casey (2015) anbefaler å ha minst tre fokusgrupper i prosjekter med tilsvarende omfang som denne. Ønske for gruppenes størrelser var definert i informasjonsskrivet. Valgene ble gjort med tanke på at en for stor samling av informanter vil kunne gjøre det vanskelig å guide deltagerne innenfor problemstillingenes rammer, samtidig som man ikke skal begrense deres sjanse til å dele sin forståelse og refleksjoner rundt tema. For små grupper vil på den andre siden gi mindre variasjon i fortellinger og erfaringer, noe som medfører tap av dybde i prosjektet (Krueger og Casey, 2015).

De fire fokusgruppene ble intervjuet i perioden 23.01.19 til 23.02.2019. Intervjuene ble foretatt i ulike tre fylker. Kommunene hadde et innbyggertall på mellom 20 000 og 40 000.

Det var tilsammen 16 deltagere i undersøkelsen. En gruppe besto av fem personer, to med fire og en med tre deltagere. To menn deltok, mens de resterende 14 var kvinner. Deltagerne hadde mellom 1,5 år til 28 års erfaring i fra førstelinjetjenesten i barnevernet. Alle var etnisk norske. Aldersspennet var 26 til 63 år. Deltagerne hadde grunnutdannelse enten som barnevernspedagog eller sosionom / sosialt arbeid.

6.4 Rekrutteringsprosessen

Rekrutteringsprosessen ble startet i midten av desember 2018. Det viste seg å være mer krevende enn forventet. Informasjonsskrivet med beskrivelse av prosjektets hensikt, deltagelse og informert samtykke ble sendt, via epost, til 12 barnevernsledere i det kommunale barnevernet. Jeg fant aktuelle barneverntjenester gjennom www.barnevernledere.no, som er oppdatert med kontaktinformasjon til barnevernsledere. Det var ønskelig med etablerte team der fire til seks ville delta i undersøkelsen. Det endte opp med et team med fem deltagere, to med fire deltagere og et med tre deltagere.

Det oppsto flere utfordringer under rekrutteringsprosessen. Tidspunktet for starten av prosessen min var utfordrende fordi det var tett opp til jul. Jeg forventet ikke svar fra tjenestene før i januar da jeg av erfaring vet at juletider er hektiske og at januar er preget av mye planlegging i barnevernstjenestene. Det var utfordrende å oppnå kontakt med flere av tjenestene.

Tidlig i januar begynte jeg å følge opp den første henvendelsen. I informasjonsskrivet, og i mailen som ble tilsendt tjenestene oppfordret jeg til at barnevernsleder videresendte mailen til

teamleder for omsorgsteam eller direkte til teammedlemmer. Av interesserte team ble jeg kontaktet direkte fra teamleder med informasjon om hvor mange som ønsket å delta. Avtaler ble primært gjort med teamledere.

Jeg mottok tilbakemeldinger fra seks barnevernsledere som var nølende og avventende. Gjentakende i deres tilbakemeldinger var at tvangsadopsjon ikke var noe de hadde erfaring med, eller følte de hadde nok kunnskap om. To av lederne ringte meg og ba om mer informasjon om prosjektets intensjon og anonymitet. En barnevernleder lurte på om informasjonen gitt av deltagerne kunne føre til tilsyn fra tilsynsmyndigheter i etterkant av undersøkelsen.

Det ble forsikret om at både deltagerne og tjenestene vil være anonymisert i prosjektets ferdigstilling, og at intensjonen ikke er å finne konsensus eller å påpeke svakheter i tjenestene som deltar. Dette ble også fremhevet i starten av intervjuene og i informasjonsskrivet (Vedlegg 1 og 2) (Krueger og Casey, 2015).

Tre tjenester meldte at de ikke kunne delta i prosjektet grunnet høyt arbeidspress i tjenesten.

6.5 Gjennomføring av intervjuene

Fokusgruppene besto utelukkende av medlemmer fra barnevernstjenestens omsorgsteam. I to av gruppene deltok teamleder. Fokusgruppene besto ikke av hele teamet i noen av tjenestene. Det var de selv som hadde valgt å delta i prosjektet etter informasjon sendt i fra intervjuer til teamleder, via barnevernleder. Alle teamene sa at de som var tilstede var de som hadde tid og som var interessert i oppgavens tema. Et par av teamene påpekte at de egentlig hadde vurdert at de ikke hadde tid til å delta i prosjektet, men at adopsjon var noe de ville prioritere og at de ønsket å få økt forståelse for temaet og praksis. Intervjuer opplevde at deltagerne hadde stor interesse og engasjement for temaet, og flere hadde lest seg opp på forhånd selv om intervjuer hadde presisert i informasjonsskriv at det ikke var nødvendig. Intervjuguiden ble brukt som veileder under intervjuet. Guiden besto av syv åpne spørsmål som ga rom for informantenes umiddelbare refleksjoner rundt tema. Noen av hovedspørsmålene hadde underspørsmål for oppklaring og oppfølging av informantenes fremstillinger (Vedlegg 3) Jeg opplevde i liten grad at underspørsmålene var nødvendig da informantene ikke hadde vansker med å diskutere eller utdype etter hovedspørsmål.

Det var opp til deltagerne hvor og når gruppene skulle avholdes. Alle teamene ønsket at det skulle holdes på deres kontor, i arbeidstiden. Dette er begrunnet med stort tidspress og logistikk.

Det var ved alle tjenestene ansatte som innledningsvis informerte om at de måtte følge med på telefonene sine for viktige samtaler, mailer eller meldinger. Ingen forlot intervjuet, men et par beklaget at de måtte svare på meldinger. Det var ellers svært få avbrytelser fra tema. Intervjuene ble etter ønske fra deltagerne avholdt rundt lunsjtid ved kontorene. Flere av deltagerne spiste lunsj, og det ble servert kaffe. Intervjuer hadde med kjeks og frukt til deltagerne. Deltagerne fremsto som avslappede, men samtidig engasjerte og tilstedeværende. Teammedlemmene drøftet mye frem og tilbake med hverandre. Og de avklarte faktiske og juridiske forhold seg imellom. Intervjuer opplevde at de som deltok fra omsorgsteamene var trygge på hverandre i denne settingen. De stilte hverandre spørsmål, og tok opp usikkerhet knyttet til temaet, normert praksis og juridiske rammer nokså fritt.

Fokusgruppeintervjuene varte mellom 1 time til 1,5 time. Det ble benyttet båndopptaker ved alle intervjuene. Alle deltagerne signerte samtykkeskjema før intervjuene startet og det ble gitt informasjon om at samtykke når som helst kan trekkes tilbake.

Alle tjenesten ytret ønske om å få faglig tilbakemelding etter prosjektets slutt. Jeg har også, på oppfordring fra informantene, i ettertid sendt mailer med vedlagt forskning og annen relevant litteratur om adopsjon som barneverntiltak.

6.6 Tematisk analyse

Tematisk analyse er en velegnet metode for å identifisere mønstre i informantenes erfaringer, utgangspunkt og refleksjoner, og dette passer prosjektet godt da fokuset er informantenes refleksjoner rundt anvendelsen av adopsjonstiltak for fosterbarn. Metoden beskriver og organiserer datamaterialet i detalj og det åpnes for tolkninger av flere aspekter innenfor forskningstemaet. En viktig fordel med tematisk analyse er at den er svært fleksibel, noe som kan gi et rikt datamateriale med gode muligheter til å redegjøre for kompleksiteten som barnevernansatte står ovenfor i vurderinger av om adopsjon er et godt tiltak for et barn.

Analysen ble gjort i tråd med Braun og Clark (2006) sin modell for tematisk analyse. Modellen er skissert med seks faser i den kvalitative analysen. Fasene har fungert som ramme for hele innhentingprosessen min og jeg vil nå redegjøre for hvordan.

I første fase i analysearbeidet gjennomførte jeg intervjuene og transkriberte dem. Her fikk god oversikt over materialet. Transkriberingene er i analysemodellen en viktig del fordi de verbale

uttrykkene gjøres om til skriftlig tekst. I dette arbeidet skjer det en fortolkende prosess der informantenes verbale uttrykk tilegnes form av forskeren. Deltagernes navn ble kodet i et tilfeldig tall og bokstav system. I transkriberingen ble det gjort flere beslutninger rundt den non-verbale kommunikasjonen i intervjuene. Jeg valgte å være så tro til deltageres fremstilling som mulig, både i formulering, pauser og i dialekt. Dette for å unngå at viktige meninger og nyanser gikk tapt i omgjøringen. Grammatiske og språklige endringer ble gjort for å bevare taushetsplikten ovenfor- og anonymitet til deltagerne.

Etter hvert intervju noterte jeg ned tanker jeg gjorde meg underveis. Dette viste seg å være viktige holdepunkter for det videre arbeidet fordi jeg raskt fikk oversikt over de ulike informantgruppens fokus, forståelse og prioriteringer.

I fase to ble en gjennomgang av transkriberingene og mine notater fra intervjuene grunnlaget for kodene som ble definert. Mange av kodene gjentok seg og det ble etterhvert lettere å finne hvilke som passer sammen. Jeg kodet i to kategorier. Den første var beskrivende og nært knyttet opp til informantenes erfaringer og praksiser, mens den andre var deres refleksjoner knyttet til fosterhjemsadopsjon og hva tiltaket muligheter og begrensinger. Jeg samlet kategoriene i egne dokumenter og sorterte dem i lister og tankekart. Deretter gikk jeg igjennom transkriberingene en gang til for å forberede kodene og tette eventuelle hull i den første gjennomgangen. Avslutningsvis så jeg på hvordan kodene hang sammen og skisserte overordnede temaer.

I fase tre i Braun og Clarke (2006) sin modell skal temaene gjennomgås systematisk. I denne fasen startet arbeidet med å identifisere koder i dataen inn under potensielle temaer knyttet til forskningsspørsmålene. Temaene skal ifølge modellen representere mønstre og mening i informantenes fortellinger (Braun og Clarke, 2006). Jeg laget et tankekart med der alle informantene var fargekodet slik at det ble tydelig hvilke utsagn og sammenhenger som tilhørte de ulike hovedtemaene. Denne prosessen gjorde jeg to ganger med den hensikt å fange essensene i temaene og for å se tydelig sammenhengen mellom temaene da de noen ganger kan gå på tvers av hverandre.

I den fjerde fasen ble temaene igjen gjennomgått med blick på samhandlingen i informantenes fortellinger. Jeg knyttet tekst og sitater til hvert enkelt tema for så å kritisk gjennomgå sammenhengene utsagnene ble sagt i. Dette var en stor jobb, og viktig for å bevare de konsistente sammenhengene. Tekst ble samlet og utformet i samsvar med temaene.

Fokuset mitt ble tydeligere rettet mot mønstrene i informantenes fremstillinger, og det viste seg så tydelige at arbeidet fort dreide seg om kompleksiteten mønstrene gav. Jeg fant fem hovedtemaer: Barnets beste, når nær adopsjon vurderes, uavklarte forhold, tror ikke på gjennomslag og en voldsom oppgave. Disse mener jeg er en god representasjon av datamaterialet og at helheten gjenspeiles sammen med underliggende påvirkninger i arbeidet med å vurdere et adopsjonstiltak.

I femte fase skrev jeg innledning til hvert tema med beskrivelser av hva det handlet om og hvordan det er temaene henger sammen. Relasjonen mellom de ulike temaene ble sett i sammenheng med forskningsspørsmålene for å oppnå tilfredsstillende besvarelse. Det var viktig å finne essensen i hvert tema slik at det kunne tydeliggjøres på en konsistent og informativ måte (Braun og Clarke, 2006). Jeg plukket ut sitater som viste variasjon og poengterte informantenes fokus i fremstillingen. Det ble foretatt flere redigeringer i arbeidet med sitatene. Avveiningene er gjort underveis, og har etter mitt syn ikke truet meningsinnholdet. Det har vært viktig å gjøre rapporten enkelt leselig og tilgjengelig for leseren og det er derfor tatt bort pauser, lange gjentakelser og følge lyder som latter.

Det ble nødvendig å gå tilbake til transkriberingene flere ganger for å sikre en fullverdig forståelse av meningen og de ulike relasjonsnivåene temaer ble diskutert blant informantene. Undertemaene representerer inndelingen av hovedtemaets innhold, og dette ble gjort for å gi en klarere struktur i oppbygningen og en bedre forståelse av funnenes sammensetninger. Hovedtemaene er komplekse og vide. Undertemaene bidrar til at funn fremstillingen får en tydelig struktur og forståelighet.

I den sjette fasen ble rapporten ferdigstilt.

6.7 Egen posisjon og forforståelse

Braun og Clarke (2006) fremhever at viktigheten av at forskerens posisjon gjøres kjent for leserne. Forskeren deltar aktivt med deltagerne i kvalitative studier og forskerens bør alltid identifisere sin personlige bakgrunn og verdigrunnlag fordi det former fortolkningen av datamaterialet i studien (Creswell, 2014). Undertegnede er en hvit og norsk kvinne med mange års høyere utdanning og middelklassebakgrunn. Min barnevernfaglig forståelse kommer fra grunnutdanning og flere års arbeidserfaring fra førstelinjetjenesten i barnevernet. Jeg har også

arbeidet ved barneverninstitusjon og omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere. Min sosioøkonomiske bakgrunn viser seg i min fremtreden ovenfor informantene gjennom språk og ytre uttrykk. Informantene danner seg forforståelse av hva som forventes og hva som er greit å fortelle om i settingen fokusgruppene gjennomføres i med meg som spørsmålsstiller med høy grad av definisjonsmakt. Det er en makt i at jeg har det styrende ansvaret i samtalene og at det er min nysgjerrighet og forforståelse som har utformet spørsmål og rammene for intervjuene (Kvale og Brinkmann, 2015)

Å være deltagende i forskningsprosessen kan ha ulemper. Det at jeg har kjennskap og erfaring fra norsk barneverntjeneste kan gjøre at viktige nyanser og meninger kan gå tapt fordi mye allerede er implisitt både fra min og deres side. Det kan skje at viktige forhold ikke blir tatt frem av informantene fordi det allerede er en forståelse av hva som er forstått i rommet. Avgjørende for hvorvidt forskerens bakgrunn er en fordel eller ulempe i innhenting eller analysearbeidet er graden av refleksivitet. Refleksivitet blir av Malterud (2001) beskrevet som en holdning der det gjennom hele prosessen reflekteres over hvordan forskerens deltagelse påvirker resultater i prosjektet.

En tilbakemelding jeg fikk gjentatte ganger under rekrutteringen og gjennomføringen av datainnsamlingen var at informantene opplevde at de var «under lupen» og de gav uttrykk for at de opplevde en viss utrygghet knyttet til å snakke om det så kontroversielt og ukjent tema som adopsjonstiltak for fosterbarn er. Oppgavens tematikk opplevdes for flere av informantene som en slags påminnelse om et tiltak som sjeldent gjøres vurderinger av i barnevernet i dag. Bevissthet rundt informantenes opplevelse av hvordan det er å møte meg, som fagperson når jeg har samme grunnutdannelse og yrkesetiske kjennskap som dem, har vært viktig. Det har hatt innvirkning for hvordan jeg har presentert meg i intervjuene og for hvordan jeg har stilt spørsmålene. I innledningen til intervjuene begynte jeg med å fortelle at jeg selv har kjent på kroppen hvilke arbeidspress det er å være saksbehandler i barneverntjenesten og at jeg ikke er ute etter individuelle forutsetninger for arbeidet eller å avdekke mangler i saksbehandlingen. En fordel med at jeg som «deltager» har kjennskap til tjenestens arbeid er at informantene ikke opplevde et behov for å forklare praksis, saksbehandling eller lovverk for meg. Diskusjonene og erfaringsutvekslingene som oppsto i fokusgruppene var derfor preget av god faglig refleksjon og gjensidighet.

6.8 Pålitelighet, gyldighet og overførbarhet

I dette prosjektet er begrepene pålitelighet, gyldighet og overførbarhet valgt for å beskrive kvalitetskravene som gjør studien mulig for utenforstående å vurdere (Thagaard, 2013). Begrepene brukes for å tydeliggjøre metodevalg og det vitenskapsteoretiske utgangspunktet (Kvale og Brinkmann,2015). Forskeren må i kvalitative oppgaver kunne gjøre rede for alle valg og fremgangsmåter gjennom hele forskningsprosessen. Studiens pålitelighet er et resultat av om forskningen er utført pålitelig og tillitsvekkende (Grønmo,2004). Man skal kunne stole på resultatene i en undersøkelse. Det er særlig viktig for påliteligheten at forskeren redegjør for sitt forhold til deltagerne og hvorvidt forskerens fremgangsmåte har hatt betydning for innhentede data. Jeg har gjennom hele prosessen vektlagt å vise mine refleksjoner rundt analytiske metodevalg, tolkninger og utforming. Jeg har også vært nysgjerrig og åpen med veileder, medstudenter og bekjentskaper innenfor barnevernsfeltet for å få innspill og økt refleksjon i prosessen. Gjennom dette har jeg fått nyansert og korrigert mine forventninger og forforståelser av temaet og fremgangsmåten. Særlig har dette vært nyttig i planleggingen av fokusgruppene og utarbeidelse av intervjuguiden, fordi min rolle som intervjuer er belastet med mine tidligere erfaringer og kjennskap til feltet.

Formålet med studien er å belyse og skape ny kunnskap rundt adopsjonstiltaket i barnevernet. For at kunnskapen skal være vitenskapelig gyldig er det nødvendig at datainnhenting, observasjonene og opplevelsene er relevante for de fenomenene som undersøkes (Thagaard, 2013). Kvale og Brinkmann (2015) fremhever at det gjennom hensiktsmessig metodevalg og forskerens refleksivitet vil det ikke være nødvendig for utenforstående å stille spørsmålsteget med studiens gyldighet. Det er kontinuerlig gjort vurderinger av kvaliteten på undersøkelsen. Det er gjort valg gjennom hele prosessen som har påvirket temaets vinklinger, planleggingen og gjennomføringen av intervjuene, i tillegg til analyse arbeidet og ferdigstillingen. Jeg har i dette prosjektet hatt målsetning om å være så transparent som mulig. Jeg har drøftet funnene og analysene mine med medstudenter, veileder og kollegaer. Deres kritiske innspill og refleksjoner har hatt stor betydning for oppgavens kvalitet og gyldigheten er bekreftet gjennom tilbakemeldinger om funnenes gjenkjennbare sider i barnevernsarbeid, eksisterende kunnskap og generelle erfaringer.

En studie med god overførbarhet er tilgjengelig for leserens forståelse og tolkninger av funnene og om dette kan sees i flere sammenhenger og strukturer (Thagaard, 2013)

Målet er at studiens funn skal være gjenkjennelig for andre ansatte i kommunale barneverntjenester som arbeider i samme kontekst og med samme faglige utfordringer som er belyst av informantene innenfor undersøkelsens tema. Det er gitt detaljerte beskrivelser av studiens utvalg og konteksten som intervjuene er gjennomført i. De fire fokusgruppene var sammenfallende i sine beskrivelser og fokus og jeg kunne ført se at svarene hadde saturasjon fordi jeg kunne forutse hva den neste fokusgruppen ville fremheve (Creswell, 2014). Jeg så tidlig konturene av mønstre, temaer og kategorier som ville ramme inn mine funn og analysearbeid. I tillegg støttes mine funn i stor grad av nyere forskning i for eksempel Helland og Skivenes (2019).

6.9 Forskningsetiske hensyn og vurderinger

Prosjektet er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD) 21.10.2018. Det er et krav siden prosjektet forvalter personopplysninger. NSD hadde ingen innvendinger mot det presenterte forskningsetiske i prosjektet og det ble godkjent 12.12.18.

Det er etisk samfunnsnyttig å produsere ny kunnskap (Kvale og Brinkmann, 2015). For at masterprosjektet mitt skal kunne bidra til ny kunnskap ble det i startfasen gjort mange vurderinger om gjennomføringen. Thagaard (2015) viser til forskerens særlige etiske ansvar gjennom tre grunnprinsipper: konfidensialitet, konsekvenser og informert samtykke.

Konfidensialitet må sikres igjennom hele prosjektet og det er derfor essensielt med god planlegging. Før oppstart av datainnsamlingen ble det utformet en intervjuguide med åpne og ikke spesifikke spørsmål og det ble tatt stilling til hvordan dataene skulle lagres og oppbevares. Studiens konfidensialitet er ivaretatt i tråd med UiBs retningslinjer. Datamaterialet er oppbevart på et sikkert sted og informantene og tjenestene er anonymisert i transkriberingen. Innhold i dataen som kan røpe noe om informantenes identitet eller tilknytning er enten kodet eller slettet. Vurderingen av studiens overførbarhet skjer ved at resultatene kan, med den gitte forståelsen og tolkningene av dataene, overføres og ha relevans for andre situasjoner og settinger (Thagaard, 2013). Funnene i denne studien gir mye informasjon om hvordan ansatte i barneverntjenesten vurderer vilkårene til adopsjonstiltaket opp imot deres arbeidsramme og praksis. Funnene sier noe om hvilke forforståelser og forventninger tjenestene har til tilhørende fylkesnemnd og til skifter i gjeldende rettspraksis.

I presentasjonen av funnene har det vært viktig for meg å gjøre avveieringer for troverdige analyser og ivareta et ansvar for å unngå å gjøre skade. Informantene

Deltagelse for informantene kan ha både positive og negative konsekvenser for dem selv og for gruppen som ansatte i barneverntjenesten representerer. Deltagerne fikk utfyllende informasjon om prosjektets intensjon og målsetning i forkant. Jeg fremhevet i rekrutteringsprosessen at det var ønskelig med 3-6 personer i hver gruppe. Det var lagt opp til stor grad av frivilligheten i deltagelsen og jeg opplevde at alle deltagerne hadde engasjement og en nysgjerrighet knyttet til temaet og prosjektet. Informantene ble informert om at de kan trekke samtykke når som helst i prosessen og det ble åpent for at de kunne stille spørsmål i forkant og i etterkant av intervjuet. Forskning innenfor barnevernfeltet er et betent område som kan ha konsekvenser for yrkesutøvelsen og tjenestens muligheter for å fatte nødvendige beslutninger for barn i risiko. Det er etterstrebet å behandle datamaterialet med nødvendig respekt og bevissthet knyttet til det arbeidet som de ansatte står i barneverntjenesten.

7 Fremstilling av funn og drøfting

Gjennom en tematisk analyse (Braun og Clarke, 2006) av datamaterialet fra intervjuene fremkom det fem hovedtemaer som gjenspeiler ansatte i omsorgsteam ved kommunale barnevernstjenesters erfaringer og refleksjoner rundt adopsjon som tiltak for fosterbarn.

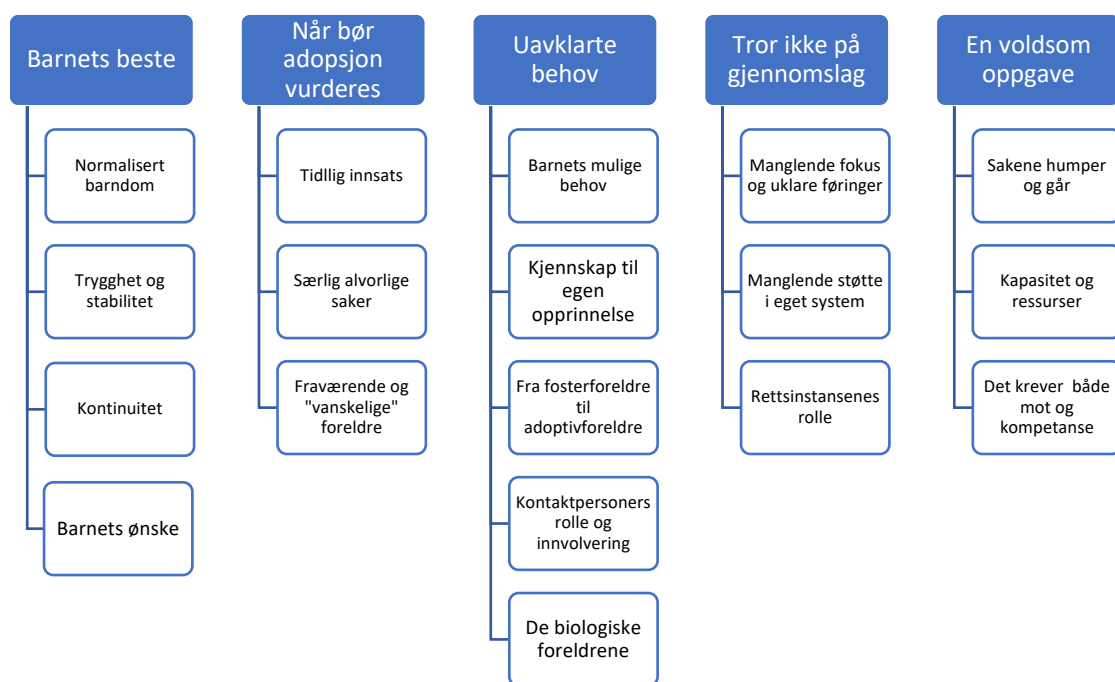
Jeg vil her presentere de fem hovedtemaene med undertemaer som jeg har funnet sentrale for besvarelse av min problemstilling:

«Barnevernsansattes erfaringer og refleksjoner rundt anvendelse av barnevernsloven § 4-20, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon?»

Forskningsspørsmålene er formulert:

- *Hvordan beskriver de barnevernsansattes tvangsadopsjon som barnevernstiltak?*
- *I hvilke forbindelser, og med hvilke begrunnelser bør tvangsadopsjon bli vurdert som barnevernstiltak?*
- *Hvorfor er slike saker særlig vanskelige å fremme?*
- *Hva skal til for at barn som oppfyller vilkårene for tiltaket faktisk får det?*

Funnene vil bli presentert i samme rekkefølge som vist i figuren. Jeg vil likevel påpeke at selv om jeg presenterer funnene som separate tema så er ikke temaene uavhengig av hverandre. Funnene blir presentert ved hjelp av tre fortolkningskontekster, «*selvforståelse, kritisk forståelse basert på sunn fornuft og teoretisk forståelse*» (Kvale og Brinkmann, 2015, s.241). Den første er min forståelse av informantenes forståelse (selvforståelsen), i hovedsak presentert i form av sitater og sammenfatninger av hva informantene har sagt. Kritisk forståelse basert på sunn fornuft skjer ved at jeg ser informantenes forståelse innenfor konteksten samt at det tillegges en bredere forståelsesramme enn informantenes. I den teoretiske forståelsen vil analysen av data foregå innenfor en teoretisk og empirisk ramme (Kvale og Brinkmann, 2015)

Figur 2 Hovedtemaer med undertema

Det første hovedtemaet, *barnets beste* viser til informantenes beskrivelser, faglige vurderinger og refleksjoner rundt tiltakets fordeler slik de ser dem. Undertemaene er del inn med utgangspunkt i informantenes fremhevelser og deres syn på barnets behov for normalisering, trygghet og stabilisering og kontinuitet. Barnets medvirkning og ønsker er også belyst her.

Det andre temaet, *når skal adopsjon vurderes* inneholder funn knyttet til informantenes refleksjoner rundt når adopsjon bør vurderes som tiltak for fosterbarn. Det er informantenes barnevernfaglige vurderinger som vises her. Jeg har valgt å fremheve de mest fremtredende faktorene i temaets undertemaer, og det som beskrives er informantenes erfaringer og refleksjoner om hva som kjennetegner forhold ved barnets situasjon som gjør et adopsjonstiltak

bør vurderes. *Uavklarte forhold* omhandler funn knyttet til dilemmaene som informantene opplever i prosessen med en eventuell adopsjonssak.

Temaet, *Tror ikke på gjennomslag* inneholder faktorer som beskrives eksterne påvirkninger som informantene har fremhevet som hindringer for en adopsjonsvurdering for et barn. Av undertemaene vises det til informantenes nære samarbeidspartnere og ledelse samt deres forforståelse av Fylkesnemndene og Tingrettene de tilhører.

Det femte temaet, *En voldsom oppgave* viser til informantenes refleksjoner rundt arbeidet en adopsjonssak vil innebære, både for dem selv, for tjenesten og for resten av hjelpeapparatet.

Funnene vil bli presentert nedenfor og jeg vil under hvert hovedtema ha en oppsummerende diskusjon.

7.1 Barnets beste

Informantene i denne undersøkelsen var i stor grad positive til tvangsadopsjon som tiltak for fosterbarn i utvalgte saker. De ser mange muligheter og fordeler for en del barn som trenger mer beskyttelse og trygging i oppveksten sin enn det de vil oppnå i fosterhjem.

I intervjuene er ansatte i omsorgsteamene spurt om erfaringer og refleksjoner om tiltaket tvangsadopsjon etter barnevernloven § 4-20. Tiltakets vilkår tilsier at barna et slik tiltak kan vurderes for allerede er under offentlig omsorg så erfaringene og refleksjonene til informantene er derfor knyttet til fosterbarn. Da et flertall av informantene ikke har direkte erfaring med tvangsadopsjonssaker så er refleksjonene i stor grad basert på saker de har kjennskap til innad i tjenestene, generelle erfaringer og kunnskap om situasjonen for fosterbarn.

Et hovedargument som blir presentert av informantene for hvorfor adopsjon bør vurderes for fosterbarn er at det vil kunne normalisere barndommen deres. Fosterbarn opplever flere belastninger knyttet til å vokse opp som fosterbarn som informantene ser at kan minimeres ved et adopsjonstiltak.

7.1.1 Trygghet og stabilitet

Et viktig argument som her blir presentert er at en adopsjon vil kunne gjøre barna tryggere i sin oppvekst ved at det slipper usikkerheten om det kanskje å må flytte igjen. Dette argumentet er viktig for at barna skal oppnå stabilitet, tilhørighet og mindre stress. Informant FG1-4 sier det slik: *«det er terror at barna kan bli sagt opp, og at vi ikke kan si helt sikkert at de skal få vokse opp et sted. Vi kan ikke love dem det for det er veldig mye som kan skje»*

FG3- 4 fremhever følgende:

I saker der vi vet at barnet skal vokse opp under offentlig omsorg så må vi ta en vurdering mener jeg. Tenk at det barnet da kan få slippe å vokse opp som fosterbarn. Vi vet jo at det er forferdelig mye greier med det å vokse opp som fosterbarn.. Du er et annerledes barn da, uten at det er din feil og du kan ikke gjøre noe med det

7.1.2 Normalisert barndom

En adopsjon vil kunne ha en normaliserende effekt på barndommen til fosterbarn som ikke kan vokse opp med sin biologiske familie. Fosterbarns belastninger er gjennomgående i informantenes fortellinger. Særlig er det forhold rundt barnets selvrepresentasjon som blir nevnt som «unormal» og det nevnes sosiale konsekvenser, som lave forventninger fra omgivelsene, stigma og utenforskap, i barnets ellers stabile hverdag i fosterhjemmet.

Informantene kom på flere saker underveis i intervjuene der de ser adopsjon som et tiltak som vil være det beste for det enkelte fosterbarnet. Her ble særlig varighet på plasseringen og barnets tilknytning drøftet. Barnas tilknytning enten til sine biologiske foreldre eller til fosterforeldrene eller hvordan barnet ville tåle et eventuelt nytt brudd var viktige momenter for informantene.

Det er barneverntjenestens involvering som er mest fremtredende i informantenes drøftinger.

FG2-1 sier det slik:

Jeg tenker at det er vi som er mest forstyrrende for dem. Vi kommer på hjemmebesøk og vi maser om ting om igjen og om igjen. For de små barna som ikke vet noe annet enn fosterfamilien sin så er det jo vi som minner dem på at de er annerledes.

Poenget utdypes av FG1-2:

Det er fire oppfølgingsbesøk, fire tilsynsbesøk, masse møter og sakkyndige og masse styr som vi setter i gang. Bare tenk hvor mange mennesker disse fosterbarna må forholde seg til. Og tenk hvor mange det er som vil snakke med dem om hvordan de har det. Hvorfor må de oppleve å ha det så annerledes når de ikke har det annerledes i hverdagen sin? Så mye snakk og dumme spørsmål de må oppleve. Det er så mye greier for disse barna (...). De vil bare være vanlige barn som bor i hjemmet sitt som alle andre barn.

FG4-1 sier det slik:

Barnas psykiske helse bedres som en konsekvens av at de har det rolig og stabilt i oppveksten sin. Det vet vi jo. Å bli adoptert vil hjelpe barna til å være tryggere sant, og de vil få tilhørighet sant. Tilhørighet er virkelig noe av det viktigste. At det ikke er forskjell på dem, og at fosterforeldrene sier at her hører du til og her skal du være. Man har mulighet til full anerkjennelse i .... du vet.. i hvor du hører til og at noen vil.. de vil virkelig ha deg der.

Informantene ser at noe av belastningen fosterbarna opplever kommer av all oppfølgingen i fra det offentlige, og at deres rolle som saksbehandlere ofte er vanskelig for barna. En annen faktor

er barnas mulige sosiale påkjenninger ved at de er fosterbarn. Påkjenningen kan også komme i fra omgivelsene og nærmiljøet til barnet da det kan oppleve å bli sett på annerledes på skolen eller i fritiden. Det knyttes flere stigmaer til fosterbarna og det kan ha alvorlige konsekvenser for dem. Det nevnes at fosterbarn kan oppleve at skolen har lavere forventninger til dem og at foreldrefellesskapet på skolen kan unnlate å inkludere fosterbarna fordi barnets situasjon gjør dem usikre.

FG3-3 forklarer presset et fosterbarn kan oppleve med:

Alt som skjer rundt dem er ikke på grunn av dem eller deres feil. Det er ikke på grunn av dem, men det er jo fordi de er fosterbarn. Vi tillegger de så mange utfordringer og vansker fordi foreldrene deres ikke kunne ha dem hos seg. Det er barnet som må stå i det i hele oppveksten.

I en normalisert barndom vises det også til at en adopsjon vil endre forholdet mellom barnet og fosterforeldrene. FG2-3 sier: «*De (fosterforeldrene og barnet) vil bli tettere knyttet sammen gjennom et slikt juridisk bånd og det vil gjøre barnet tryggere og bedre ivaretatt fordi adoptivforeldre vil gjøre mer av det som naturlig faller dem inn.*»

7.1.3 Kontinuitet

Begrepet kontinuitet brukes i barnevernssammenheng som et uttrykk for at noe skal være kjent gjennom hele oppveksten til et barn. Flere informanter sier at barn som er flyttet fra sine biologiske foreldre tidlig i livet kan oppleve å stå alene når de blir voksne.

FG1-5 uttrykker bekymringen for voksenlivet til barna:

mange av dem har kanskje ikke fosterhjemmet sitt når de blir voksne. Så de står uten biologiske familie og uten et familienettverk. Det er jo litt vi som har satt dem i den situasjonen tenker jeg. Det er synd vi ikke bruker muligheten til å gi barna uten noe, noen i voksenlivet.

Informantene fremhever at fosterbarn opplever stor belastning knyttet til overgangen til voksenlivet. Fosterbarna må i tenårene begynne å planlegge 18 års dagen sin, og ofte sammen med barnevernstjenesten planlegges ettervern etter at barnet har flyttet fra fosterhjemmet. Dette beskrives som en usikkerhet og belastning når barnet er i tenårene.

Informantene uttrykker også uro for brudd i fosterhjemmene når barnet kommer i tenårene. Tenårene er en spesielt sårbar periode med fare for fosterhjemsbrudd, og at mye kan skyldes at barnet gruer seg til voksenlivet. Fosterbarna vil i denne perioden teste fosterforeldrenes

toleranser på nye måter og de kan i flere tilfeller bryte seg ut av fosterhjemmet fordi de er redde for voksenlivet og at de sjekker hva fosterforeldrene vil tåle av dem.

FG3-4 uttrykker det slik:

En adopsjon vil også kunne forebygge store kriser i fosterhjemmet, særlig i ungdomsårene ser vi at fosterhjem får det vanskelig og det er da vi har flest brudd. Det vil kunne trygge barnet slik at det vil ha muligheten til å drømme om framtiden på en annen måte enn det fosterbarn gjør da, tenker jeg. De slipper å tenke på ettervern og planlegge alt som skal skje i fremtiden. Jeg tenker at hvis de mest utsatte barna våre blir adopterte så kan de være barn like lenge som våre barn.

7.1.4 Barnets ønske

Å tenke adopsjon synes vanskeligere jo eldre barnet blir. Flere ansatte, representert i alle teamene, sier at det er vanskeligere å tenke adopsjon når barnet er eldre. De spesifiserer ikke en alder for hva de mener med eldre, men ut ifra eksemplene de gir så mener de barn sent i barnehage alder og oppover. Da er det typisk forhold rundt barnets stemme og vurderingen av barnets medvirkning som problematiseres.

Alle teamene forteller om barn som selv har uttrykt ønske om å tilhøre fosterfamilien sin med sterkere bånd og noen barn har bedt om å få bli adoptert. Informantenes beskrivelser av barna i sakene peker mot at det fremdeles er en vei å gå før barnets stemme blir reelt vurdert i barnevernssaker. Flere informanter sier det er vanskelig å vite hva barnet forstår og hva det faktisk svarer på når det blir spurt.

FG3-2 sier:

det er greit at barnet sier at det ønsker å bli adoptert, men forstår det egentlig konsekvensene av det valget. Når er barnet modent nok til å vurdere det selv da. Det er jo klart at barn sier «ja det vil jeg» hvis noen spør, for de vil jo høre til der de bor sant.

FG1-4 sier dette: «vi har jo hatt barn som har virkelig ønsket dette selv, og som nesten har tryglet fosterforeldrene sine, men det er jo mange andre forhold som bestemmer det. Som at fostermor mister jobben hvis de adopterer».

Det er mange momenter under dette hovedtemaet som tilsier at informantene anser at adopsjon kan være et tiltak til barnets beste. Informantene viser en faglig interesse for adopsjonstiltaket og de har klare refleksjoner rundt anvendelsen når det er til barnets beste. Det er ikke vanskelig for informantene å se fordeler ved tiltaket sett i det barnevernfaglige perspektiv eller i barneperspektiv.

En adopsjon vil trygge og stabilisere forholdet mellom barnet og fosterforeldrene. Informantene opplever en viss grad av «tafatthet» og «vegring» i fra fosterforeldrene og at de avventer med å i knytte seg nok til barnet. Dette kan tolkes som et tegn på at de ikke vil gjøre noe som er imot barnevernet, men som gjør relasjonen til barnevernet noe mer avhengig enn det behøver å være. Det kan også være manglende eierskap til situasjonen og at det grunnet en omsorgsovertakelses natur der plasseringen er ment som et midlertidig tiltak kan gjøre at noen fosterforeldre også beskytter seg selv mot et eventuelt brudd.

En av de viktigste faktorene som informantene tar opp er at barnet gjennom en adopsjon vil få kontinuitet i oppveksten sin og tilhørighet i voksenlivet. En visshet om tilhørighet i voksenlivet er viktig for at barna skal tørre å ha drømmer og planlegge for fremtiden. En visshet om et familieliv som voksen kan derfor sees på som forebyggende for barna som plasseres tidlig. Kontinuitet brukes av informantene som et argument for adopsjonstiltak for noen barn, mens det i for eksempel barnevernloven § 4-1 vurderingen av barnets beste kan brukes som et argument for at barnet trenger kjennskap til sitt opphav. Dette kan vise at informantene vurderer adopsjon som et tiltak for de få fosterbarna som er særlig i behov av det, og at de dermed har gått videre fra vurderingen av om kontakten med de biologiske foreldrene er nyttig for barnet.

«Barnet må ville det selv» blir sagt i alle de fire intervjuene, men det er uklart for intervjuer hvordan de ansatte vektet dette fokuset, eller om det er noe som blir sagt fordi det er det mest riktige å si i sammenhengen. Informantene har lite fokus på barnets stemme i presentasjonene av de enkelte barna. Barnets medvirkning nevnes som regel i bisetninger eller som korrigeringer til fokus på de biologiske foreldrene og fosterforeldre. Det at adopsjon er et irreversibelt tiltak beskriver informantene som særlig utfordrende og det stilles spørsmål ved om og eventuelt når barnet selv kan forstå hva det innebærer.

7.2 Når bør adopsjon vurderes

7.2.1 Tidlig innsats

Det var stor enighet blant informantene om at det alltid bør vurderes adopsjon i saker med små barn, spesifisert til barn som blir flyttet fra de biologiske foreldrene sine i alderen 0-18 mnd. I denne sammenheng viser de ansatte til fylkesnemndsvedtak der det stort sett presiseres om plasseringen er ment som en oppvekstplassering eller ikke. De mener at hvis det er anmodning om en langvarig plassering bør barneverntjenesten vurdere adopsjon etter en gitt tid.

FG2 fremmer særlig at barnevernstjenesten må bli mye tøffere både i omsorgsovertakelser og på å fremme adopsjon så tidlig som mulig i plasseringen av de minste barna.

FG4-2 sier det slik:

det å fremme adopsjon på spebarn mener jeg burde være det beste. Da får vi alt avklart tidlig og barnet slipper å ha de første leveårene i rettssystemet. Det er saker der vi har lang kjennskap til slekta, og ser at foreldrene ikke vil evne å ta seg av barnet. Så da burde vi jo gjøre det tidlig. Hvorfor skal vi la dem gå så mange runder i systemet? Det gagnar ingen. I hvert fall ikke dem selv.

FG4-1 fremhever at barn som flyttes tidlig har bedre framtidsutsikter og at adopsjon derfor er lettere for fosterforeldrene:

det er jo dessverre slik at barn som har levd de første månedene av livet i dårlig omsorg helt sikkert vil bli preget av det, så vi må gjør mer tidligere. Det vil forebygge så mye, og det vil bli lettere for fosterforeldre å adoptere barn som ikke har så mye bagasje.. De har jo ofte store utfordringer disse fosterbarna så det å ta alt ansvaret for det er ikke lett for fosterforeldre

Det er mer utfordrende for informantene å tenke adopsjon for de litt endre barna. Særlig hvis barna har bodd med sine biologiske foreldre over lengre tid. Her fremheves det to sider ved barnas tilknytning uten at de vurderer dem opp i mot hverandre.

På den ene siden legger de vekt på at selv om tilknytningen til biologiske foreldre er dårlig så har de hatt en tilknytning til hverandre. FG2-1 sier:

det er ikke sikkert alt har vært dårlig hos foreldrene, så jeg synes det er vanskelig å vurdere om adopsjon fordi barnet vet så mye om de biologiske foreldrene sine. Og det vet mer om familien ellers sant. Selv om barnet ikke vil ha kontakt med dem nå betyr jo ikke at det ikke kommer senere.

På den andre siden så snakker informantene om barn som får store funksjonsfall og psykosomatiske vansker i kontakt med sine biologiske foreldre.

Eksemplifisert gjennom FG1-3 forklaring:

jeg har jo en sak der gutten blir dårlig av å se på en genser som biologiske mor har kjøpt til han. Han klarer seg så vidt igjennom samværene med mor. Han vil gjerne bli adoptert av fosterforeldrene sine... Men han vil jo miste alt det rundt ved en adopsjon. For eksempel kjennskap til søsknene sine når han blir eldre.

7.2.2 Særlig alvorlige saker

Informantene opplever vansker med å spesifisere sakskjennetegn som fremmer vurdering av et adopsjonstiltak, men noen kjennetegn var gjentakende i informantenes fortellinger. Et kjennetegn er hvis barnevernstjenesten har lang kjennskap til barnets biologiske familie. De beskriver familier med barnevern i flere ledd, at familiene er stigmatiserte og/eller at de

oppholder seg i belastede miljøer. Dette gir de ansatte grobunn til å si at kontakten med de biologiske foreldrene i de ytterste sakene ikke vil gagne barnet verken nå eller i fremtiden og at det derfor er fordelsaktiv med en adopsjon.

FG2-3 sier:

Vi må gjøre vurderinger på hva barnet får ut av å ha kontakt med de biologiske foreldrene sine. Hva har de å tilby liksom, det er de sakene jeg tenker vi må tenke adopsjon. Jeg tenker at det ofte ikke er så mye. Og i det da så må vi tenke hva.. Ja hva kan de tilby i dag og hva kan de tilby barnet som voksent? Det er lite altså.. kan vi ikke heller tenke at vi sikrer det barnet et hjem å komme hjem til mens det studerer på høyskolen liksom. Et livshjem som er deres. Sant vi har jo saker med null samvær og sperret adresse. Jeg kan ikke se hva de kan tilby.. annet enn stress og skade for å være helt ærlig

Et annet kjennetegn for saker som bør vurderes mot adopsjon er hvis barnet har biologiske foreldre som ikke godtar at barnet er flyttet fra dem. I disse sakene mener informantene at de biologiske foreldrene skader barnet i fosterhjemmet ved at barnet ikke får være i fred. De ansatte forteller at biologiske foreldre kan bryter ned barnas selvtillit og identitetsutvikling ved en hard og negativ fremstilling av fosterforeldrene og barnevernet.

FG3-1 beskriver den vanskelige situasjonen for barnet på denne måten:

vi har jo familier der samværene utelukkende går ut på at biologiske foreldre er sinte, og at de ikke klarer å skille mellom seg selv og sine behov, og barnets behov. (...). De snakker stygt om fosterforeldrene og bare snakker om negative ting. De invaderer barnet sitt. Ikke noe sånn «se hvor stor du er blittt», (...)eller utelukkende fokus på seg selv. Og det pågår i flere år liksom.

FG1-2 uttrykker et ønske om endring i vurderingene for å kunne bedre situasjonen for barn: «Dette er jo familier som vi ofte beskrives som at har manglende innsikt i egen omsorgsevne og hvordan deres fremtreden påvirker barnets trivsel og utvikling. Barna i denne situasjonen må vi bli tøffere for at skal beskyttes.»

Andre kjennetegn som nevnes som mulige i adopsjonssaker er saker der de biologiske foreldrene er alvorlig psykisk syke og at de medfører mye ustabilitet i kontakten med barnet. Her er også informantenes hovedargument at barnet ikke vil ha noe positivt å hente i fra kontakten, og at det derfor bør få være tryggere i fosterhjemmet sitt.

Saker der barnet har biologiske foreldre med kognitive utfordringer blir også tatt frem som enklere saker å tenke adopsjon i av samme grunn.

7.2.3 Fraværende og «vanskelige» foreldre

Alle teamene nevner at hvor aktive de biologiske foreldrene er i saksbehandlingen har noe å si for de ansattes vurderinger opp imot adopsjon som tiltak. Dette er særlig knyttet til at saksbehandlerne er i tett kontakt med de biologiske foreldrene som veiledere og at de opparbeider relasjoner til de biologiske foreldrene gjennom samarbeidet. FG3-3 beskriver forholdet slik:

De gjør så godt de kan, selv om de ikke akkurat blir bedre så prøver de så godt de kan med samvær sant ... Da føles det dobbelt så slemt å snakke adopsjon, for vi har jobbet lenge med å få foreldrene til, altså vi jobber jo mye med at ting skal fungere etter at.. med barnet i fosterhjem så er det mye jobb med at, du vet ... det skal jo arrangeres samvær.. og vi er jo pålagt, vi vil at barnet ikke skal ha mye reaksjoner sant ... så da veileder vi de biologiske foreldrene både før og etter sant. Og de gjør så godt de kan, de vil jo ofte det beste for barnet sitt. Men de får det ikke til, men de prøver å gjøre det vi sier.

Flere informanter sier at det er lettere å tenke adopsjon hvis de biologiske foreldrene er fraværende. Fraværende spesifiseres i at de biologiske foreldrene er vanskelige å få tak i og samarbeide med. Det kan være saker der de ikke møter opp til samvær eller unnviker fra kontakt av annen grunn.

Flere informanter sier at det dumt at adopsjon ikke blir vurdert i saker med foreldre som kan «slå fra seg» eller som står i kampen for å få tilbake barna sine i saker der barneverntjenesten vurderer at tilbakeføring er uaktuelt. FG4-1 sier at

Situasjonen for barnet kan være like skadelig med foreldre som er for på og at det derfor for barnet er like viktig å få situasjonen sin vurdert. Vi må jo innrømme at vi synes det er vanskeligere å fremme ting med foreldre som er aggressive eller truer med media og sånne ting.

Flere informanter snakker om foreldrevernet som de kan oppleve i relasjonen til de biologiske foreldrene. Det menneskelige i relasjonen uttrykker en informant gjennom å si hvordan hen hadde følt det om det var hen sitt barn: FG1-2 «*jeg kan ikke tenke meg noe verre enn å ta fra noen barnet i en adopsjon, det hadde knust meg. Det må da være andre måter vi kan gjøre det på, for så vondt vil jeg ikke noen annet menneske.*»

FG2-3 utfyller poenget:

Det er jo foreldrevern å tenke sånn, men som foreldre selv så er det helt grusomt å tenke på det. Vi må nesten være ærlige å si at vi tenker litt sånn. Det gjør jo ikke noe med vurderingene våre for vi jobber alltid for barnets beste, men det er jo der det også... sånn hvordan det er for foreldrene

Det å skulle krenke de biologiske foreldrene i en tvangsadopsjon er et sterkt argument mot tiltaket for noen av informantene. Derfor anser de det som lettere å tenke om foreldrene ikke er aktive og de ikke har opparbeidet en relasjon i samarbeidet.

FG1-4 sier det på denne måten:

det føles umoralsk å gjøre mot dem. Jeg kan ikke se hva de har gjort som skal gjøre at de fortjener å miste barnet sitt på denne måten. Det er ikke noe jeg vil ha noe med å gjøre. Det er et for hardt brudd, og et slag i trynet til de biologiske foreldrene

Etter en gjennomgang av fremstillingen av sakene som ble snakket om syntes det ikke å være tydelige kjennetegn eller markante terskler for når det er aktuelt å tenke adopsjon for et fosterbarn. Informantene fortalte om et helt spekter av forhold som er knyttet til fosterbarn generelt, og det er flytende overganger mellom hva de presenterer som terskler for adopsjon og hva som gjør at noen barn skal vokse opp i en fosterhjems plassering. Usikkerheten i fremstillingene kan på den ene siden tolkes som en konsekvens av manglende erfaring med adopsjonsvurderinger, og på en annen side knyttes opp imot informantenes frykt for å gjøre feil i beslutningene. Terskelen for en adopsjonsvurdering er noe høyere beskrevet av informantene enn ved vurderingene av andre nødvendige tiltak fordi den er endelig.

Et viktig fokus er viktigheten av å tenke adopsjon for de miste barna. Dette kan forstås som et positivt syn forebygging i tidlig innsats, noe som inngår i barnevernets nåværende paradigme og kunnskap om at barn som tas tidlig ut av skadelige omsorgssituasjoner klarer seg bedre både på kort og lang sikt.

Jeg tolker informantene nevnelser av barn de har vurdert, eller ønsker å vurdere, for et adopsjonstiltak er barn som er velfungerende og i god trivsel i sin oppvekstsituasjon.

Dette strider mot informantenes fokus på at barnet må oppleve store belastninger, særlig alvorlige saker, for å få vurdert adopsjon som tiltak. Dette tolkes som at barna som sliter med utfordringer knyttet til seg selv ofte sees på som barn som barnevernstjenesten må ha aktive tiltak hos, både for barnets del og fordi fosterforeldrene trenger det.

Motstanden tiltaket vil få fra de biologiske foreldrene har også noe å si for om informantene vil vurdere adopsjon. De viser at de tenker på medieomtale og hvordan belastningen vil oppleves for saksbehandleren og tjenesten som må stå i det. «Foreldre som gjør mye ut av seg» eller viser aktiv motstand beskrives som vanskeligere å stå imot enn foreldre som ikke er sett på som like

ressurssterke eller pågående. Her kommer det frem av de ansattes fortellinger at det er lettere å tenke adopsjon dersom de biologiske foreldrene ikke er aktivt deltagende i saksbehandlernes arbeid. Dette synes å ha sammenheng med emosjonelle sider ved arbeidet for informantene heller enn et argument mot bruk av adopsjon som tiltak.

Det kan tyde på at det er lite snakk om adopsjon i det daglige arbeidet til informantene. De tok opp saker og kom på saker som kunne være aktuelle. Også drøftet de overordnede saksforhold som de mente hadde innvirkning på hvilke tiltak som ville være til barnets beste. Intervjuer kan se en viss tilfeldighet i drøftingene og i hva som anses å være viktige i en eventuell saksfremming.

7.3 Uavklarte behov

7.3.1 Barnets mulige behov

Usikkerhet knyttet til barnets behov i fremtiden er en faktor som gjennomgående ble tatt opp av informantene. Et av forholdene informantene beskriver som hinder for adopsjon er at barnets helse eller utviklingssituasjon ikke er avklart. Informantene ser dette som et motargument fordi det ikke er avklart i hvilken grad, om i det hele tatt, barnet vil ha behov for den tilrettelegging og oppfølging som barnevernet kan gi støtte til eller veiledning på.

På den ene siden gjelder dette fokuset barn som har bodd med sine biologiske foreldre den første tiden av livet og dermed muligens vil ha tilknytnings og/eller tilpasningsvansker som ikke har vist seg hos barnet enda. Her tar de ansatte særlig frem atferd og reguleringsvansker som gjør at barnet vil ha vansker i sosiale settinger, på skolen og på fritiden. FG2-4 sier det slik:

Barnet kan også ha traumer og stress som ikke kommer til uttrykk før senere i livet. Vi vet ikke hele bilde av hvordan barnet vil bli og utvikle seg. Vi ser nå at det er noe der, og det skal utredes. Og det vet alle at tar lang tid.

På den andre siden beskrives det hindringer for barn som er flyttet fra sine biologiske foreldre helt i starten av livet. Her har flere av de ansatte uttrykt at man må se an om barnet kan ha arvelige genfeil, arvelige kognitive begrensninger eller eventuelle rusrelaterte fosterskader. Her snakkes det om sider ved barnet som kan gjøre hjemmeforholdene utfordrende, og at det derfor er behov for oppfølging og veiledning i fra barnevernstjenesten for at barnet skal ivaretas på en god måte.

FG1-4 uttrykker seg slik:

Jeg lurer veldig på hvordan fosterforeldre sånn generelt vil stå i å ha et barn med spesielle behov da, hvis det er det det har. Hvis de ikke får oppfølging og veiledning i fra oss. Vi kan veilede dem igjennom mye og støtte dem slik at de får det til. En frykt er jo at de, hvis de står alene så kan de bli dårlige foreldre for barnet som de har tatt til seg.. fordi barnet har utfordringer som de ikke var forberedt på

I begge tilfellene ser de ansatte på seg selv som viktige for at barnet skal få den oppfølgingen som det trenger. Det er for eksempel gjennom samarbeidsmøter, ansvarsgrupper og kontakt med helsevesen og andre hjelpeinstanser. Flere informanter forteller at de anser barnevernstjenesten som en ressurs i møte med andre deler av hjelpesystemet.

FG2-3 fremhever «*Vi får fortgang i mye i prosessen da, når vi ringer så skjer det ting. Det gjør det ikke nødvendigvis hvis en fostermor ringer*».

Det vises til at mye av informantenes arbeid med fosterbarn går ut på koordinering og overblikk på barnets behandling og trivsel i systemet, og at informantene opplever å kunne få fortgang og mer gjennomslagskraft enn det eventuelle adoptivforeldre vil få alene.

7.3.2 Kjennskap til egen opprinnelse

En adopsjonsvurdering vanskeliggjøres når barneverntjenesten er usikker på fosterforeldrenes motivasjoner til å tilrettelegge, eller gi barnet nok informasjon om sin opprinnelse og historie. Informantene opplever ofte at fosterforeldrene ikke er like motiverte, eller har tilstrekkelig interesse for denne delen av barnets identitetsutvikling som det de har. Informantenes forhold til dette punktet syntes å komme ut ifra lovgivningen og deres ansvar for å ivareta barnets rettigheter. Det kommer også fra et følelsesmessig aspekt for informantene ved at de er engasjerte i barna og familiene de jobber med, og at det kan være vanskelig å gi slipp på intensjonen og forventningene av fremgangen.

Informantenes beskrivelser av fosterforeldrene som har fått avslag fra barneverntjenesten på sitt ønske om å adoptere et fosterbarn går på at fosterforeldrene «vil ha barnet for seg selv» og at de i for stor grad vil integrere dem i sin egen familie. I motsetningen til dette så beskrives de samme forholdene som positive i at «barnet er en del av familien deres» og at «de skiller ikke mellom sine biologiske barn og fosterbarnet».

Flere informanter sier at de er kritiske til hva de fratar barnet ved en adopsjon. I tillegg til at barnet har krav på kjennskap til egen opprinnelse så tar de opp at adopsjon vanskeliggjør aspekter ved kjennskap og kontakt med for eksempel søsken og øvrig familie.

FG1-1 uttrykker det slik:

ved at barnet forblir et fosterbarn så kan vi passe på at alt er på stell for det sant. At, ja da vil det jo få vite alle tingene som er viktige for at det skal bli, at det skal få være seg selv med alt som hører med sant

Det nevnes også av flere at man ikke kan være sikre på hvordan barnet vil tenke om det senere i livet. Det at adopsjon er et endelig tiltak som ikke kan reverseres virker å øke usikkerheten til informantene. Flere informanter sier at de er redde for å gjøre feil og at barnet kanskje ikke vil ha positive tanker om adopsjonen når det er voksent. FG2-3 forteller om sin usikkerhet slik:

Jeg har hørt at det i USA er mange som, etter en bølge med adopsjoner så var det mange som lette etter familien sin som voksne. Man kan jo gjerne tenke at de vil søke tilbake til sin biologiske familie som voksne da, og tenk hvis de ikke kjenner til sitt opphav i det hele tatt da.

Det at tvangsadopsjon er et endelig tiltak ser ut til å vanskeliggjøre prosessen for de ansatte fordi de ikke vil være en del av barnets nettverk lengre og dermed ikke kan rette opp forhold for barnet.

7.3.3 Fra fosterforeldre til adoptivforeldre- en krevende overgang

Slik informantene fremstiller det i undersøkelsen så er det utfordrende for dem å ta opp adopsjon med fosterforeldrene særlig fordi prosessen med å gå fra fosterforeldre til adoptivforeldre er usikker på flere måter. Usikkerheten kommer tildels fra informantene selv som ofte mangler erfaring med tiltaket.

Informantene beskriver i denne sammenheng at saksbehandlerne føler seg forpliktet til å være støtte til fosterforeldrene, og at fosterforeldrene er avhengige av deres tilstedeværelse i hverdagen. FG2-3 forklarer det slik: *«de ringer jo hele tiden.. de søker oss med alt. Men det vi veileder dem på er jo ofte litt mer sånn helsesøsterproblematikk. De vil ha støtten, og vet at vi alltid er der».*

FG1-3 utdyper:

Det handler om hva .. om hvilke ansvar og belastninger vi legger i hendene på fosterforeldrene da. Hvis de må stå i det alene fordi de har adoptert et fosterbarn. Hvem andre skal hjelpe dem slik som vi kan her? Det blir jo en relasjon mellom oss, særlig for oss som har vært stabile og jobbet her lenge. Vi kjenner jo til hele historien og hele slekta deres sant. Jeg tror ikke at vi må undergrave hvor viktig det er for dem da.

Informantene ser at noe av veiledningen og kontakten de har med fosterforeldrene kunne vært utført av andre instanser, men det er ikke lett å gi slipp på det da kontakten på andre områder er tett. Informantene forteller at de opplever å miste kontrollen hvis det er mange som veileder en familie eller et barn, og derfor ønsker de å være et mellomledd i hele prosessen. FG3-2 sier

«vi veileder ofte på litt på ting som tilhører helsevesenet eller PPT, men det er kanskje greiere for fosterforeldrene at de har et sted å ringe til enn at de må snakke med så mange forskjellige mennesker».

Flere av informantene tar opp at det føles usikkert å ta opp adopsjon fordi det er momenter i fosterhjemsarbeid som er svært skjørt og at forhold fort kan endre seg. Dette er erfaringer som informantene beskriver og som gjør at de vegrer seg for noen samtaleemner med fosterforeldrene. En fosterhjemsadopsjon gjør at flere forhold i fosterhjemmet vil bli endret. Det gjelder særlig økonomi og praktiske forhold. Et gjentakende aspekt er fosterforeldrenes arbeidssituasjon. Informantene forteller at de ved en adopsjon tar arbeidet fra fosterforeldrene og at det da er usikkert hvordan de vil klare å være foreldre for barnet dersom fosterforeldrene må ut i ordinært arbeid igjen.

Økonomiske forhold for fosterforeldrene blir tatt opp av informantene på flere nivåer. Informantene beskriver forhold som at det er vanskelig å ta opp økonomi og at de økonomiske godgjørslene og støtteordningene som fosterhjem ofte har stor betydning for dem.

Flere av informantene vegrer seg for å ta opp økonomi, og forholdene de beskriver er i stor grad basert på deres forforståelse av fosterfamiliens økonomiske situasjon. Det som beskrives som særlig utfordrende av informantene i denne sammenheng er at de føler de går for langt inn i fosterforeldrenes privatsfære. FG3-1 sier det slik:

økonomi er jo ofte skambelagt for de fleste det.. og hvis vi skal ta det opp samtidig som adopsjon så tenker jeg at det blir litt.. de havner i en klemme da. For på den ene siden vil de kanskje adoptere barnet men kanskje de ikke har råd til det.

Store forsterkningstiltak er også gjennomgående i informantenes fremstillinger. Det fremheves at det i mange fosterhjem er satt inn frikjøping for minst en av fosterforeldre. Dette er spesielt i saker med de minste barna, og der barna har større utfordringer. Det oppleves problematisk for informantene å skulle endre ordninger som er satt inn som premiss for dem opprinnelige plasseringen. FG1- 3 forklarer : *«Vi er jo veldig ofte arbeidsgiveren deres, de har ikke annen jobb så ... og vi har gitt dem en enorm oppgave med disse barna, så da må vi jo være der.»*

En fremstilling som gjentar seg er informantenes syn på oppgaven som et fosterhjem at tatt på seg. Flere sier at fosterforeldrene har tatt på seg en jobb for staten i å ta vare på fosterbarna og

FG1-2 fremhever det slik: *«jeg tenker at når de gjør en så viktig jobb som det er å være fosterhjem så skulle det bare mangle at vi hjalp dem så mye som vi gjør».*

Det var et team, FG2 som ikke tok opp frikjøping som et hinder. Denne tjenesten var i ferd med å prøve en adopsjonssak, og ventet bare på at fostermor, som var frikjøpt, skulle få fast jobb. Her var det mer et spørsmål om når adopsjon kunne prøves.

FG2-3 uttaler i denne sammenheng:

det var vi som tok opp adopsjon med dem. Det har vært litt frem og tilbake rundt det praktiske.. det er veldig mye som skal på plass for at det skal gå, men både vi og fostermor er enige i at det er det beste for barnet så da går hun ut i jobb igjen

Et annet viktig poeng for informantene er at de er redde for å trigge frem situasjoner i fosterhjemmet som medfører at fosterforeldrene sier opp. Særlig det med å komme med forslag til å endre tiltaket ser informantene på som problematisk og de er redde for at fosterforeldrene føler seg presset og gir opp å være fosterforeldre for barnet. I denne sammenheng tas det opp at fordi tvangsadopsjon er et så sjeldent tiltak så er det mulig at fosterforeldrene ikke vet at det finnes og at det ikke er det fosterforeldrene gikk med på da de ble fosterforeldre.

Det fremheves også at det er spesielt sårbare barn som bor i fosterhjem, og at tett kontakt og stabil oppfølging i fra barnevernstjenesten er viktig for å unngå brudd i plasseringen. Informantene forteller at de er villige til å strekke seg langt for at barnet skal få bo i et stabilt fosterhjem og at de derfor er nødt til å være tilgjengelige og imøtekomme mange av kravene til fosterforeldrene. I denne sammenheng forteller flere informanter at det kan være utfordringene å få fosterforeldrene til å stå mer på egne ben fordi de blir avhengige av støtten fra barnevernstjenesten.

Her sier flere av informantene også at mange fosterforeldre hadde håndtert utfordringer og hverdagen med barnet på en annen måte hvis det var gjennomført en adopsjon. FG3-3:

jeg vil jo tenke at de ville gjort det annerledes, for man gjør noe helt annet med sine egne barn. Med sitt eget barn så er det kanskje ikke så krise om det har hatt en vanskelig periode på skolen». En annen informant fortsetter med at «en adopsjon hadde kunne roet ned situasjonen i hjemmet. Fosterforeldrene er jo opptatt av at vi skal tenke at de gjør en god jobb.. så da blir det jo fort litt sånn dobbelt opp hele tiden. De må stole mer på seg selv og gjøre det som er naturlig. Er ikke det det beste for barnet egentlig?

7.3.4 Kontaktpersonenes rolle og involvering

Informantene beskriver at de anser seg som ansvarlig for partene i fosterhjems plasseringen. Deres rolle blir ofte å ivareta og opprettholde fremfor å utfordre forholdene i de skjøre plasseringene. Noe av saksbehandlerens rolle og involvering er belyst i punktene over, men informantene har tatt frem flere aspekter som handler om deres hverdag og arbeid.

Det er tøffe avgjørelser som skal tas på tvers av flere interesser fordi de både er veiledere og de som tar avgjørelser i sakene.

Informantene opplever at det er mye uavklart etter en adopsjon og at det kan være vanskelig for dem å gi slipp på sakene. Et gjentakende tema for informantene var knytta til hvem som skal stå for eventuell oppfølging etter adopsjon.

Flere informanter tar opp at de har lest at fosterforeldre kan få hjelpetiltak fra barnevernstjenesten etter en adopsjon. Informantene har fått denne informasjonen på egne fagdager eller kurs rundt temaet tvangsadopsjon. Det informantene i denne undersøkelsen forteller er at de ikke ser hvordan dette eventuelt skal gjennomføres. Det stilles spørsmål ved hvilke lovparagrafer et slikt hjelpetiltak som ligge under og hva kriteriene for videre tiltak skal være. Flere av informantene undrer seg om det fremdeles er mulig at adoptivforeldrene kan frikjøpes og hvordan man skal vurdere hva som er behovet for videre oppfølging.

FG3-4 spør:

skal vi fortsette som før da? At de bare fortsetter å få frikjøping og tiltakene i fra oss bare at barnet er adoptert?». FG2-1 har følgende kommentar: «Må det komme en bekymringsmelding da, som gjør at det blir en undersøkelse? Vi har jo sagt at fosterforeldrene ... og nemnda har sagt det ikke minst.. at de er skikket til å ta vare på barnet så da får de vel ikke hjelpetiltak. Ikke hos oss i det minste.

Det stilles også spørsmål rundt hvilken kommune som skal gi disse eventuelle hjelpetiltakene. Er det kommunen som barnet kommer fra eller er det bostedskommune, hvis barnet bor i en annen kommune nå.

Flere av informantene stiller også spørsmål ved hvordan fosterforeldrene vil ivareta barnet etter adopsjonen. De er i utgangspunktet trygge på at de vil gjøre det beste for barnet, men det fortellingene deres synes å peke mot en usikkerhet om at noe kan gå galt i fremtiden, eller at noe være glemt eller ikke belyst i prosessen.

For en FG1-1 beskriver bekymringen slik:

det er et så enormt tiltak at jeg vet ikke om jeg tør. Det er utenkelig å slippe dem helt. Vi kan ikke gå tilbake og korrigere noe. Vi kjenner dem og hele slekta deres i generasjoner, så det er veldig rart å skulle gi helt slipp. Det kan gå alle veier det og vi vil ikke få vite det.

FG2-2 sier det slik: «*tenk hvis fosterforeldrene ikke klarer det da. Da har vi gjort en dårlig vurdering, og barnet får konsekvensen av det. Det er mye som kan gå galt*».

7.3.5 De biologiske foreldrene

Informantene har over lang tid kontakt med alle parter i plasseringen og det kan gjøre at deres rolle ovenfor de biologiske foreldrene blir avsluttet på en hard måte ved en eventuell adopsjon. Særlig er det hvordan de biologiske foreldrene får det etter at de ikke lengre vil kunne ringe til barnevernstjenesten å få informasjon om barnet sitt som problematiseres.

FG2-3 forklarer dette forholdet på denne måte:

hvis barnet blir adoptert så vil ikke biologiske familie få vite noe lengre, sånn hvis det ikke er kontakt mellom dem og fosterforeldrene. Jeg har flere saker der for eksempel samvær er vanskelig eller kontakten ikke er der, der jeg er ... Da kan allikevel biologiske foreldre ringe til meg også kan jeg fortelle dem at barnet deres er har det bra. Det er så viktig da. Som mor selv så tenker jeg at bare en liten informasjon, om hva som helst. Som for eksempel at barnet mitt liker pizza og duplo, eller har en grønn sykkel. For noen er det nok.. sånn når ting er som det er. At de har noen informasjon om barnet sitt, som de kan fortelle videre til andre. Og det er bare små hverdagslige ting, men for dem er det et lite innblikk, små ting om barnet som de har født.

Informantene ser også at deres rolle i de biologiske foreldrenes liv har en verdi i det tapet og krisen som de har vært igjennom og fortsatt lever med. Flere av informantene viser til at de er pålagt å følge opp og sørge for at de biologiske foreldrene får den hjelpen de trenger etter en omsorgsovertakelse, og at de ser at foreldrene vil miste kontakten med hele systemet etter en adopsjon.

FG3-3 opplever det på denne måten:

Enten så bruker de oss som støtte eller så bruker de oss til å klage til. Hos oss så har de mulighet til å være sinte, og rette sinne sitt mot oss og de kan si at de har det vanskelig. Det er i det minste noe da, men etter adopsjon så er jo ikke det der lengre. Alt er over da tenker jeg. Hvor skal de da henvende seg?

Saksbehandlerne er også aktive i samarbeidet og kontakten mellom fosterhjemmet og de biologiske foreldre. Det beskrives at det i noen saker ikke er nødvendig med barnevernets tilstedeværelse som FG2-1 beskriver «*de fikser alt selv. Min jobb i den saken er bare fire oppfølgingsbesøk i året. De arrangerer samvær og holder kontakten på egen måte, og det fungerer godt for dem*». Her beskrives saker der fosterforeldrene henviser all kontakt til barnevernstjenesten og der samvær blir arrangert i regi av saksbehandler. Det handler om hvordan fosterforeldrene tåler barnets biologiske familie og kontakten med dem. For noen

fosterhjem er det ifølge informantene veldig greit å henwise de biologiske foreldrene til saksbehandler og at de dermed slipper å forholde seg til de forholdene ved plasseringen.

De uavklarte forholdene informantene beskriver gjør at de ikke fremmer forslag om adopsjon som tiltak for fosterbarn. Jeg tolker det dit at usikkerheten deres kommer fra de vanskelige vektingene i interessene mellom aktørene, og at manglende tematisering og erfaring i tjenesten gjør at det er vanskelig å få oversikt over konsekvensene av en adopsjonsfremming. Her fremkommer det av informantenes fortellinger at forhold ved barnets nåværende situasjon som gjør det vanskelig for dem å ta opp adopsjon som plasseringsalternativ. Det er ikke angitt en tidsanbefaling eller en anbefaling om varigheten på plasseringen hos fosterforeldrene før en adopsjon kan tas opp. Men det er i barnevernslovens adopsjonsparagraf et vilkår der fosterforeldrene må vise seg skikket til å kunne ivareta det enkelte barnet.

Det kan sies å være et avhengighetsforhold mellom saksbehandlerne og fosterforeldrene der barnet ikke nødvendigvis får tiltrengt fokus. Mye av den beskrevne veiledningen og kontakten er rettet mot fosterforeldrenes toleranse og håndtering av sin situasjon med et fosterbarn og det drøftes i svært liten grad barnets plass og toleranse i den sammenheng. Jeg tolker informantenes fortellinger om noen fosterforeldres tilbakeholdenhet i møte med hjelpeapparatet som en forsterking av informantenes opplevelse av deres ansvar for fosterhjemmene. Informantene sier de tolker det som at fosterforeldrene er lite engasjerte og at de forventer at hjelpeapparatet skal ta ansvar og initiativ. Flere av informantene sier at de er vant med å ha barn som vokser opp i systemet deres og at muligheten til å korrigere beslutninger og veilede partene er viktige for at barnet skal få god utvikling. Dette tolker jeg som en klar hindring for et adopsjonstiltak samtidig som det viser at informanten har svært lite erfaring med adopsjonsvurderinger.

Det kan se ut til at informantene opplever at forhold som økonomi, arbeid for fosterforeldrene, og arv ikke er tilstrekkelig avklart, og at det er mange faktorer som er vanskelige og skambelagte å ta opp med partene. Et annet aspektet tolker jeg til at det er vanskelig å gi slipp på sakene fordi det er mye uavklart på den andre siden av en adopsjon. Flere av informantene forteller at det er utfordrende å skulle ta opp et tiltak som er så sjeldent som adopsjon fordi de ikke selv har erfaring til å si så mye om prosessen eller utfallet. Det kan synes som at flere av informantene her tviler på egen kompetanse i møte med adopsjonsvurderinger, men når de utdyper mangler viser de bekymring knyttet til prosess og forhold som ikke er knyttet til det barnevernfaglig arbeidet. Slik jeg tolker informantenes fortellinger har de en utvidet

ansvarsfølelse i relasjonsarbeidet som er vanskelig å gi slipp på. Informantene beskriver ansvar for barnet, for fosterforeldrene og for de biologiske foreldrene.

Informantenes fortellinger viser også usikkerhet, eller vegring mot å fremme adopsjonssak, fordi det er uklart hva barnet eventuelt kan miste eller gå glipp gjennom et brudd med biologisk familie. Dette hensynet vektet av informantene høyt sammenlignet med de barnevernfaglige vurderingene mot fordeler for barnets omsorg og utvikling.

7.4 Tror ikke på gjennomslag

7.4.1 Manglende fokus og uklare føringer.

Informantene ønsker at adopsjon av fosterbarn skal settes på dagsorden for politikere og styresmaktene. Informantene etterlyser særlig en landsdekkende tematisering og en veileder til gjeldende lovgivning. Grunnen til at tvangsadopsjon ikke er brukt mer i Norge er ifølge informantene at det ikke foreligger klare føringer og retningslinjer for hvordan det skal gjennomføres.

Informantene forteller at de opplever å komme i klem mellom det de har kunnskap om fra forskningen som forteller om fordelene med adopsjon, erfaringer fra egen arbeidshverdag og hva som er ønskelig fra styresmaktene.

FG2-3 formulerte seg slik:

jeg blir egentlig skikkelig frustrert over det. (...) at de er så passive og... seriøst, de er jo ambivalente til adopsjon. Det er helt sånn.. På den ene siden så får vi vite at forskning sier ditt og datt om at det er bra for barnet. Vi vil at barna skal ha det bra sant. Det er jobben vår, la oss gjøre jobben vår da. Men så sier politikere at vi ikke skal gjøre det.. også får vi ikke retningslinjer som vi kan jobbe ut i fra. Det er ingen som sier noe om når eller hvordan.

FG3-4 sier:

vi må få mer kjøtt på beina altså, alt er oppe i lufta når det kommer til adopsjon. Men vi føler oss litt pressa til å gjøre det fordi forskningen sier at barna får det bedre av å bli adoptert sant. Men vi har ikke kommet i gang og jeg vet ikke om det er meningen at vi skal komme i gang (...).

Mer inngående så forteller informantene at de har saker der det, hvis de hadde tatt det opp til vurdering, hadde vært ønskelig med adopsjon for barnet. Det er ikke vanskelig for informantene å komme med eksempler på saker som kunne vært aktuelle. Flere av tjenestene har under intervjuet kommet på saker som de under intervju situasjonen tenker at burde vært vurdert opp imot adopsjon. Sakene ble ikke drøftet i noe detalj, men informantene hintet til hverandre om saker de har kjennskap til og som de mente oppfylte vilkårene til en adopsjon. I denne

sammenheng ble det drøftet hvorfor vurderingene ikke rutinemessig blir tatt opp på fagmøter eller teammøter. FG3-2 sa det slik:

vi vurderer det jo ikke. Det er helt dødt hos oss. Vi hadde en periode der vi prøvde to saker, men så døde det igjen. Det var akkurat som at det ikke var verdt strevet, for det var bare alt for komplisert.

FG4-2 fremhevdde:

vi har det ikke med oss, vi holder på med de vante tingene. Og jeg tenker at det kommer vi til å gjøre til vi får klarere beskjed om noe annet. Adopsjon eksisterer egentlig ikke i arbeidet vårt i dag.

En annen usikkerhet som påvirker informantenes fremstilling på dette punktet er politiske føringer og da særlig motstand i fra regjeringsmedlemmer som har uttalt seg negativt om tvangsadopsjon. Alle teamene tar frem et utsagt i fra 2013, der daværende Barne- og likestillingsminister Solveig Horne i et intervju sa at barnevernet ikke skal være et adopsjonsbyrå.

FG4-1 utdypet dette utsagnets virkning i praksisfeltet: *«med slike utsagt.. da havner vi i mellom barken og veden, og vi blir redde for å gjøre feil selv om lovgivningen tillater det»*

7.4.2 Manglende støtte i eget system

Informantene fortalte at det kan være vanskelig å finne støtte fra ledelsen og kommunens advokater, og at dette gjorde det ekstra utfordrende å skulle tenke adopsjon som tiltak.

Alle de medvirkende teamene henviser til vurderinger gjort av kommunens advokater, eller prosessen rundt advokatenes prioriteringer. Flere av informantene med lengre erfaring forteller om «bølgene» med fokus som har vært rundt adopsjon. Særlig ble tiden rundt 2008 tatt frem da det var snakk om besøkskontakt etter adopsjon og tiltaket ble litt tematisert i tjenestene som følge av det.

For FG3-2 beskrives utviklingen slik:

for ti år siden kanskje så hadde vi advokater som var skikkelig gira på adopsjon, og de ville gjerne at vi skulle ta fatt på det. Det var en kort periode, nå har det vært dødt lenge. Vi har jo tatt det opp med advokaten vår, vi har jo tanker om saker der det er til det beste sant, men han ville bruke tid på å finne rettspraksis og sette seg skikkelig inn i det. Så ja, jeg opplever jo kanskje litt at det ikke blir noe av da. Det ble liksom ingenting med det

FG2-3 forteller at det er viktig med god dialog og tett samarbeid med kommunens advokater:

vi må jo velge advokater som vi tenker at vil være villige til å ta slike saker sant, vi har hatt en her som vil og en som ikke vil. Han ene er helt imot. Da prøver vi på han som kan bli med på vurderinger våre. Han mente da at

det var for seint for barnet på seks år, mens den advokaten vi hadde tidligere mente at barnet var for lite til å snakke om adopsjon. De er uerfarne og usikre på temaet sant, og da blir det lite som skjer tenker jeg

I sammenheng med advokatene så kommer det også frem at tidspunktet for når det passer å ta opp adopsjon er flytende og individuelt.

Informantenes fremstillinger belyser også ulike forventninger til når i rettsbehandlingen det er at adopsjon skal vurderes. FG4 mente at det, for de minste barna burde tas opp så snart som mulig etter en omsorgsovertakelse og at det bør vurderes etter første vedtak fra fylkesnemnda. FG2 og FG3 mente at barnet må ha bodd i fosterhjemmet i over et år og at man må ha vurdert tilknytningskravet i bvl § 4-21 før en eventuelt tar opp adopsjon for barnet.

FG3-4 fremhevet at det ville ta for lang tid før en adopsjonsvurdering eventuelt vil bli gjort på grunn av lange anke runder:

når de sier at det skal brukes spesielt for de minste barna sant, så tenker jeg jo at ja, men selv om barnet er flyttet fra føden kanskje så er det så mange år igjen før det er ferdig i rettsvesenet. Det ankes jo alltid sant. Og når det kanskje er landa med tilknytning til slutt så vil kanskje advokaten si at barnet er for gammelt.

Et annet element som informantene tar opp er at ledelsen ved tjenestene ikke er pådriver for at tvangsadopsjon skal fremmes mer. De opplever heller ikke at ledelsen er i mot tiltaket, men at det er opp til den enkelte saksbehandler og teamet som sådan. Flere av informantene beskriver at ledelsen kan være positive til tiltaket i en drøfting rundt et spesifikt barn, men at det ikke blir noe av etter at saken er drøftet med kommunens advokat.

Til dette sier FG3-4:

det er liksom det da, at det er et så sjeldent tiltak at kampen blir stor allerede rett over oss. Vi klarer liksom ikke helt å styrke saken godt nok til at den går forbi ledelsen. Jeg skjønner jo at det er vanskelig for lederen hvis advokaten er i mot, men jeg skulle ønske vi kunne fått mer.. at det var noe de også vurderte litt sterkere da. Jeg vet ikke, jeg følte at jeg hadde en god sak når jeg presenterte den

FG2-3 utdyper: «De er ikke negative, men de blir fryktelig usikre de også. Så hvor mye skal jeg jobbe for å overbevise dem. Jeg har nok å gjøre som det er liksom».

7.4.3 Rettsinstansens rolle

Informantene forteller at de møter motstand fra flere hold i systemet i adopsjonsvurderinger, og at uklare føringer fra rettsinstanser medfører usikkerhet og vegring hos dem.

Samtlige av teamene påpeker at det er vanskelig å tenke adopsjon på grunn av samværskravene fra nemnda, og at de opplever sin tilhørende nemnd som svært opptatt av det biologiske prinsipp. Et viktig og gjentakende moment er at de ser på nemndas samværsinnstilling som urokkelige, og at saksbehandlerne derfor er særlig forpliktet til å oppfylle og gjennomføre det nemnda har fastsatt og at det ikke er rom for å prøve mindre samvær.

FG3-1 uttrykker det slik: *«Jeg føler det er helt gitt jeg, at det må være samvær med biologiske foreldre. Jeg har også opplev litt.. kanskje en slags motstand hvis jeg i nemnda har villet ha mindre samvær enn det «vanlige».*

FG4-1 ser det på samme måte: *«Ja det får vi ikke igjennom nemnda her. Det skal være samvær. Det er ikke en gang et samtaletema det. Så hvordan skal vi da vinkle en adopsjon? Det virker helt umulig for meg.»*

FG3-2 tar opp at intensjonen i plasseringsvarigheten bør avklares tidligere i prosessen slik at de biologiske foreldrene ikke kan kreve tilbakeføring etter bvl § 4-21. FG2 og FG3 forteller at de opplever stor økning i antall tilbakeføringskrav og at de biologiske foreldrene er mer «på» nå enn for noen få år tilbake.

FG2 fremhever at de har erfaring med å kontre tilbakeføringskrav fra biologiske foreldre med null samværs forslag etter vurdering rundt barnets stress og belastning av samvær. Det sier videre at adopsjon ville vært det foretrukne tiltaket i noen av null samværs sakene. FG2-3 kommenterer at det oppleves «merkelig» fordi et adopsjonstiltak hadde vært like aktuelt hvis de hadde følt at det var mulig å gjennomføre i større grad enn det er i dag. FG3 har erfaring med en sak der de kontret tilbakeføringssak med et adopsjonsforslag. De fikk medhold i rettsbehandlingen, men de har ikke hatt adopsjonssaker etter det. De to resterende teamene har ikke erfaring med å kontre tilbakeføringskrav fra biologiske foreldre.

FG1 og FG2 sier at de har mange saker med null samvær. Det vil si at de gjennom nemndsbehandling har fått medhold til å stoppe samværene mellom de biologiske foreldrene og barnet for en periode. Begrunnelsene informantene tar frem er at samværene er belastende eller direkte til skade for barnets helse og utvikling.

FG2-2 sier det slik:

vi har mange saker som.. i de siste årene har vi gjort dette mer og mer. Vi ser at det er vondt for barna med samvær sant, og ja, det er ment som midlertidig slik at barna skal få pause i hverdagen sin for å ha det bedre

De to andre teamene forteller at det er helt urealistiske med null samvær, og at de ikke har erfaring med å fremme forslag om null samvær. FG4-3: *«her så gjør vi det sånn, at hvis vi tenker null samvær så foreslår vi tre i året. Det er det minste vi av erfaring får uansett».*

Videre påpekes det at adopsjonsvurderinger er vanskelige fordi det biologiske prinsipp oppleves å stå sterkt i Høyesterett i adopsjonsavgjørelser.

Informantene, FG3-4 og FG2-3, som tar opp dette har lest de to adopsjonsdommene i fra 2015. Der fikk den ene saken ikke medhold i Høyesterett fordi det i fremtiden vil kunne opprettes besøkskontakt med barnets biologiske far. Denne dommen tas frem som forvirrende sammenlignet med andre dommer, og den sees i sammenheng med bvl § 4-20 a om besøkskontakt.

FG3-4 utdypet:

siden de vil at det skal være åpne adopsjoner, med sånn kontakt med biologiske foreldre så tenker jeg at nemnda ikke vil at vi skal bruke adopsjon. Da må de si noe om hvilke saker de mener da.. for det blir for vagt. Er ikke åpne adopsjoner litt foreldrevenn? For oss så er den eneste gode adopsjonsbegrunnelsen at det er til barnets beste. Hvorfor skal vi blande det sammen?

Det er flere av informantene som har forsøkt å sette seg inn i Høyesteretts avgjørelser om tvangsadopsjonssaker. De har primært sett på dommer avgitt etter inneværende barnevernslov og flere av informantene sier at de ikke gir gode svar på hvor tersklene for tiltaket er og når lovens vilkår er oppnådd.

FG1-4 sier:

det var skikkelig nedtur da jeg leste meg opp på det.. Jeg har lest meg opp på samme måte rundt samvær for eksempel, og da fikk jeg mye mer svar. Det er kanskje litt rundt mengden med saker da, men sakene om adopsjon var veldig forvirrende. Også så jeg at det skifta fokus flere ganger. Særlig sånn fordi det biologiske prinsipp er viktig... sånn som dommene ser ut nå så gir det ikke mye håp for tiltaket tenker jeg

Jeg tolker informantenes fortellinger som at de ikke tror på gjennomslag for adopsjonstiltak i sitt eget system eller i rettsvesenet. En viktig hindring for adopsjon er ifølge alle de fire teamene, at de ikke har klare føringer og en veileder å gå etter. Men det viser seg også at det er vanskelig for dem å finne gode argumenter som er overbevisende nok for ledelsen i tjenesten. De forteller at det er vanskelig å lese seg opp på tvangsadopsjon i Norge nettopp fordi det er et sjeldent tiltak, og at de ikke opplever å ha nok overskudd i arbeidshverdagen sin til å starte innhentingsprosessen for å kunne styrke adopsjonsvurderingene de har ønsker om å gjøre. Jeg tolker det ikke som at informantene opplever direkte motstand i fra ledelsen i tjenesten, men de

ønsker seg mer tilbakemeldinger på hvor tersklene for tiltaket er hos dem, og de vil ha mer nysgjerrighet i saksdrøftinger om adopsjonstiltak.

Det virker også som at advokatene trolig har mye definisjonsmakt i barnevernstjenestenes saksfremmelser. Flere informanter, i alle teamene, tar frem kommunenes advokater som avgjørende i både vurderingsprosessen og i den endelige beslutningen. De forteller om advokater som vegrer seg for tiltaket og som legger føringer for når i barnets rettsbehandling en vurdering som tiltaket skal tas. De forteller også om advokater som direkte sier at tiltaket ikke kommer til å få gjennomslag og dermed legges ballen død i drøftingene. Dette er et frustrasjonselement for flere av informantene som mener at tiltaket må prøves i nemnda for å skape mer rettspraksis og muligens da gjøre tiltaket mer tilgjengelig. Jeg tolkes frustrasjonen til at informantene ønsker seg mer anerkjennelse for sin kompetanse og sine barnevernfaglige vurderinger i de interne drøftingene, men at det er vanskelig for dem å få gjennomslag i møte med advokat og ledelse.

Alle teamene tar opp sin forståelse av sin tilhørende fylkesnemnds kriterier for samværsomfang og flere informanter viser til fokuset på det biologiske prinsipp i samvæerspørsmål som en hindring for at de ikke vil prøve adopsjonssaker.

Når det kommer til kjennskap til lovgivningen og vilkårene i bvl § 4-20 så ser jeg en varierende grad av hva de ansatte har satt seg inn i og har kunnskap om. Jeg ser at de som har deltatt i drøftinger og føringer av tvangsadopsjonssaker har mye innsikt i lovgivningen, men at det som helhet i tjenestene er kunnskapshull i vurderinger mot nemnds behandlinger. Dette tolkes som en konsekvens av at tvangsadopsjon er lite tematisering i tjenestene og at det ikke er alle ansatte som har erfaringer med rettsbehandlinger generelt.

Det viser seg at verken teamene som har praksis med null samvær eller teamene uten den erfaringen, tar opp adopsjon som en mulighet for barna som de mener at skade av kontakten med de biologiske foreldrene. De fremhever i denne sammenheng at de bruker mye tid på å veilede partene til bedre samvær og at de opplever at det fungerer bedre med veiledningen. Intervjuer ser ikke at det tas ikke opp et langtidsperspektiv for noen av de to vurderingene om samvær er til barnets beste. En informant sier at adopsjon med besøkskontakt kan tolkes som en heving av foreldrevernet og at krenkelsen av de biologiske foreldrene blir mindre. Av informantenes fremstillinger kan det virke som at krenkelsene av de biologiske foreldrene er viktigere enn det de direkte sier. Dette gjenspeiles også i de stadig tilbakevendende nevnelserne av samværsordninger og de biologiske foreldrenes følelsesuttrykk og motstand.

7.5 En voldsom oppgave

7.5.1 Sakene humper og går

Alle teamene som har deltatt i denne undersøkelsen sier at en viktig grunn til at adopsjon ikke vurderes er at mange av sakene går av seg selv, de «humper og går». Det er vanskelig for informantene å se gode stopp-punkter for å vurdere andre tiltak i fosterhjemsarbeidet når mye av arbeidet enten er rutineutførelse eller en form for brannslukking.

I saker med mye brannslukking i fosterhjemmet er ikke barnet aktuelt for adopsjonstiltak. Men i saker der informantene opplever at det meste går greit i fosterhjemmet så beskrives det en vegring mot å ta opp noe som kan komme til å gjøre arbeidsmengden i sakene øker for de ansatte, eller at de risikerer noe i plasseringen.

FG2-2 sier det slik:

det er synd å si det altså, men det er godt å ha det behagelig på jobb. Ikke at det å jobbe i barnevernet på noen måte er rolig og behagelig. Men det føles veldig motstrøms å røre i saker som går av seg selv. Vi vet jo at det vil medføre en enorm mur med hardt arbeid. Vi beskytter oss jo mot det.

Barnas omsorgssituasjon beskrives ofte ikke som optimal, men informantene forteller at usikkerheten i fosterhjems plasseringer går at det er tryggere for dem å la tiltaket ligge når det er rolig i sakene. Informantene forteller også om de lange prosessene som settes i gang i endring av tiltak som må opp til rettslig behandling, og informantene er bekymret for om barna vil ta skade av prosessene. De stiller i denne forbindelse spørsmålstegn ved om det er bedre for barna å ha det «litt» i for eksempel samværsordninger enn det er å måtte gå igjennom usikre prosesser og forhandlinger.

Informantene beskriver at det tar tid etter at barnet er flyttet i fosterhjemmet før det er ro i den nye hverdagen deres. Barnet og fosterforeldrene skal bli kjent med hverandre og de skal kartlegge hverandres grenser og ønsker. Flere av informantene forteller at det første året i plasseringen er en hektisk tid for alle og at det minst tar et år før partene har landet i situasjonen.

7.5.2 Kapasitet og ressurser

Barnevernsfeltet er preget av stort arbeidspress og ofte utskiftninger av personal. Flere av informantene tar dette opp i sammenheng med adopsjon fordi det er krevende å begynne med

det som oppleves som en ny sakstype når det stadig er skifter i personalet og ledelsen i tjenestene. FG2-3 forklarer det slik:

(..) selv om vi ofte kanskje tar opp adopsjon i teamet og sånn, så er det ikke så lett fordi .. det må være en saksbehandler som kjenner saken og som har vært stabil over tid som må gjøre det. Folk kommer og går her. Man kan ikke bare begynne med adopsjon, for det er så ukjent for oss. Og plutselig så endres noe i ledelsen, og da er det kanskje ikke aktuelt lengre sant.

Informanter i alle teamene tar opp at arbeidsmengden per ansatt er så stor at det ikke er rom for prøving av adopsjon fordi det ikke er praktisk talt mulig for dem.

Arbeidsmengden tas opp av de fleste informanter. FG3-4 sier det slik:

Nå tenker jeg.. Vi må jo være ærlige på at vi siler sakene våre mye selv. Har vi veldig mye å gjøre, eller er det noe annet i livet som gjør det, så gjør vi jo.. altså vi prøver å sitte rolig i båten ofte. Nettopp fordi det er ikke tid til å sette i gang med store prosjekter som en adopsjonssak.

Informanter ved alle teamene forteller at det må flere ansatte til for at man skal klare å gjennomføre adopsjoner som tiltak for fosterbarn. Arbeidsmengden i de adopsjonssakene som er prøvd opplevdes som så stor at de ansatte trenger avlastning i fra andre medlemmer av teamet sitt for å komme i mål. Dette gjør av vurderingene kan stoppes i teamet fordi det ikke er ressurser til å starte arbeidet med å fremme en adopsjonssak.

Fortalt av FG4-1 på denne måten:

det sliter veldig på oss alle når det er slike situasjoner. Selvsagt prøver vi å hjelpe hverandre så godt vi kan. Vi heier på hverandre her. Men det.. problemet blir på en måte bare flyttet litt på. For hvis vi hjelper hverandre så har det negative konsekvenser for våre saker ofte sant. Kanskje det da blir en situasjon i en annen sak fordi den har fått for lite oppmerksomhet sant. Det gjør at vi som team også.. vi tenker jo på hvordan vi skal få det til som team også sant.

7.5.3 Det krever litt mot og kompetanse

Å skulle prøve et tiltak så sjeldent som adopsjon krever mye av saksbehandlerne og barneverntjenestene. Det krever et personlig engasjement og høy grad av trygghet i egen kompetanse. Alle de fire teamene har forsøkt å sette seg inn forskning og terskler for vurdering av tvangsadopsjon som tiltak. Tjenestene har forsøkt å ta stilling til hvor deres tjeneste skal legge seg i prioriteringen av tiltaket. Det viktigste informantene forteller at de har erfart i prosessen er at tersklene oppleves usikre og at det er vanskelig å hente inn nok kunnskap fra feltet. De tre tjenestene, FG2-FG4, som på et tidspunkt har prøvd en tvangsadopsjonssak for nemnda sier at de måtte prøve seg frem, at det var svært arbeidskrevende og at det var opp til en ildsjel i tjenesten som fikk saken fremmet. FG4-2 beskriver prosessen slik: «Vi prøvde oss

frem med bind for øynene følte det ut som. Men vi fikk det igjennom, den saken vi prøvde. Det er sikkert snart ti år siden. Vi har ikke prøvd igjen for å si det sånn.»

FG3-2 sier det slik

arbeidsmengden og presset i adopsjonssaken vil jeg ikke en gang sammenligne med omsorgsovertakelser jeg har vært med på. Det følte ut som at vi måtte finne opp kruttet. På en måte er det bra for det skal ikke være lett å ta fra noen foreldreansvaret for barnet sitt, men jeg vil at det skal de vite de forskerne som sier at vi bare må gjøre adopsjoner. Det gjør at vi må legge bort alt annet, og det har vi ikke ressurser til

Teamene som har vært med på å prøve adopsjonssak sier at det i den perioden var stor spenning i teamet og at alle heiet ildsjelen frem. FG2-3 har nylig hatt en tvangsadopsjonssak til behandling. FG2-2 forteller om stemningen i personalgruppa slik: «vi prøvde å støtte så godt vi kunne, og det var enormt spennende da. Helt nytt liksom. Men jeg vil si det var i stor grad en arbeidsbyrd for saksbehandleren. Det er ikke plass til noe annet enn den saken som prøves for adopsjon. Vi andre sto på siden og forsøkte å kompensere i de andre sakene. Men hen sto jo alene i det. Det var tøft og skummelt på samme tid».

Et stort flertall av informantene ser på tiltaket som spennende, faglig utfordrende og de er motiverte for å se nærmere på det. FG3-4 sa det slik

jeg har i det siste blitt mer og mer gira på dette. Fordi det stemmer så godt overens med det jeg mener er problemene i arbeidet vårt som tilbakeføring og samvær og alt det der. Tenk at vi har en mulighet til å la barn slippe mye vondt.. som vi ikke bruker. Det er jo ikke greit. Unga trenger dette

Kompetansen til informantene diskuteres videre som positivt for å fremme flere adopsjonssaker. Informantene mener at de innehar nok kompetanse på viktige områder i hele barnevernsfeltet. De nevner spesielt tilknytning og utviklingspsykologiske perspektiver som sentrale og flere av informantene, i alle teamene, ser ikke at adopsjonssaker krever andre vurderinger enn det de allerede utøver i arbeidet sitt i dag.

FG2-1 fremstiller det slik:

det eneste som skiller er det endelige bruddet med biologiske foreldre. Det har vi vært inne på som ganske jævlige, men vi sier jo også her at adopsjon er noe vi kan vurdere for flere av fosterbarna våre. Og når vi har null samvær og ingen tro på at de biologiske vil kunne bidra med noe positivt i livet til barnet så.. ja da er det ikke langt igjen. Og vi trenger å gjøre det for barnets skyld fordi det har så mye å si.

Flere av informanter viser stor frustrasjon ved at de ikke opplever å få gjort de nødvendige vurderingene som at de er kompetente til å gjøre fordi de møter motstand i systemet. FG1-4 forklarte det slik:

vi vet hva som skal til for at barn skal få det bedre, vi er ansvarlige i jobben vår, vi står på for det vi mener. Vi stopper opp og tar omkamper. Men med adopsjon så stopper det. Det bare stopper helt opp. Og etter at vi har snakket om det her i dag så forstår jeg ikke hvorfor. Jobben vår går jo veldig mye ut på å gjøre ting som er mot foreldrenes ønske for at barnet skal få bedre muligheter i livet sitt, så hvorfor går vi ikke helt ut.. Et steg til så kan barnet slippe så mye, og det kan få normale ting i livet sitt. Vi vet jo hva som skal til

Vilkårene i adopsjonsloven (bvl § 4-20) ble tatt frem og drøftet i intervjuene, på initiativ i fra deltagerne. En stor overvekt av informantene opplevde vilkårene som ryddige og oppnåelige. FG4-2 uttalte:

Jeg kan tenke meg mange saker som kan vurderes opp i mot disse vilkårene. Vilråene er jo helt klare. Jeg tenker jo at det ikke skal.. Adopsjon skal vel ikke bli et stort tiltak for alle fosterbarna, men når jeg ser på disse så ser jeg jo at vi har mye å snakke om

Informantene ser at en større dagsorden av tvangsadopsjon både på politisk nivå og i tjenestene vil kunne gjøre noe med vurderingene deres også i saker som der det ikke er aktuelt med adopsjon. Her tar de særlig frem at det vil gi en tydeligere todeling av arbeidet deres slik det er foreslått i den nye barnevernsloven. I forslaget om ny barnevernslov foreslås det at det skal presiseres i større grad enn i dag om plasseringer er ment for å være midlertidige plasseringer eller oppvekstplasseringer som er ment til å vare til barnet er myndig.

FG3-2 som har lang barnevernserfaring sier:

Jeg vil jo tenke at det vil bli tydeligere da, i omsorgsplanene og alt fordi man jobber mot et mål på den ene eller andre siden. Det blir tydeligere forventninger og mer oversiktlig kanskje i prosessen. Vi vil da tidligere få se mulighetene og vi kan lettere definere målene og hva som er godt nok for det enkelte barnet hvis intensjonene blir tydeligere. Vi kan støtte oss på det.

På den ene siden ser informantene på den nye todelingen som positiv fordi den kan bidra til sterkere evalueringer da man har to ytterpunkter i fosterhjemsarbeidet. På den andre siden så ser informantene at en sterkere fokusering på tilbakeføring kan bidra til et sterkere fokus på det biologiske prinsipp i tjenestene og i rettssystemet. Det kan gjøre at de får mange flere tilbakeføringskrav som ikke bare krever mye arbeidsressurser, men at fokuset vil være negativt for vurderinger av adopsjonssaker.

FG1-4 uttrykker bekymringen slik:

med tilbakeføringssaker får barna aldri landa skikkelig i fosterhjemmet sitt. Vi holder dem i limbo mellom de biologiske foreldrene og fosterforeldrene. Ofte så skader det dem mest av alt. For fosterbarna medfører det jo at de lever lengre i usikkerheten i fosterhjemmet sitt fordi rettsprosessen er så tidkrevende. Adopsjon blir da enda fjernere. For hvordan skal vi få tid til det

Å fremme en adopsjonssak krever både personlig engasjement og mot fra saksbehandlerne og en barnevernorganisasjon med kapasitet og evne til utforskende praksis utover de vante rutinene. Det er mange variabler i arbeidet med fosterbarn, og informantene ser seg selv som veiledere som hjelper til for at hverdagen skal gå for fosterhjemmene. Det er derfor problematisk for dem å skulle være pådrivere for adopsjon i fosterhjem der den nye hverdagen har roet seg, både for barnet og fosterforeldrene. I denne sammenheng etterlyser de retningslinjer og naturlige stopp-punkter for eksempel når en adopsjonsvurdering skal gjøres. Jeg får inntrykk av at informantene føler seg handlingslammet uten retningslinje og at de opplever de stadige skiftene i politiske føringer som uforutsigbare og motstridende.

At barnevernsarbeid både er tidkrevende og utfordrende er en kjent sak. Det informantene beskriver i denne sammenhengen er at det er lite rom i deres arbeidshverdag for å prøve noe nytt, som de opplever at adopsjon er. Informantene forteller om saker som går av seg selv der deres rolle stort sett består av å utføre lovpålagte evalueringer. Dette tolkes som at informantene skulle ønske det var flere muligheter til å stoppe og revaluere de store omsorgstiltakene. De opplever at mye er gitt i saksgangen og at arbeidet med tilbakeføringsanker og nye rettsrunder gjør arbeidet deres for lite utforskende. Flere av informantene forteller at det er godt å ha noen saker som «humper og går av seg selv» fordi det ofte er store arbeidsmengder i andre saker. Det fremstår som at arbeidsmengden per saksbehandler er veldig stor og at dette medfører at de opplever et konstant underskudd av personlige ressurser. Det er interessant at informantene tar opp at flere barn burde fått sin situasjon vurdert opp imot adopsjon men at det er vanskelig for saksbehandler å skulle «begynne å røre» i noe som er stabilt og selvgående. Det tolkes som et symptom på arbeidspress og få forventninger om støtte ellers i systemet.

I direkte kontekst så forteller informantene om hvor vanskelig det er å ta fra de biologiske foreldrene foreldreansvaret gjennom tvangsadopsjon. Når fokuset er på selve jobben og praksisene som de jobber med i barnevernskontekst så har de barnet i fokus og her problematiserer de ikke krenkelsene av de biologiske foreldrene i det hele tatt.

Jeg opplever at informantene føler seg kompetente i arbeidet sitt og at en vurdering av adopsjon ikke skiller seg mye fra andre vurderinger som de er vant med. Flere av informantene uttrykker

frustrasjon rundt hindringene de opplever knyttet til adopsjonstiltaket. De tar særlig frem den manglende tematiseringen av adopsjon som tiltak og at de møter mange motforestillinger både hos seg selv, i tjenesten og i hjelpeapparatet generelt.

8 Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg diskutere barnevernansattes erfaringer og refleksjoner knyttet til spørsmål om adopsjon av fosterbarn, i lys av den økologiske beslutningsmodellen (Fluke et al, 2014). I lys av modellen er det en rekke forhold som påvirker beslutninger, nærmere bestemt; faktorer knyttet til saksforhold, forhold ved beslutningstakerne, organisatoriske og eksterne påvirkninger. Forholdene påvirker hverandre gjensidig, og i diskusjonen vil gjensidigheten i de påvirkende prosessene være påpekes der de berører flere faktorer.

Dette prosjektet har tatt utgangspunkt i barnevernansattes erfaringer og refleksjoner knyttet til anvendelsen av adopsjon som tiltak i barnevernet. Informantenes fortellinger har gitt grunnlag for å kunne danne seg et bilde av hvilke krefter og forhold som virker inn på vurderinger og beslutninger om å fremme adopsjonssak til det enkelte barnets beste. Adopsjon som barneverntiltak er både en kontroversiell og en kompleks vurdering. Selv om informantene overordnet har positive refleksjoner rundt adopsjonstiltaket, opplever de at lite drøfting av temaet, og manglende retningslinjer som store barrierer i prosessen. Dette medfører at de vegrer seg imot både å ta tiltaket opp som en mulighet med involverte parter, og de fremmer ikke adopsjonsforslag i saker der det i utgangspunktet er ønskelig av hensyn til barnet.

I oppsummerende diskusjon har jeg drøftet funnene i lys av de fire påvirkningsfaktorene til Fluke et al (2015). Valgene er gjort med begrunnelse i funnenes hovedvekt innenfor en faktor, men det vil bemerkes fortløpende der funn også gjenspeiles i under andre faktorer.

Under saksforhold vil jeg diskutere kjennetegn ved barna, de biologiske foreldrene og fosterforeldrene, og hvordan saksbehandlerne vekt prioriteringer mellom partene. Under forhold knyttet til beslutningstakerne diskuteres de følelsesmessige sidene som saksbehandlerne opplever i arbeidshverdagen. De opplever et stort selvstendig ansvar i sakene sine, og deres personlige refleksjoner og tidligere erfaringer har betydning for eventuelle adopsjonsvurderinger. Av organisatoriske faktorer diskuteres i hovedsak støtte og ressurser i barneverntjenestene. Her vises informantenes vurderinger av nytteverdien og belastningen en prøving av et adopsjonstiltak vil ha for tjenesten, og den enkelte saksbehandler. Viktige eksterne påvirkningsfaktorer vil bli belyst gjennom diskusjon av informantenes fremstillinger

knyttet til deres forståelse av lov-oppnåelse, forventninger til tiltakets gjennomslagskraft i rettsbehandlingene, i tillegg til oppmerksomhet fra utenforstående aktører og mediene har konsekvenser for tiltakets aktualitet.

Forskningsspørsmålene som besvares er:

- Hvordan beskriver de barnevernsansattes tvangsadopsjon som barnevernstiltak?
- I hvilke forbindelser, og med hvilke begrunnelser bør tvangsadopsjon bli vurdert som barnevernstiltak?
- Hvorfor er slike saker særlig vanskelige å fremme?
- Hva skal til for at barn som oppfyller vilkårene for tiltaket faktisk får det?

8.1 Saksforhold

Mine analyser viser at informantene ser flere saksforhold og kjennetegn de mener bør føre til en adopsjonsvurdering og prøving i rettsvesenet. De situasjonsspesifikke forholdene har betydning for tiltaksvalgene, og beskrivelsene av saksforhold viser at informantene ønsker å fremme adopsjonssaker oftere (Helland og Skivenes, 2019).

Jeg vil diskutere mine funn under saksforhold ved holde meg tett til Fluke et al (2015) sin modell der saksfaktorer knyttes til informasjon om barnet, informasjon om de biologiske foreldrene, og om fosterforeldrene. Denne inndelingen kategoriserer mine funn på en god måte. I mine funn kaster særlig hovedtemaene «barnets beste» og «når bør adopsjon vurderes», med tilhørende undertemaer, lys over forhold som angår saken (saksfaktorer). Her viser informantene god kjennskap til gjeldende barnevernsdiskurser og nyere kunnskap rundt temaet adopsjon og langtidsplasseringer for fosterbarn. De viser til klare fordeler ved adopsjonstiltak, f.eks. knyttet til forebygging av psykisk sykdom og skeivutvikling, og at tiltaket vil kunne dekke noen fosterbarns særlige behov for trygghet og stabilitet, tilhørighet og kontinuitet i oppveksten (Triseliotis, 2002) (Christoffersen, 2007). Mine informanternes fokus på dette sammenfaller i stor grad med tidligere forskning som sier at fosterhjemsadopterte barn klarer seg bedre enn fosterbarn på viktige oppvekstarenaer, og i overgangen til voksenlivet (Vinnerljung og Hjern, 2011) (Berg, 2010).

Forhold knyttet til barnet som informantene fremhever som hindringer for adopsjonsvurderinger, er særlig knyttet til barnets kjennskap til sin opprinnelse, at barnet mister

muligheten til kontakt med søsken og utvidede familie, og at barnet kan se på adopsjonen som et onde senere i livet (Neil et al, 2003) (Skivenes, 2009).

Som en beskyttelse mot at barnet skal oppleve tiltaket som noe negativt i fremtiden, ser jeg at informantene i alle fokusgruppene fremhever at «barnet må ville det selv».

Barnets medvirkning og dets forståelse av adopsjon har helt klart en betydning for saksbehandlerne beskrivelser. Dette samsvarer med Helland og Skivenes (2019) resultater.

Slik jeg forstår informantene så ønsker de ikke å være den som foreslår et adopsjonstiltak. De uttrykker at barnet må ønske adopsjonen selv. Om saksbehandlerne tar opp temaet mener informantene at de kan legge press på barnet. Forventninger og spørsmål knyttet til gjennomføringen gir informantene uttrykk for at de ikke har nok erfaring til å svare på. Informanter beskrivelser saker der barn, som sier at de ønsker å bli adoptert av fosterforeldrene sine, ikke får det ønske oppfylt på grunn av andre parteres interesser, uavklarte forhold som at barnet kan miste arv og odell på gård, eller at saksbehandlere vegrer seg for prosessen. Informantene beskriver vansker med å vurdere barnets modenhet og alder, og om barnet forstår alle konsekvensene av tiltaket. Dette kan nok også være et symptom på egen usikkerhet knyttet til hvordan adopsjonsprosessen vil arte seg, og konsekvensene av den (Monroe, 2008). Jeg vil si mer om dette under «Beslutningstakerne».

Barnets rolle i egen barnevernssak er blant annet undersøkt av Christiansen (2012), som fant at saksbehandlere i barneverntjenesten vegrer seg for å involvere barna fordi deres medvirkning kan påvirke beslutningen i andre retninger enn først antatt, og det sådan kan være et hinder for saksbehandlingen. For at barn skal kunne ta stilling til og medvirke i sine liv, skal de ha nok informasjon om muligheter og alternativer til at de kan ta stilling til det de blir spurt om (Ofstad, 2015). Berrick et al (2015) fant at barnets alder har mye å si for hvilken grad barnet blir involvert i egne tiltaksvurderinger. Deres studie fant at eldre barn har høyere mulighet for medvirkning, og at den skjer gjennom informert informasjonsinnhenting og gjennom relasjonen til saksbehandleren. For barn under 11 år er beslutningen i større grad fattet gjennom saksbehandlerens barneperspektiv (Berrick et al, 2015).

Gjennom informantenes beskrivelser av barnet og barnets behov, synes det som at informantene er sikre på adopsjonstiltakets fordeler. Lovens vilkår for adopsjon er i sakseksemplene oppnådd, sett i lys av barnets perspektiv, men sakene blir ikke fremmet fordi andre interesser er motstridende.

Mine informanter har lite erfaring med adopsjonstiltaket, og de beskriver på den ene siden vansker med å finne gode argumenter som kan lede dem til å fremme en adopsjonssak (Young et al,2013). De ser særlig at det er vanskelig å finne argumenter som ikke også gjelder barn som skal vokse opp som fosterbarn, og at overgangen til en adopsjonssak derfor er uklar for dem. Overordnet ser jeg at refleksjoner som taler imot adopsjonstiltak for barnet er ytre forhold som ikke direkte er knyttet til, eller beskriver barnet. Informantene forteller for eksempel om forhold der barnets ønske vektes mot fostermors arbeidssituasjon, og spørsmål om odel på gård vektes mot barnets behov for særlig trygghet i plasseringen sin (Rittel og Webber, 1973)

For å bedre forstå hva slags vurderinger barnevernets står ovenfor kan det ifølge Rittel og Webber (1973) være hensiktsmessig å skille mellom «wicked problems» og «tame problems». «Wicked problems» kan beskrives som svært kompliserte problemer/sakskompleks, problemer som vanskelig lar seg definere, og der det er vanskelig å se løsninger. «Tame problems» har en klar problemstilling, med enighet om problemets opprinnelse. Det er derfor lettere å finne løsninger, fordi man innehar mye av den nødvendige informasjonen. Det er stor enighet blant beslutningstakerne og andre parter om hva som er veien videre, for å bedre eller endre situasjonen (Rittel og Weber, 1973) (Devaney og Spratt,2009). Informantene erkjenner at det er saksforhold som de nevner i adopsjonssammenheng som også er viktige kjennetegn ved barn som ikke ville hatt fordeler med et adopsjonstiltak. Vegringen som oppstår for å ta vurderinger viser her gjennom usikkerhet knyttet til tersklene for adopsjonstiltaket og at kjennetegnene ved sakene sammenfaller. Jeg tolker det dit at de er redde for å gjøre feil vurdering og at det skal få negative konsekvenser for barnet senere (Monroe, 2008)

Tidlig innsats og fordeler ved tidlig stabilisering i en permanent oppvekstbase, blir fremhevet av mange informanter. Et viktig prinsipp i utviklingspsykologien er at barn som ikke kan vokse opp med sine biologiske foreldre har stor nytte av å kunne etablere relasjoner til permanente omsorgsgivere (Bunkholdt, 2013). Her viser min analyse to viktige motsetninger i informantenes beskrivelser. På den ene siden fremhever og ønsker informantene at Raundalen-utvalgets (NOU 2012:5) forslag om at barn som er mellom 0-18 måneder ved plassering bør få sin oppvekstsituasjon vurdert mot adopsjon i løpet av det første året i fosterhjemmet. Og at det for barn mellom 18 måneder og fire år bør vurderes ikke senere enn etter to år i fosterhjem (Hæstbæk, 2019). På den andre siden beskriver informantene at det er svært vanskelig å gjennomføre tidlige vurderinger fordi man ikke vet hva fosterbarna vil ha behov for i fremtiden, om barna har særlige utfordringer, og om fosterhjemmet er riktig for barnet på lang sikt. Det er også bekymring for å ta opp adopsjon i fosterhjem fordi de opplever plasseringer som skjøre,

og at barnet derfor må bo der over lengre tid før det kan drøftes. Barnets medvirkning blir i denne sammenheng stående som en hindring i vurderingene fordi det kan være i motstrid til de andre bekymringene (Christiansen,2012).

En mulig tolkning av disse funnene er at de fleste av mine informanter ikke har erfaring fra å fremme adopsjonssaker. Som vist i funnkapittelet beskriver informantene barn med god utvikling og trivsel som mest aktuelle for adopsjonstiltak. Det nevnes også barn som tar skade av samvær, eller som har «lite å hente» i kontakten med sine biologiske foreldre. Men dette er ikke forhold informantene virker villige til å fremme adopsjonssak på grunnlag av. Min fortolkning av dette er at saksbehandlerne befinner seg i skille mellom veiledning og myndighetsutøvelse (Christiansen og Kojan, 2016). Oppfølging av fosterhjem består mye i veiledning rundt samvær og det er en kontinuerlig prosess, som informantene sier de har gode erfaringer med, men fordi adopsjon ikke tematiseres i tjenestene virker det som at tiltaket lett kan «glemmes» i arbeidshverdagen (Helland og Skivenes,2019) (Haugli og Havik, 2010)

Saksbehandlerne utfordringer med vurderingsterskelene kommer til uttrykk gjennom hele funn-fremstillingen. Graham et al (2015) brukte den økologiske beslutningsmodellen til å forklare beslutninger rundt endringer av fosterhjems plasseringer. Studien viste at det er saksbehandlerne informasjon, oppfattelse av saken og organisatoriske faktorer som påvirker beslutningen mest. En viktig forutsetning for handling er at saksbehandlerne opplever at de har nok kjennskap til barnet, sakens historikk og forhold rundt barnet, til å kunne ta en beslutning om å fremme forslag om adopsjonstiltak (Fluke et al,2014) (Graham et al, 2015).

Forhold som beskriver de biologiske foreldenes utfordringer har i mine funn et klart fokus på familiens historie i barnevernet, og samarbeidsforholdet mellom barneverntjenesten og familien. Det mest fremtredende kjennetegnet informantene forteller om er barnevernets langvarige kjennskap og forståelse av barnets familie (Haugli og Havik,2010) (Helland og Skivenes, 2019). Informantene fremhever dette uten å reflektere over grad av stigmatisering og marginalisering som disse familiene lever med. Det fremstår som noe forutinntatt og lite utforskende fra informantenes side. Informantene har mange fortellinger om familier/slekter som omtales i negativ forstand, med lite håp for bedring. Det fortelles om liten tro på at barnet vil ha positivt utbytte av kontakt med biologisk familie ut ifra karakteristikker av familien (Christiansen og Kojan, 2016). Jeg ser av fremstillingene at det ikke nødvendigvis sees i sammenheng med omsorgsutøvelsen foreldrene viste ovenfor barnet, men hvordan familiens generelle rykte, forhold sett utenifra, vil utgjøre en belastning for barnet. I saker der foreldrenes

bevissthet rundt situasjonen og samværskompetansen ble fremhevet som lite hensiktsmessig for barnet, var argumentene begrunnet i barnets utvikling, omsorg og trivsel i samvær, og barnevernfaglige utviklingsperspektiv. Saksbehandlere i barnevernet ser mye på foreldrenes livsførsel og historikk i vurderinger av deres omsorgsevne (Helland og Skivenes, 2019). Og livsførselen til foreldrene kan overta fokuset i beslutningsprosessen, fordi man ikke ser nøye nok på barnets mestring og opplevelse av gitte livsførsel. I et utviklingspsykologisk perspektiv er omsorgsgiveres barndomserfaringer og bearbeidelse av disse viktige for hvordan de selv har evner og muligheter for god omsorg ovenfor sine barn (Bunkholdt,2013).

I det at barnevernet har myndighetsutøvelse gjennom stor grad av skjønnsmessige vurderinger, er det derfor viktig at beslutningstakerne er bevisste på hvilken informasjon de trenger om foreldrenes liv, og hvordan og gjennom hvilke kanaler informasjonen er gitt/hentet inn i. Beslutningene som tas må derfor utelukkende bygge på forhold som er sentrale for vurderingstemaet (Christiansen og Kojan, 2016) (Skivenes og Tefre, 2012)(Young et al, 2013).

Viktige saksforhold rundt barnets fosterforeldre er fremhevet av informantene gjennom deres forståelse av å være arbeidsgivere, og at fosterforeldrene er oppdragstakere. Adopsjonsvurderinger og forslag blir beskrevet som vanskelige fordi det vil medføre endringer i fosterforeldrenes opprinnelige arbeidsforhold, at de for eksempel må tilbake i ordinært arbeid, og at de vil miste veiledningen og de økonomiske tiltakene som barnevernet bidrar med. I denne sammenheng sees også fosterforeldrenes belastning med å ha «ta tatt til seg» et barn med uavklarte utfordringer, og at saksbehandlerne føler et særlig ansvar for å støtte dem i oppgaven. Det beskrives forhold der fosterforeldrene opplever «tafatte», at de legger mye ansvar over på barneverntjenesten, og at de vegrer seg fra å gå fullt inn i relasjon med barnet. Her ser informantene at et adopsjonstiltak vil kunne gjøre fosterforeldrene mer selvstendige og ansvarlige, men det anses viktig med veiledningstiltak over tid for å trygge fosterforeldrene i deres rolle. I tilfeller der fosterhjemmene blir beskrevet som selvgående og uten behov for veiledning, blir forhold rundt økonomi og arbeid brukt som argument mot et adopsjonstiltak for barnet. Dette blir ikke problematisert i forhold til barnets perspektiv av noen av fokusgruppene, og det kan sees på som en mulig brist i deres ansvar og rolleforståelse i barnevernsarbeidet.

Funnene viser at saksbehandlerne i det store bilde har tillitt til og tro på at fosterforeldrene gjør en god jobb for fosterbarna. Den største bekymringen som er brakt fram er knyttet til om fosterforeldrene i tilstrekkelig grad vil gi barnet kjennskap til sin opprinnelse og historie.

Det kan se ut som at adopsjonssakene som er studert ved gjennomgang av fylkesnemndsbehandlinger i Helland og Skivenes (2019) er saker der barneverntjenesten har opplevd fosterforeldrene som motiverte for at barnet skal få muligheten til kontakt eller kjennskap med sin biologiske familie. Informantene i min studie har også fokus på at besøkskontakt må være godtatt av fosterforeldrene for at det skal gjøres en adopsjonsvurdering. Helland og Skivenes (2019) fant at fosterforeldre som har avvist muligheten med åpen adopsjon (besøkskontakt), viser en bevissthet rundt viktigheten av kjennskap til biologisk familie for barnet. Det fremkommer at fosterforeldrene i stor grad anser barnets kjennskap til sin opprinnelse som en viktig del av barnets positive utvikling og barnets beste (Helland og Skivenes, 2019).

8.2 Beslutningstakerne

Barnevernansatte opplever store individuelle belastninger knyttet til sin yrkesutøvelse. Det viser seg at informantene kan gjøre vurderinger som tilsier at adopsjon vil være til barnets beste, men at andre forhold i prosessen stopper dem fra å handle. Hovedfunn viser at informantene har stor grad av usikkerhet knyttet til mange uavklarte forhold, rettsprosessen og konsekvenser et permanent adopsjonstiltak bringer med seg. Dette sammen med lite erfaring og lite drøfting av temaet, gjør at saksbehandlerne vegrer seg fra å føre sakene sine videre mot en adopsjonsvurdering. Særlig hovedtemaene «Uavklarte forhold» og «En voldsom oppgave», med tilhørende undertemaer, belyser forhold som angår beslutningstakernes opplevelser og perspektiver.

Grunnen til at den økologiske beslutningsmodellen er særlig anvendelig i denne undersøkelsen er fokuset på de menneskelige sidene ved beslutningstakerne, og hvordan de som individer påvirker om og når en adopsjonssak fremmes (Fluke et al, 2014).

En beslutning om å prøve en adopsjonssak er ikke bare påvirket av saksforhold og forståelse av lovens vilkår. Det er også avhengig av at de som skal fremme saken for nemnda står trygt i sin faglige bakgrunn og yrkesidentitet (Christiansen og Kojan, 2016). Min studie viser at saksbehandlerne har god barnevernfaglig kunnskap, oversikt over eksisterende forskning og føringer ellers. De beskriver at de opplever seg kompetente til å ta vurderinger om adopsjon, og at rettsbehandlingene og drøftingene ikke skiller seg mye fra andre tiltaksendringer de vurderer. Noe de finner utfordrende i den sammenheng er at de har lite erfaring, og at det finnes

lite rettspraksis på adopsjonsområdet. Videre problematiserer de det de opplever som manglende tillitt til deres kompetanse i hjelpeapparatet (Young et al, 2013) (Helland og Skivenes, 2019). Særlig nevnes bruken og vektingen av sakkyndige vurderinger i rettsbehandlinger, og at deres kompetanse kan stilles spørsmål ved av høyere utdannede yrkesgrupper som advokater og ansatte spesialisthelsetjenesten. Jeg tolker dette fokuset som at saksbehandlerne kan ha vansker med å stå opp for egne vurderinger i møte med andre instanser, og at deres opplevelse av å være kompetente ofte gjelder innen egen organisasjon. En konsekvens av dette kan være at adopsjonstiltaket ikke fremmes, selv om de saksspesifikke forholdene taler for det.

På den ene siden, når det snakkes om omsorg for barnet og barnets behov, holder informantene fokuset på barnet, og de har gode vurderinger og gode intensjoner for barnets nåtid og fremtid. Men på den andre siden viser det seg at fokuset raskt kan endres til å handle om usikkerhet knyttet til det barnet kan miste ved et endelig brudd fra sin biologiske familie, og hva barnet vil tenke om adopsjonen som voksen. Usikkerhet er særlig viktig knyttet til de emosjonelle sidene ved saksbehandlingen (Fluke et al,2014). Særlig er informantene redde for å gjøre feil, og at deres vurderinger vil få uheldige konsekvenser for barnet. De viser også usikkerhet knyttet til om tiltaket er ønsket av styringsmakter, og hvilke argumenter som anses tilstrekkelig for en adopsjonsfremming (Monroe,2013).

Adopsjon er et vanskelig tema for saksbehandlerne å ta opp, og mye på grunn av krenkelsene det vil innebære for de biologiske foreldrene. Munro (2005) viser til at beslutningstakerne i pressende situasjoner kan stå i fare for å behandle viktige saksforhold ut ifra egne emosjonelle tankemønstre, og menneskelige sider ved livet generelt. En beslutning farges derfor av beslutningstakernes egen historie og erfaringer. Det relasjonelle arbeidet med de biologiske foreldrene tolker jeg som vanskelig i en eventuell adopsjonsvurdering.

Saksbehandlerne vegrer seg for krenkelsene av flere grunner, og en viktig er at en kan identifisere seg med foreldrenes frykt for å miste barnet sitt. Funnene i min studie viser at flere informanter beskriver tiltaket som «umoralsk» og «uverdigg» i sammenheng med foreldrenes krenkelser. Her viser mine analyser at de som uttrykker dette i sammenheng med de biologiske foreldrene, ikke har like store innvendinger mot adopsjonstiltaket i andre sammenhenger. Dette viser at det er en emosjonelt vanskelig prosess for beslutningstakerne å vurdere tvangsadopsjon for et barn, og at det setter i gang prosesser hos saksbehandlerne som tidvis er motstridende og vanskelig å rydde opp i (Lipsky, 1980) (Fluke et al, 2014).

Det er også et følelsesladet tema å ta opp med fosterforeldrene grunnet blant annet deres arbeidssituasjon og økonomi, og det er ingen av fokusgruppene som beskrev forhold eller situasjoner der de foreslår for eller informerer barnet om muligheten. Det at tiltaket er permanent er en høy terskel for informantene å trå over, selv om lovens vilkår er innfridd og det vurderes til å være til barnets beste. Jeg tolker informantenes unnvikelse fra å ta opp tiltaket med barnet som både konsekvenser av lite erfaring og usikkerhet knyttet til gjennomføring og utfall. Men dette er motstridende informantenes klare fokus på at barnet må ville ønske adopsjonstiltak, og det viser at det er en vei å gå for å sikre at barnets medvirkning, og behandling av barnet som kompetente aktører i eget liv, ligger til grunn i alle vurderinger. Barn som anses modent nok skal ha tilstrekkelig informasjon om forhold og muligheter knyttet til egen sak og livsforhold (Christiansen, 2012).

Barnets stilling blir i drøftingene som berører de psykologiske sidene ved saksbehandlingen lite reflektert over og nevnt i min undersøkelse (Fluke et al, 2014). Jeg ser at informantene ofte vender tilbake til forhold knyttet til de biologiske foreldrene eller fosterforeldrene, der det fremheves hva de mister i en adopsjon. Jeg har tolket dette som et resultat av både synet på og vektingen av barnets medvirkning og saksbehandlerens hovedtyngde i arbeidshverdagen handler om forhold rundt barnet, mer enn barnet selv. Det er i denne sammenhengen at barnets medvirkning nevnes i bisetninger og i korrigeringer (Christiansen, 2012). Jeg tolker det til at informantene har god kjennskap til barnevernets samfunnsmandat og beskyttelsesansvar, men at de emosjonelle sidene ved saksbehandlingen kan overta fokus, ved tiltaksvurderinger og utøvelse.

Forskning på barns deltakelse og medvirkning viser at det både er lokale variasjoner og variasjoner mellom saksbehandlerne i barnevernet (Christiansen og Kojan, 2016) (Helland og Skivenes, 2019). Barnets medvirkning er en vekting mellom deltagelse og beskyttelse. Viktige barrierer påpekt av Vis (2014) er at beslutningstakerne ikke mener de er kompetente nok til å gjennomføre barnesamtaler, at det er for belastende for barnet å snakke om vanskelige/såre temaer, og at det i mange tilfeller ikke vurderes som nødvendig å snakke med barnet fordi det anses å ikke ha betydning for beslutningens utfall. Dette sammenfaller med mine funn ved at informantene viser vegring mot å ta opp adopsjonstiltaket med barnet, og det vises i Helland og Skivenes (2019) i forventinger til barnets kompetanse, forståelse og modenhet.

Barnevernsarbeid er kontekstforhold der arbeidshverdag kan påvirke beslutningstakernes privatliv og egen toleranse. Mine informanter beskriver et selvstendig ansvar i alle sakene sine, og at dette kan oppleves som enorme personlige investeringer. Investeringene som gjøres i en saks tiltaksendring, fører til at andre saker under saksbehandlerens ansvar må vike eller tåle mindre grad av tilgjengelighet, kontakt og fremgang i en periode. Det viser seg vanskelig for saksbehandlerne å finne rom og samvittighet til å prøve et adopsjonstiltak fordi det har konsekvenser for egen arbeidsbelastning, og for kollegaene som muligens må ta over noen av ens arbeidsoppgaver i en periode (Gramham et al, 2015) (Monroe,2013).

Store personlige investeringer som saksbehandlerne opplever, gjør dem sårbare i en prosess med å prøve en adopsjonssak. Tiltakets sjeldenhet beskrives som en ekstra stor utfordring på grunn av motstanden de vil møte i rettsvesenet, og i hva andre aktører i hjelpeapparatet vil representere i form av muligheter og begrensninger. Informantene forventer lite støtte fra viktige samarbeidspartnere i hjelpeapparatet, og dette forsterker deres manglende tro på gjennomslag i rettsprosessen. Det er ikke uvanlig at saksbehandlerne frykter å miste tillitten fra viktige samarbeidspartnere i prosessen, og det er særlig risiko for skader i de relasjonelle forholdene som er viktige for andre familier og fosterbarn de arbeider med (Christiansen og Kojan, 2016).

Uttrykket «bakkebyråkrater» ble introdusert av Lipsky (1980) for å tydeliggjøre sosialarbeideres situasjon i beslutningsarbeidet knyttet til andre menneskers liv. «Bakkebyråkrater» løser problemer gjennom mellommenneskelige møter, og de må handle ut ifra det de ser og forstår. Deres arbeidshverdag består i stor grad av skjønsmessige vurderinger. Problemstillingene de står ovenfor kan være motstridende. I arbeidsmandatet skal de på den ene siden veilede biologiske foreldre og fosterforeldre til å kunne ivareta barna på best mulig måte, samtidig som de skal beskytte barnet mot omsorgssvikten i prosessen.

Et beslutningsklima preget av skjønn har fordeler i form av betydelig handlingsrom og muligheter for den enkelte saksbehandler til å finne gode løsninger. Mens det på andre siden utgjør risiko for misforståelser, maktmisbruk og innflytelse fra saksbehandlerne. En av de viktigste forholdene jeg tolker ut ifra informantenes beskrivelser, er at de er avventende i møte med adopsjonsvurderinger fordi de opplever å stå personlig til ansvar hvis det ikke har ønsket effekt, eller har negative konsekvenser i fremtiden (Christiansen og Kojan, 2016) (Lipsky, 1980).

Andre viktige påvirkningsforhold er det allerede eksisterende trusselbilde av egen person som ansatte i barneverntjenesten opplever. Informantene forteller at de er vant med å være litt utsatt for motstand og trusler, men at de i det store og hele opplever det som håndterlig og «en del av jobben». Jeg tolker deres beskrivelser rundt sjeldenheten til adopsjonstiltaket til at de ser sannsynligheten for mediedekning og annen negativ oppmerksomhet som større. Dette beskrives å påvirke den enkelte saksbehandlers privatliv ved at de kan bli mindre sosiale, mindre tilgjengelige, og at de ikke i like stor grad deltar i nærmiljøet og dagliglivet som vanlig. Dette kan absolutt sees på som viktige påvirkninger mot barnets muligheter for en adopsjonsvurdering da det er avhengig av personlige investeringer fra saksbehandlerne (Christiansen og Kojan,2016) (Young, 2013).

Saksbehandling i barnevernstjenesten kan vekke mange følelser hos beslutningstakerne. Det er naturlig for mennesker å tenke at vansker kommer til å løse seg, og at små lysglimt kan føre til gode utfall for helheten. Funn i min undersøkelse viser at saksbehandlerne har klare tanker om seg selv som veiledere og «fikserer» for alle parter i barnevernssaken, og de gjør vurderinger og endringstiltak kontinuerlig i løpet av plasseringene. Informantene beskriver arbeidsformen som «brannslukking» og at de opplever å ikke ha overskudd til mer. En alvorlig konsekvens av dette er at barnet ikke får en gjennomarbeidet vurdering av langtidsperspektivet i sin plassering. Flere av informantene fremhever også at det oppleves «behagelig» når man kan fokusere på det positive man ser, og at det ofte fører til kortvarige og enkle løsninger. «**Rule of optimism**» refererer til at beslutningstakere i barnevernsfeltet kan gi klienter for mange sjanser fordi man kan tro at endring er i ferd med å skje (Kettle og Jackson, 2017). Regelen (rule) har siden introduksjonen av uttrykket hatt betydning i britisk barnevernsarbeid. Tilsvarende kan det være i systemet, der barnevernsansatte har ansvar for å filtrere saksinformasjon, og det kan være tilfeller det bekymringer minimeres eller tas bort, fordi man tenker at prosessen man er i vil virke, og at endringen vil bli permanent. Denne mekanismen har mange konsekvenser for barna som blir værende for lenge i ustabile og dårlige omsorgssituasjoner. Barnas tiltak blir ikke evaluert med barnets langtidsperspektiv i tankene. Mine funn sammenfaller med disse psykiske mekanismene. Informantenes forteller om at de opplever å ha et stort ansvar for egne saker, og at det i stor grad er opp til dem selv hva slags tiltak og fokus den enkelte saken får (Fluke et al, 2014). Jeg tolker deres beskrivelser av at sakene «humper og går», og at det er flere lysglimt i de fleste fosterhjems plasseringene de viser til. Når et barn virker å ha trivsel i sin omsorgssituasjon, viser saksbehandlerne et ønske og intensjon om at barnet skal få fred en stund, uten belastning i fra nye rettsrunder eller store endringer som kan gjøre barnets situasjon

og plassering skjørere. Optimismen i det man velger å se, ofte ubevisst, kan føre til at man tenker at ting vil bli bra med et forsøk til, eller at endringen tilsynelatende er mer betydningsfull enn den egentlig er (Kettle og Jackson, 2017). Endringsvirkninger kan i barnevernsarbeid være kortvarige, og denne mekanismen vises i informantenes beskrivelser av en arbeidshverdag preget av brannslukking i mange av fosterhjemssakene. De sier at ting kan gå bra i en periode før det plutselig nesten ikke går lengre. For saksbehandlerne er dette en medvirkende faktor til hvorfor de ikke vil gi slipp på barna de har oppfølging med, fordi de vet ikke om det varer. Uten en viss grad av optimisme på vegne av klientene, vil arbeidet i for stor grad gå over til overvåkning fremfor relasjon og kommunikasjon med mennesker (Kettle og Jackson, 2017).

Saksbehandlerne forstår av varighet er ikke i samsvar med Wijedasa og Selwyn (2017) som fant at det svært sjeldent er brudd i fosterhjemsadopsjoner, og at adoptivforeldre viser større toleranse og ansvarsbevissthet for barnet etter en adopsjon (Helland og Skivenes, 2019).

En annen faktor fanget opp av studien er at flere av saksbehandlerne har lite erfaring med rettsbehandlinger i det hele tatt, og at det er en indre terskel hos dem som gjør at de kan vegre seg for å selv måtte ha ansvaret for gjennomføringen av en krevende rettsprosess. Dette forsterkes ved adopsjonstiltakets sjeldenhet, og det saksbehandlerne opplever som motstand i egen organisasjon, rettsvesenet og samfunnet generelt.

8.3 Organisatoriske forhold

Hovedfunnene knyttet til de organisatoriske forholdene er todelt. På den ene siden opplever informantene god støtte i egen organisasjon, særlig fra kollegaer og i teamet. De har stor tillitt til hverandre, føler fellesskap til kollegaene sine og de «heier» på hverandre i alle prosessene. På den andre siden finner man et stort arbeidspress, store arbeidsmengder og hyppige skifter i ledelse og personalgruppe (Fluke et al, 2014). Informantene trekker også frem at de møter lite interesse og mye vegring i fra ledelsen rundt adopsjonsvurderinger.

I mine funn kaster særlig hovedtemaene «Tror ikke på gjennomslag», med undertema «manglende støtte i eget system» og «En voldsom oppgave», med undertema «kapasitet og ressurser», lys over de organisatoriske forholdene.

Viktigheten av god organisering, ledelse og nok ressurser kom tydelig frem i min undersøkelse. Støtte og nysgjerrighet fra ledelsen kom frem som et viktig punkt for informantene som hadde et ønske om å fremme adopsjonssaker for de nevnte barna. Helland og Skivenes (2019) ser også

at de barnevernstjenestene som har prøvd flest adopsjonssaker de siste årene, er tjenester som har hatt stabil ledelse over tid og som har lavt sykefravær og stabilitet i personalgruppa.

Graham et al (2015) fant en høyere sannsynlighet for å plassere et barn hvis saksbehandlerne opplevde støtte fra ledelsen. Dette samsvarer med NOU 2017:12 der det fremheves at manglende lederstøtte i barnevernet kan ha negative konsekvenser som overfladisk saksbehandling, for store saksmengder per saksbehandler og generelt høyt arbeidspress. Slike forhold kan medvirke til at barn som ville kunne ha gode utviklingsmuligheter med et adopsjonstiltak, ikke vil få sin omsorgssituasjon vurdert for et slikt tiltak. I min studie fremhevet informantene at god ledelse og faglige diskusjoner er positive organisatoriske faktorer, men at deres arbeidshverdag i større grad var preget av høgt arbeidspress, stor arbeidsmengde og stadige utskiftninger i både personal og ledelse.

Informantene viktigste poeng i denne sammenheng var deres opplevelse av at det i deres arbeidshverdag ikke er rom til å prøve adopsjon fordi det ikke er overskudd i tjenesten, eller for den enkelte saksbehandler. Graham et al (2015) fant også at det er større sannsynlighet for endring av omsorgstiltak dersom barnet tok skade av sin situasjon og den ansatte ville måtte stå til ansvar for det. Ut ifra min fortolkning av informantene så etterlyser de rutiner som gjør at adopsjonsvurderinger skal tas etter en gitt tid i fosterhjems plasseringen. De opplevde ledelsen i tjenesten som lite interessert i adopsjonstiltak, og at det derfor ikke var noe de «trengte» å fremme forslag om, selv om de til stadighet har nevnt muligheten i drøftinger og i møter med ledelsen. Funnene viser også at det snakkes om adopsjon i tjenestene, men at det ofte er i bisetninger eller som en interessant tanke i en saksdrøfting. Det viser seg vanskelig for informantene å gå videre med tanken, og siden det er fosterhjems plasseringer som fremdeles er normen, trenger de ikke stå til rette for en større inngripen (Graham et al, 2015).

Helland og Skivenes (2019) konkluderer med at den viktigste forklaringen på liten bruk av tiltaket er at det har for liten grad av tematisering i tjenestene. De trekker frem at det verken er forventninger eller krav om at tiltaket skal tas i bruk.

Helland og Skivenes (2019) fant også at organisasjonskulturen er viktig for tjenestene som har mest erfaring med adopsjonstiltak. En viktig faktor for tiltaksbruken er at tjenesten klarer å opprettholde fokuset over tid, og at de tar vurderingene inn i interne rutiner og praksiser. Et par av de mest erfarne informantene i min studie tok opp at de har sett og vært med på bølgene med fokus på adopsjon som tiltak. De beskrev tre bølger: en på 1990 tallet, en rundt 2006-2008 og

et lite oppsving etter at lovendringen om adopsjon med besøkskontakt ble implementert i 2009. Det fremheves at fokuset ikke vedlikeholdes i tjenestene på grunn av arbeidsmengdene det krever, og at gevinstene for tjenestene dermed er små og usikre. En stabil personalgruppe var også et kjennetegn ved tjenestene som oftest forsøkte adopsjonsfremming (Helland og Skivenes, 2019).

En viktig terskelvurdering som fører til handling for saksbehandlere i barnevernet er at de opplever å ha nok kjennskap til barnets situasjon, historikk og forhold rundt barnet. Dette vanskeliggjøres av flere forhold knyttet til arbeidspress og mye utskiftninger i personalet i barneverntjenesten. Informantene beskriver at de ikke har overskudd til å gå dypt nok inn i hver sak til å kunne få den nødvendige tyngden som kreves (Fluke et al, 2014) (Graham et al, 2015). Backe Hansen (2003) fant i sin undersøkelse av barnevernets informasjonsfremstilling i fylkesnemnda at argumentasjonen ofte er organisert enten gjennom et «trumfkort» som direkte utløser en handling ut ifra sakens alvorlighetsgrad, eller at saksfremstillingen var bygget av en helhetlig forståelse av sakens innhold, et «puslespill». Det er ofte foreldrenes utfordringer som særlig legges til grunn for sakens alvorlighet. Et trumfkort er et saksmoment som har stor avgjørende kraft, ofte ved at det strider mot samfunnets moralske rammer for hva som er gode omsorgsgivere for et barn. Alvorlig psykisk sykdom eller rusmisbruk hos biologiske foreldre kan være «trumfkort» i barnevernets beslutninger.

Young et al (2013) skriver om hvorfor adopsjonstiltaket ikke er mer brukt i Norge. En hindring er at saksbehandleren ikke har muligheter til å føre narrative i saken i en adopsjonsretning, og at det kan forklares med at adopsjonssaker ofte må bygges gjennom et puslespill. Informantene i min undersøkelse forteller at de kan tenke at adopsjon vil være til barnets beste, men at de ikke har et trumfkort - en avgjørende faktor - i adopsjonsvurderingen. Ut ifra min analyse er den store arbeidsmengden i barneverntjenestene en av de viktigste hindringene for hvorfor de sjeldent vurderer et adopsjonstiltak for fosterbarn. Med overkommelige arbeidsmengder kunne saksbehandlingen lettere ført til endringer i omsorgstiltakene, fordi saksbehandlerne hadde fått mer rom til å utføre bedre risikovurderinger og ha tettere kontakt med barnet (Christiansen og Kojan, 2016).

Jeg tolker informantene fortellinger til at sakene ofte «humper og går av seg selv» fordi det er svært ressurskrevende for saksbehandleren, og for tjenesten, om man skal gå hardere inn i en sak for adopsjonsfremming (Graham et al, 2015) (Fluke et al, 2014). Det at sakene «humper og

går» blir også påvirket av emosjonelle og individuelle sider ved saksbehandlerne, og i saksforholdene. For saksbehandlerne kan en adopsjonsvurdering bli utsatt eller ikke tatt i det hele tatt fordi det ikke haster for barn i en «god nok» omsorgssituasjon. Informantene beskriver at de hele tiden har saker med høyere konfliktnivå, og som krever raskere handling enn sakene de kunne vurdert opp imot et adopsjonstiltak.

8.4 Eksterne påvirkningsfaktorer

Saksbehandlere i barnevernet må balansere ulike interesser mellom samfunnet og enkeltindivider, og mellom enkeltindivider og andre aktører. Denne balanseringen viste seg å være en stor del av informantenes refleksjoner rundt adopsjonstiltak for fosterbarn. I mine funn er særlig hovedtemaet «Tror ikke på gjennomslag» og undertemaet «det krever litt mot» viktige poeng ved forhold som angår saken (saksfaktorer).

Eksterne faktorer som lover, styringsmyndigheter og tverrfaglig instanssamarbeid kan være med på å gjøre beslutningstakere usikre, og det fører til at de vegrer seg fra å ta beslutninger om blant annet tiltaksendringer (Fluke et al, 2014). Andre påvirkningskrefter er mediedekning og saksbehandlerens forståelse av diskurser i samfunnet. Hovedfunn under eksterne beslutningsfaktorer er at saksbehandlerne savner retningslinjer og tydelig tematisering i fra styresmaktene. De er villige til å gjøre vurderinger av om et adopsjonstiltak er til enkelte barns beste, men de ser ikke per nå at det er ønsket fra politikere (styresmakter) eller samfunnet. At mangelen på en veileder med retningslinjer er et viktig hinder for adopsjonsvurderingene bekreftes av Young et al (2012) og Helland og Skivenes (2019). En av Helland og Skivenes (2019) anbefalinger er at den danske veilederen oversettes til norsk praksis.

Funn i min undersøkelse viser at informantene ser lovens vilkår som tydelige, og at de kjenner seg kompetente til å gjøre vurderinger til barnets beste. Beslutningstakerne i det norske barnevernet er i mindre grad enn beslutningstakere i USA og England bundet til føringer i saksbehandlingen, og her er det lagt opp til større rom for skjønnsutøvelse. Skivenes og Tevre (2015) argumenterer for at engelske og amerikanske har en klarere oppfattelse av hva barnevernets rolle er ovenfor langtidsplasserte barn. De mener at dette i stor grad skyldes deres organisering, med retningslinjer og stort fokus på modellrutiner og fremskritt dokumentering.

Den økologiske beslutningsmodellen viser at saksbehandlerne interesserbalansering preges og utfordres av oppfatninger av beslutningstærskler innad i tjenestene og i rettsinstansene (Fluke et al, 2014). Opplevelse av skifter i fokus hos styresmaktene og rettsinstanser kan være en viktig hindring for endringer i barnets omsorgstiltak, da beslutningstakerne ikke opplever å ha nok oversikt over terskler eller er redde for å ta feil beslutning (Graham et al, 2015).

Mine funn viste at saksbehandlerne har klare forventninger og forforståelser til sin fylkesnemnds terskler for adopsjonstiltak, og fordi de har liten erfaring med tiltaket ble fastsettinger av samværsomfang brukt som målestokk for hva de anser som mulig. Balansegangen mellom barnets og foreldrenes interesser er påvirket av vektingen mellom det biologiske prinsipp og «barnets beste». Skivenes (2009) hevder det oppstår en konflikt i presumpsjonen av det biologiske prinsippet som medfører en tanke om at kontakt med de biologiske foreldrene alltid er til barnets beste. Det biologiske prinsipp i rettsprosessene er det som særlig utfordrer interessekonflikten. Barnets rett til trygghet og omsorg må sees i sammenheng med foreldrenes rett til familieliv (Høstmælingen, 2016).

Ut ifra mine fortolkninger synes det som at informantene tar opp et ønske om å kunne videreføre vurderingene de gjør i tilbakeføringsaker til adopsjonssaker. Det viste seg at flere informanter så muligheter for adopsjonstiltak i todeling av omsorgsplasseringers varighet som løftes i forslaget til ny barnevernlov (NOU:16 2016). Et funn er at informantene ved at de på den ene siden må jobbe mer aktivt for tilbakeføring til biologiske foreldre, vil lettere kunne vurdere oppvekstplasserte barna mot et adopsjonstiltak for en tryggere og normalisert barndom. En mulighet informantene beskrev var at de i rettsbehandlingene kunne møte et tilbakeføringskrav jf. barnevernloven § 4-21 med et adopsjonsforslag (Ofstad, 2015). Informantenes fokus rundt tilknytningsvilkåret i barnevernloven § 4-21 viser at det er godt inkorporert i deres interne rutiner og organisasjonskultur. Vurderingene som blir tatt i tilbakeføringssammenheng tar særlig sikte på å endelig vurdere barnets tilknytning til fosterforeldrene, og sannsynligheten for tilbakeføring. Et argument informantene her presenterer er belastningene barnet lever med ved at de biologiske foreldrene kan fremme tilbakeføringsak hver 12 måned.

Mine funn viser også at informantene har forståelse av nyere Høyesterettsdommer som lite konsekvente, og med motstridende fokus. Særlig vises dette i to saker behandlet i 2015 (Rt.2015 s 110 og Rt.2015 s 1107). Dommene skiller seg fra hverandre i synet på besøkskontakt, i hva som er til barnets beste, og hvordan man vektlegger barnets alder og medvirkning. Flere av informantene i min undersøkelse nevnte disse dommene som eksempel på hvorfor

adopsjonstiltaket er vanskelig å fremme fordi tersklene og fokuset stadig endres, for eksempel at det i disse rettsbehandlingene beskrives besøkskontakt som en viktig forutsetning for et adopsjonssamtykke. Denne forforståelsen sammenfaller ikke med funn i fra Helland og Skivenes (2019) som fant at det i fylkesnemnda bare fastsettes besøkskontakt i en femtedel av adopsjonssakene, og at det er godtatt av fosterforeldrene i en tredjedel av adopsjonssakene. Det stemmer at en viktig beslutningsterskel for adopsjonssaker i barneverntjenestene er knyttet til ønske om fastsettelse av besøkskontakt, men mine analyser viser at dette er ønsker basert på saksbehandlerne opplevelser av å være de som krenker. Foreldrevernet i det, og voksenvernet ved at adopsjon ikke blir fremmet, grunnet forhold som ikke er knyttet til barnets beste, blir problematisert av et par informanter (Søvig og Tjelmeland, 2019) (Christiansen, 2012). Barnets rettigheter og posisjon i egen sak er skiftende vektlagt i mine funn, som særlig vist i «Saksforhold».

Min analyse viste at informantene i liten grad er opptatt av at tvangsadopsjon på makronivå som et av de mest inngripende tiltak en stat kan gjøre i privatsfæren til sine innbyggere. Drøftingene handlet om krenkelser på individnivå i saker de har kjennskap til, og deres følelser knyttet til å sette gang disse krenkelsene. Igjen kan dette forklares med den manglende erfaringen med adopsjonsvurderinger, mens refleksjoner rundt myndighetsutøvelse og maktforhold uteblir. I saksfremstillingene beskrives de biologiske familiens livsførsel som et hovedargument for prøving av tiltaket, men det problematiseres ikke noe rundt stigmatiserte og marginaliserte grupper i samfunnet, og deres muligheter til deltagelse og likeverd i beslutningsprosesser. En beslutning i barnevernet tas som følge av forhandlinger, og da trengs det refleksjoner rundt de biologiske foreldrenes reelle muligheter til å medvirke uavhengig av språklig kommunikasjonsform, sosioøkonomiske bakgrunn, funksjonsnivå og etnisitet. Flere studier, blant annet Enosh og Bayer- Topilsky (2014; i Christiansen og Kojan, 2016) har funnet at barnevernsarbeidere vurderer barnevernssaker til en høyere alvorlighetsgrad dersom familien har lavere sosioøkonomisk status eller annen etnisitet enn majoriteten i landet, selv om de saksspesifikke forholdene er like. Mennesker har ulike maktfordelinger med seg og bevisstheten rundt faktorer som dette er det viktig at beslutningstakerne jobber med, og er åpne om i forhandlingsprosessene (Christiansen og Kojan, 2016).

Burns et al (2019) konkluderte med store mangler i åpenheten rundt de tidlige beslutningsprosessene og det anses å være begrensede muligheter for å gjennomgå informasjonen, beslutningsprosessen og vektingen av partsinteresser.

Beslutningsprosessen var en viktig årsak til at Norge ble dømt for brudd menneskerettighetene i Strand Lobben saken september 2019. Halvparten av dommerne i EMDs storkammer som dømte Norge for å ha brutt mors rett til familieliv etter EMK art 8, mente at bevisgrunnlaget den norske domstolen godkjente adopsjonen på ikke var tilstrekkelig gjennomiktig. Den andre halvparten mente norske myndigheter hadde gjort for lite forsøkt på gjenforening mellom mor og barn og at samværene ikke hadde tilstrekkelig hyppighet i tiden etter omsorgsovertakelsen (Skiophamn, 2019)(Søvig og Tjelmeland (2019).

Burns (2019) fant at det er få personer som står bak beslutningene på lokalnivå og endelige beslutningsorgan (rettsinstanser) har begrenset mulighet til å etterprøve informasjon og vurderinger presentert for dem (Burns et al, 2019). Det var begrensede muligheter for utenforstående eller styresmakter å få full oversikt/ innsikt i beslutningsprosessene rundt adopsjonstiltak. I denne sammenheng stilles det spørsmål ved om beslutningene ivaretar interessene til de private parter, barnet, lovgivende og utøvende myndighet og storsamfunnet. Det problematiseres at det i et av de mest inngripende tiltakene en stat kan gjøre ovenfor privatpersoner ikke er mer oppsyn fra andre myndighetsorgan og åpenhet rundt prosessen. Dette sees også i sammenheng med den offentlige debatten som pågår rundt barnevernets virke i de undersøkte landene. Det vises til en debatt med mye misinformasjon og en offentlig tjeneste med liten tillitt i hjelpeapparatet og i befolkningen.

8.5 Oppsummering av diskusjon

Oppsummert viser mine funn et komplekst bilde av barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt adopsjonstiltakets anvendelse. Det brede utvalget av funn viser at modellens påvirkningsfaktorer går på tvers av hverandre. I sum blir det utfordrende for saksbehandlerne å både diskutere tiltaket og ikke minst fremme forslag om det (Fluke et al, 2014). Studiens hovedfunn peker i retning av beslutningsvegving og den oppstår som følge av at påvirkningsfaktorene virker sammen. Det har konsekvenser for barnet, de biologiske foreldrene og fosterforeldrene, men det har også virkninger på forhold i barneverntjenestene og for den enkelte saksbehandler.

Usikkerhet er gjennomgående for alle de fire påvirkningsfaktorene i min analyse. Usikkerheten medfører at tiltaket ikke vurderes eller fremmes forslag om i barneverntjenestene (Young et al, 2013) (Monroe, 2008). Dette skjer selv om det er konsensus om tiltakets fordeler for noen

fosterbarn. Informantene er, og beskriver seg selv som, handlingslammet i situasjonen. Eller «mellom barken og veden» som ble sagt flere ganger i intervjuene.

Beslutningskonflikter er forhold der forventninger og forforståelser av hverandres terskler blir førende for handling (Fluke et al, 2014). Alle fokusgruppene har tanker om saker i sin tjeneste der de kunne vurdert adopsjon til å være til barnets beste. Ofte skulle de ønske at de gjorde det. Av mine 16 informanter er det kun fire som har erfaring med prøving av et adopsjonstiltak. Lite eller ingen erfaring med adopsjonsvurderinger sees gjennom at fremstillingene og argumentasjonen i denne undersøkelsen ofte er motstridende og skiftende i fokus. Forhold som berører det biologiske prinsipp fører fort til fremstillinger om krenkelser og informantenes individuelle påkjenninger med å være «den som krenker» (Bunkholdt, 2013). Barnets tilknytning snakkes ofte om i sammenheng med fosterforeldrene, og bort i fra de biologiske foreldrene. Dette fant også Helland og Skivenes (2019) i sin gjennomgang. Betydningen de biologiske foreldrene har for barnet sitt kommer frem i fokuset på kjennskapen til eget opphav, og historier som barnet ofte trenger. De biologiske foreldrene kan derfor sees som å ha en utviklingsstøttene rolle for barnet i fremstillingene, sammen med fosterforeldrenes aksept og raushet etter en adopsjon.

Informantene i denne undersøkelsen har ikke et klart bilde av saksforhold eller terskler for et adopsjonstiltak. Overordnet ser jeg at refleksjoner som taler imot et adopsjonstiltak for barnet er ytre forhold som ikke direkte er knyttet til, eller beskriver barnet. Informantene forteller for eksempel om forhold der barnets ønske om adopsjon vektet mot fostermors arbeidssituasjon, og spørsmål om odell på gård vektet mot barnets behov for særlig trygging og normalisering i oppveksten. Slike fremstillinger er motstridende andre viktige faktorer som de er opptatt av. Noen fremstillinger er lite gjennomarbeidet av informantene, og det viser tydelig at temaet sjeldent blir drøftet i tjenestene (Young,2013) (Monroe,2008).

Manglede formelle rutinene i tjenestene og fraværet av retningslinjer er helt klare barrierer for adopsjonsvurderingene (Helland og Skivenes, 2019). Politiske uttalelser og passivitet ifra styresmaktene forsterker usikkerheten. Tersklene til fylkesnemnda og Høyesterett beskrives som uklare og uforutsigbare. Dette sammen med lite fokus og lave forventninger til at tiltaket skal fremmes i tjenestene og ifra ledelsen, gjør at barna ikke får sin sak prøvd.

Gjennomgående er også utsagn som «vi kunne gjort det mer» og «det er trist at tiltaket er helt dødt hos oss». Informantene vet at det finnes adopsjonsmuligheter etter barnevernloven, de har

sett på vilkårene og funnet dem logiske og rettferdige, og de har lest forskning om hvordan det går med fosterhjemsadopterte barn. Og ikke minst så kan de overfører denne kunnskapen til å kunne danne grunnlaget for argumentasjon til å gjelde barnets beste i egne saker. Men tiltaket prøves fortsatt sjeldent.

9 Avslutning

Formålet med min studie er å rette søkelys på anvendelsen av adopsjon som barnevernstiltak i det norske barnevernet. Oppgavens problemstilling lot seg best besvare gjennom en kvalitativ semi-strukturert tilnærming. Studien holder seg innenfor et sosialkonstruktivistisk og hermeneutisk syn på virkeligheten. Gjennom den tematiske analyse har min fortolkning av funnene vist viktige mønstre og kjennetegn ved informantenes fremstillinger.

9.1 Studiens styrker og begrensninger

Denne studien reiser en rekke spørsmål med relevans for barnevernsfeltet. Funnene viser flere sider ved beslutningsrammene som saksbehandlere opplever knyttet til vurdering av saksforhold, forhold ved seg selv som beslutningstakere, organisasjon og eksterne faktorer. Prosjektet sier mye om mulighetene saksbehandlerne ser knyttet til tiltaksendringer for fosterbarn, og hvilke utfordringer adopsjonstiltaket syntes å ha i deres arbeidshverdag. Studien min kan bidra til tematisering og diskusjoner rundt tiltakets anvendelse i barneverntjenester, i sosialutdanninger og i resten av fagfeltet.

Mine funn er basert på fire fokusgrupper i barneverntjenester i tre fylker. Fokusgruppene besto av tilsammen 16 informanter. Jeg mener at funnene er gjenkjennbare for andre saksbehandlere i barnevernet fordi fokuset, diskusjonene og argumentene som fremkom i fokusgruppene samsvarte i stor grad med hverandre. Det var små variasjoner i fokuset på det biologiske prinsipp og viktigheten av kjennskap til opprinnelse og opphav, men det ble nevnt i alle fokusgruppene som et viktig vurderingselement.

Studien min har kun undersøkt barnevernansattes erfaringer og refleksjoner rundt adopsjonstiltaket. Det hadde vært interessant å intervju biologiske foreldre, fosterforeldre og barna i prosessen, men det var ikke mulig innenfor gitte tidsbegrensning og gjennomføring. Partenes erfaringer og refleksjoner rundt adopsjonstiltaket hadde vært interessante tilskudd til studiens diskusjon rundt myndighetsutøvelse, maktfordeling i møter og marginaliserte grupper

i samfunnet. Undersøkelse av informantenes holdninger og verdier knyttet til relasjons- og kommunikasjonskompetanse kunne også gitt viktige innspill inn imot samarbeidet og forhandlingene med partene.

Som forsker har jeg deltatt aktivt gjennom hele prosessen, og studienes funn og analyse kommer fra min fortolkning av informantenes fortellinger (Braun og Clarke,2006). Siden adopsjon som barneverntiltak er kontroversielt og sjeldent, har det vært særlig viktig for meg å redegjøre for min bakgrunn, faglige nysgjerrighet og målsetning ovenfor informantene og tjenestenes ledelse. Det at jeg har erfaring som barnevernansatt selv, hadde både fordeler og ulemper i innhentingprosessen. På den ene siden kan informantene har opplevd å « snakke med en av sine egne». Jeg opplevde dem trygge i settingen og strukturen jeg satte i intervjuene. På den andre siden kan viktige elementer i informantenes historier ikke bli nevnt fordi de vet om min kjennskap til arbeidet og lovgivningen. Jeg opplevde ved et par anledninger at informantene korrigerer seg selv og gikk tilbake til faglig kunnskap eller generelle erfaringer, for å veie opp for fortellinger om personlige belastninger eller stort fokus på sider som ikke inngår i vurderingene av barnas beste.

9.2 Ny barnevernlov, nye muligheter?

Den største endringen i forslaget til ny av barnevernloven (NOU 2016: 6) er rettighetsfesting av barneverntjenester og flere presiseringer av barnets rett til beskyttelse og omsorg (Stang, 2017). I denne forbindelse kan følgende av EMD dommene og lovendringen gjør også at det norske barnevernet trenger en nasjonal debatt om myndighetene fatter de rette barnevernfaglige vedtakene til rett tid, og om det ved manglende vedtak, grundige undersøkelser og inngripen også kan reise menneskerettslige spørsmål (Søvig og Tjelmeland (2019).

Gording Stang (2017) mener at både barnets og foreldrenes rettsstilling styrkes i forslaget til ny barnevernlov. I forslaget til ny barnevernlov (NOU 2016:16) var målsetningen å skape et mer forståelig regelverk som inkluderer ny metodikk, føringer og diskursendringer som har kommet etter 1992. I forslaget er adopsjonsparagrafen flyttet til paragraf 28, med det som ser ut som en videreføring av dagens vilkår. I annet ledd er ordlyden talende for at «særlig tungtveiende grunner» ønskes formalisert som et tilleggsvilkår til de eksisterende. Tidligere har dette vilkåret vært oppstilt av Høyesterett som et ulovfestet vilkår. Hva som ansees å være «særlig tungtveiende grunner» blir av Bendiksen (2008) presisert som en kvalifisert vurdering

av barnets beste. Det innebærer at en sannsynlighetsovervekt ikke nødvendigvis er tilstrekkelig i adopsjonshensyn, og barnets beste særlig må tale for tiltaket.

Som vist så vurderer informantene tydeliggjøringen av midlertidigheten i forslaget til ny barnevernlov (NOU 2016:16) på to måter. Det første som ble fremhevet var mulighetene det vil ha for informantenes arbeidshverdag i omsorgsteam i barneverntjenesten. Det antas at fylkesnemnda og rettsinstanser vil fremheve målsettingene og varigheten for plasseringene i de to ytterpunktene. Informantene håper at tydeliggjøringen vil føre til at ytterpunktene i mer presiserte kortvarig og langvarig plasseringer vil gjøre beslutningsarbeidet mer progressivt. De ytrer ønsker om å arbeide mer med veiledning for mulige tilbakeføringer og de vil sikre langvarige plasseringer bedre stabilitet gjennom tydeligere omsorgsplaner for barnet og adopsjon i spesielle tilfeller. Dette samsvarer med EMDs merknader blant annet i Strand Lobben saken der Norge blir kritisert for å ikke tilrettelegge nok for barnas kontakt og eventuelle tilbakeføring til biologiske foreldre da en omsorgsovertakelse i rettslig forstand er ment som et midlertidig vedtak (Søvig og Tjelmeland,2019).

9.3 Viktige råd til praksisfeltet

Helland og Skivenes (2019) avsluttet sin gjennomgang med sju anbefalinger til praksisfeltet (se punkt 2). Jeg finner at disse anbefalingene i stor grad samsvarer med mine funn og det informantene påpeker av mangler og ønsker for fremtiden.

Hva lovendringene og EMD dommene vil føre til for adopsjonstiltaket i barnevernet er vanskelig å si noe om nå, men av min analyse er det forhold knyttet til barnets medvirkning, deltagelse og posisjon i egen sak som taler sterkest for at adopsjonstiltaket trenger et løft opp på dagsordenen, og at de langtidsplasserte barnas omsorgssituasjon må få en klarere prioritering med omsorgstiltak som gjenspeiler deres behov og ønsker, nå og i fremtiden. Vi vet lite om hva barn under offentlig omsorg føler, erfarer og ønsker seg. Studier av fosterbarnas perspektiver vil kunne belyse viktige forhold som kan hjelpe barnevernssystemets beslutningstakere til å tematisere, drøfte og fremme adopsjonstiltak der barnets beste tilsier det.

Litteraturliste

Ankestyrelsen. (2011). *Adoption uden samtykke*. København: Ankestyrelsen. Tilgjengelig fra: <https://ast.dk/born-familie/hvad-handler-din-klage-om/adoption/adoption-uden-samtykke> (åpnet: 05.05.2019).

Backe-Hansen, E. (2003). *Justifying out-of-home placement: A multiple case study of decision-making in child welfare and protection services*. *International Journal of Child and Family Welfare*, 6(4), 151-166.

Bendiksen, L (2007). *Adopsjon som barneverntiltak – hva nå?* Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 03/2007 (volum 5) Hentet fra <https://www.idunn.no>

Bendiksen, L (2008). *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer - foreldreansvar og adopsjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

Berg, T. (2010). *Adopsjon som barneverntiltak – Hvordan gikk det med barna?* Rapport fra praksis, *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(1), s. 48-59.

Berrick, J., Peckover, S., Pösö, T. & Skivenes, M. (2015). *The formalized framework for decision-making in child protection care orders: A cross-country analysis*, *Journal of European Social Policy*, 25(4), s. 366-378.

Bohman, M. & Sigvardsson, S. (1985). *A longitudinal study of adoption*, i Nicol. A.R. (red.) *Longitudinal studies in child psychology and psychiatry*. Chichester: Wiley & Son.

Bunkholdt, V. (2013). *Det biologiske prinsipp: På vei ut av barnevernet?* *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(1), 52-62. Hentet fra <https://www.idunn.no>

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Burns, K., Kriz, K., Krutzinna, J., Luhamaa, K., Meysen, T., Poso, T., Segado, S., Skivenes, M. and Thoburn, J. (2019). *The Hidden Proceedings – An Analysis of Accountability of Child Protection Adoption Proceedings in Eight European Jurisdictions*, *European Journal of Comparative Law and Governance*, 6 (4), pp. 339-371. doi: 10.1163/22134514-00604002

Braun, V. & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4. utg.). Oxford University Press

Christiansen, Ø (2012). *Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører?* Tidsskrifte Norges Barnevern. Hentet fra <https://www.idunn.no>

Christiansen, Ø. & Kojan, B. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Christoffersen, M.N., Hammen, I., Andersen, K. R. & Jeldtoft, N. (2007). *Adoption as a child protection measure: Systematic review of foreign experience* [Adoption som indsats: En systematisk gjennomgang af udenlandske erfaringer]. Copenhagen: SFI - The Danish National Centre for Social Research 07:32.

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4. utg.). Los Angeles: SAGE.

Devaney, J. & Spratt, T. (2009). *Child abuse as a complex and wicked problem: Reflecting on policy developments in the United Kingdom in working with children and families with multiple problems*, 31(6), 635 - 641. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.12.003>

Emberland, M (2018). *Norsk barnevern under lupen- del 3*. *Lov og rett* 10 /18 (volum 57) <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2018-10-01>

Flick, U. (2018). *Focus groups ID*. Morgan & K. Hoffman (Red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*, 250 - 263.

Fluke, J. D., Baumann, D. J., Dagleish, L. I. & Kern, H. D. (2014). *Decisions to protect children: A decision making ecology*. I J. E. Korbin & R. D. Krugman (Red.), *Handbook of Child Maltreatment*, 2, 463 - 476. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7208-3_25

Generell kommentar nr. 14 (2013). *Norsk oversettelse av FNs Barnekomités «General Comment no 14.»* Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/generelle-kommentarer-fra-fns-barnekomit/id573909/> (åpnet 15.03. 2019).

Graham, C. J., Dettlaff, A. J., Baumann, D. J. & Fluke, J. D. (2015). *The Decision Making Ecology of placing a child into foster care: A structural equation model*. Child Abuse & Neglect, 49, 12-23. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.02.020>

Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hansen, A. (2019). *Slår krisealarm om barnevernet*. Åpnet 15 November 2019, fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/slar-krisealarm-om-barnevernet/71744713>

Hansen, A. (2019). *Trude knuste Norge i Strasbourg*. Åpnet 9 November 2019, fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/trude-knuste-norge-i-strasbourg/71567869>

Helgesen, J. (2019). *EMD – Voteringene i Strand Lobben-saken - Lovdata*. Retrieved 23 September 2019, from https://lovdata.no/artikkel/emd__voteringene_i_strand_lobben-saken_/2524

Kettle, M. Jackson, S (2017) *Revisiting the Rule of Optimism*. The British Journal of social work. Hentet fra <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx090>

Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5. utg.). Los Angeles: Sage.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Hestbæk, A.D., Höjer, I., Pösö, T., Skivenes, M.. (2019). *Child welfare removal of infants: Exploring policies and principles for decision-making in Nordic countries*, Children and Youth Services Review, doi: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104572>

Haugli, T. & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevernsaker: Psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Helland, H. Skivenes, M. (2019). *Adopsjon som barneverntiltak*. Hentet fra <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004816>

Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (red)(2016), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Lindboe, Knut (2012). *Barnevernrett*. Oslo: Universitetsforlaget

Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Malterud, K. (2001). *Qualitative research: Standards, challenges, and guidelines*. The Lancet, 358(9280), 483-488. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(01)05627-6)

Munro, E. (2008). *Effective child protection* (2. utg.). London: SAGE.

Neil, E. Beek, M. Schofield, G. (2003). *Thinking about and Managing Contact in Permanent Placements: The Differences and Similarities between Adoptive Parents and Foster Carers*. Clinical child Psychology and Psychiatry. Hentet fra <https://doi.org/10.1177/1359104503008003009>

NOU 1985:18 (1985). *Lov om sosiale tjenester mv*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/NOU/forarbeid/nou-1985-18>

NOU 2000: 12 (2012). *Barnevernet i Norge – Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/>

NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling: Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>

NOU 2016: 16. (2016). *Ny barnevernslov: Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>

NOU 2017:12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-12/id2558211/sec1>

Ofstad, K. Skar, R (2015). *Barnevernloven med kommentarer*. Oslo. Gyldendal juridisk.

Ot.prp. No. 69 (2008- 2009). *Om lov om endringer i barnevernloven*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-69-2008-2009-/id556260/> (åpnet: 3 januar 2019).

Prop. 7 L (2009-2010) *Endringer i adopsjonsloven og barnevernloven*. Barne- og likestillingsdepartementet. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-7-l-2009-2010/id579198/> (åpnet: 3 januar 2019).

Rittel, H. & Webber, M. (1973). *Dilemmas in a general theory of planning*. Integrating Knowledge and Practice to Advance Human Dignity, 4(2), 155-169.
<https://doi.org/10.1007/BF01405730>

Rt.1991 s 557. *Dom fra norsk Høyesterett om adopsjon av fosterbarn*. Tilgjengelig fra lovdata.no (åpnet 09.05.2019)

Rt. 1997 s. 534. *Dom fra norsk Høyesterett om adopsjon av fosterbarn*. Tilgjengelig fra: lovdata.no (åpnet: 09.05 2019).

Rt. 2001 s.14. *Dom fra norsk Høyesterett om adopsjon av fosterbarn*. Tilgjengelig fra: lovdata.no (åpnet: 04.05.2019).

Rt. 2007 s.561. *Dom fra norsk Høyesterett om adopsjon av fosterbarn*. Tilgjengelig fra: lovdata.no (åpnet: 04.05.2019).

Rt. 2015 s. 110. *Dom fra norsk Høyesterett om adopsjon av fosterbarn*. Tilgjengelig fra: lovdata.no (åpnet: 20.10. 2019).

Rt. 2015 s. 1107. *Dom fra norsk Høyesterett om adopsjon av fosterbarn*. Tilgjengelig fra: lovdata.no (åpnet: 20.10.2019).

Sandberg, K (2003). *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*. (Doktoravhandling, Universitetet i Oslo) Oslo: UiO

Sjøvold, M. & Furuholmen, K. (2017). *De minste barnas stemme*. Utredning og tiltak for risikoutsatte sped- og småbarn. Oslo: Universitetsforlaget

- Skiphamn, S. (2019). *Innsikt: Derfor ble Norge dømt for brudd på menneskerettighetene*. Åpnet 15 Oktober 2019, fra <https://www.faktisk.no/artikler/500/derfor-ble-norge-domt-for-brudd-pa-menneskerettighetene>).
- Skivenes, M. (2009). *Kontakt med biologisk familie etter adopsjon i barnevernet—til barnets beste?* Tidsskrift for Arverett, Familierett og Barnevernrettslige spørsmål, 9(3), 134-155.
- Skivenes, M. & Tefre, Ø. (2012). *Adoption in the child welfare system — A cross-country analysis of child welfare workers' recommendations for or against adoption*, Children and Youth Services Review, 34(11), 2220–2228.
- Stang, E. G. (2007). *Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker*. Kritisk Juss, 33(1-2), 36-56.
- Stang, E. G. (2017). *Forslag til ny barnevernlov. Rettighetsfesting, strukturendring og språkrevisjon*. Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. Hentet fra <https://doi-org.pva.uib.no/10.18261/issn.0809-9553-2017-03-02>
- Søvig, K.& Tjelmeland, M. (2019). *Strand Lobben mot Norge- noen refleksjoner*. Hentet fra <https://doi-org.pva.uib.no/10.18261/issn.0809-9553-2019-04-05>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thornquist, E. (2012). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget
- Triseliotis, J.P. (2002). *Long-term foster care or adoption? The evidence examined*, Child & Family Social Work, 7, 23–33.
- Vinnerljung, B. & Hjern, A. (2011). *Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption. A Swedish national cohort study*, Children & Youth Services Review, 33, 1902–1910.

Vis, S. A (2014). *Factors that determine childrens participation in child welfare decision making*. (Doktoravhandling, Universitetet i Tromsø), Tromsø, UiT

Winke, P. (2017). *Using focus groups to investigate study abroad theories and practice*. System, 71, 73-83. <https://doi.org/10.1016/j.system.2017.09.018>

Wijedasa, D. & Selwyn, J. (2017) *Examining rates and risk factors for post-order adoption disruption in England and Wales through survival analyses*, Children and Youth Services Review, 83, 179-189.

Young, E., Eide, K. & Fransson, E. (2013). *Adopsjon som tekster i barnevernet*, Tidsskriftet Norges barnevern, 90(1), 33-41.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Informasjonsskriv om forskningsprosjektet

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Barnevernansattes refleksjoner rundt anvendelse av barnevernsløven §4-20, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse barnevernansattes refleksjoner knyttet til tvangsadopsjon som barnevernstiltak etter Lov om barneverntjenester §4-20. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I forbindelse med min masteroppgave i barnevern ved Universitetet i Bergen ønsker jeg å rette søkelyset mot barnevernets refleksjoner rundt anvendelsen av bvl § 4-20. Det har i flere år vært et politisk mål om at flere fosterbarn skal vurderes i forhold til spørsmålet om adopsjon. Selv om forskning viser at adopsjon er et godt tiltak for mange barn, viser det seg i praksis at lovhjemmelen er lite brukt. Noe av det jeg søker etter er større innsikt i barnevernansattes tanker og refleksjoner rundt tvangsadopsjon som barnevernstiltak. *Jeg ønsker mellom annet å spørre dere om hva dere tenker om adopsjon som barnevernstiltak, erfaringer dere har gjort dere mht slike saker, i hvilke typer saker bør dette tiltaket vurderes, er her hindringer, slik dere ser det, for å ta dette tiltaket i bruk.*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Min veileder og ansvarlig for prosjektet er Ragnhild Hollekim, førsteamanuensis ved Hemil-senteret, Universitetet i Bergen

Jeg er utdannet barnevernspedagog og har arbeidserfaring i fra kommunalt, statlig og privat barnevern. For tiden jobber jeg som saksbehandler i en kommunal barnevernstjeneste, primært med undersøkelser og akuttvurderinger.

Hvorfor får du spørsmål om delta?

Jeg ønsker å gjennomføre kvalitative gruppeintervjuer (fokusgrupper) med omsorgsteam med 3-6 saksbehandlere i fra 4 ulike kommunale barnevernstjenester. Jeg ønsker å snakke med ansatte i omsorgsteam der de ansatte arbeider med fosterbarn som er langtidsplasserte fra sine biologiske foreldre.

Dette informasjonsskrivet er sendt til leder ved flere mellomstore barnevernkontorer som praktiserer spesialisert arbeidsmodell organisert i team med spørsmål om at det blir videreformidlet til aktuelle omsorgsteam.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du og ditt team velger å delta i prosjektet, innebærer det at dere utgjør en av totalt tre fokusgrupper. Det kreves ikke noe forarbeid for deg/dere å delta. Et uformelt gruppeintervju er en metode brukt for å få fram et mangfold av tanker, vurderinger og synspunkter der man åpent og fritt reflekterer rundt et bestemt og avgrenset tema.

Intervjuet vil bli tatt opp på bånd og senere transkribert. Hvor og når intervjuet skal finne sted er opp til hva som passer best for dere.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert og vil bli slettet etter at prosjektet er slutført. Prosjektslutt er 31.12.19. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Alle opplysninger knyttet til deg vil bli behandlet basert på ditt samtykke. Så lenge materialet som behandles kan identifisere deg har du rett til innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og du kan få opplysningene slettet eller rettet opp i. Du har rett til å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og du kan sende klage til personvernombudet eller datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD (Norsk senter for forskningsdata AS). NSD har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernreglementet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Universitetet i Bergen ved Ragnhild Hollekim, på epost: Ragnhild.Hollekim@uib.no eller på telefon: 55583132*
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Dersom du ønsker å delta ta kontakt med Thale Mogren enten på telefon 95070132, eller på epost thale.mogren@student.uib.no

Med vennlig hilsen

Ragnhild Hollekim

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Thale Mogren

Student

**Samtykkeerklæring i forbindelse med mastergradsprosjekt ved
Universitetet i Bergen**

**«Barnevernsansattes refleksjoner rundt anvendelse av barnevernsloven §4-20,
fratakelse av foreldreansvar og adopsjon»**

Jeg gir herved mitt samtykke til at Thale Mogren kan benytte datamaterialet som fremkommer, etter gruppeintervju med meg som deltagende, i sitt masterprosjekt.

Jeg samtykker til å fortelle om min arbeidshverdag, med fokus på vurderinger av adopsjon som barnevernstiltak. Jeg er kjent med at det vil bli gjort et lydopptak av intervjuet, og at dette vil bli slettet ved prosjektets slutt, 31.12.2019.

Jeg har mottatt nødvendig informasjon om prosjektet, og jeg har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg er kjent med at det jeg forteller vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert. Jeg er innforstått med at jeg når som helst i prosjektet kan trekke mitt samtykke til deltakelse i prosjektet.

Sted/dato

Underskrift

Vedlegg 3 - Intervjuguide

Introduksjonsspørsmål

- Fortell kort hva dere heter, alder, faglig bakgrunn og hvor lenge dere har arbeidet i omsorgsteamet.

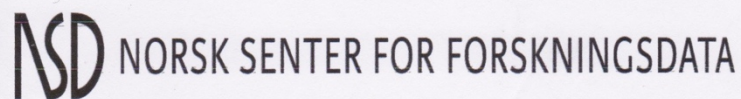
Guide

1. Har dere erfaring med adopsjon som barneverntiltak?
  - Som tjeneste eller saksbehandlere
2. Hva tenker dere om adopsjon som barneverntiltak?
  - Hvem har det betydning for?
2. Når bør adopsjon som barneverntiltak tas i bruk?
  - I hvilke tilfeller? Kjennetegn ved saker.
3. Blir adopsjon som barneverntiltak tatt opp som tema i diskusjoner i deres omsorgsteam?
  - Eller i tjenesten? På fagmøter? Kurs? Videreutdanninger?
4. Når, tenker dere, kommer adopsjonstiltak opp som mulighet?
  - Er det knyttet til sakene? Eller utenforstående forhold?
5. Har dere erfaringer med saker der adopsjon har vært et ønsket tiltak, men likevel ikke fremmet?
  - Hvilke elementer inngår i slike avveininger, slik dere har erfart det? Er det særlige forhold som gjør at det ikke blir fremmet sak?
6. Adopsjon som barneverntiltak er ikke mye brukt i Norge– hva kan dette skyldes?
  - Hvorfor gjøres det ikke mer? Hva hindrer dere?
  - Hva mangler dere?

Vedlegg 4 - Godkjenning NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

09.12.2019, 20:33

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Tvangsadopsjon som barnevernstiltak

Referansenummer

507879

Registrert

21.10.2018 av Thale Mogren - Thale.Mogren@student.uib.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Det psykologiske fakultet / Hemil-senteret

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ragnhild Hollekim, ragnhild.hollekim@uib.no, tlf: 55583132

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Thale Mogren, thalemogren@gmail.com, tlf: 95070132

Prosjektperiode

20.08.2018 - 31.12.2019

Status

12.12.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

12.12.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 12.12.2018. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.